

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

KONYA'DA AİLE DESTEK ÇALIŞMALARININ SOSYOLOJİK AÇIDAN
İNCELENMESİ

DÖNE AYHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

YRD. DOÇ. DR. MEHMET ALİ AYDEMİR

KONYA-2014

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Döne AYHAN		
	Numarası	114205001013		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
Tezin Adı	KONYA'DA AİLE DESTEK ÇALIŞMALARININ SOSYOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ			

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Döne AYHAN		
	Numarası	114205001013		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali AYDEMİR		
Tezin Adı	KONYA'DA AİLE DESTEK ÇALIŞMALARININ SOSYOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ			

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **KONYA'DA AİLE DESTEK ÇALIŞMALARININ SOSYOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ** başlıklı bu çalışma 26/06/2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı Danışman ve Üyeler
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali AYDEMİR Danışman

İmza

Yrd. Doç. Dr. Erhan TECİM Üye

Doç. Dr. Susran Erkan EROĞLU Üye

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Döne AYHAN	Numarası 114205001013
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/Sosyoloji	
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Aydemir	
Tezin Adı		Konya'da Aile Destek Çalışmalarının Sosyolojik Açıdan İncelenmesi	

ÖZET

Bu çalışmanın konusunu aile destek hizmetlerinin genel değerlendirmesi oluşturmaktadır. Toplumsal değişmelere paralel olarak aile yapısındaki farklılaşma karşımıza çıkmaktadır. Değişen ve hızla ilerleyen dünyada ailede ortaya çıkan sorunları çözüme kavuşturan bir mekanizma olarak aile destek merkezlerine gereksinim duyulmuştur. Aile içi problemlerin yaygınlaşmasıyla kısa sürede sonuç alabilmek için bu tarz merkezlere ihtiyaç artmaktadır. Ailenin değişime uğrayan sosyal yapısını desteklemek adına çeşitli hizmetler düşünülmüştür. Sağlıklı ve bütüncül bir aile için sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik açıdan yardımlar yapılmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında aileyle ilgili problemlerin artması aile destek hizmetlerinin gerekliliğini ortaya koymuştur.

Aile destek hizmetleri kapsamında yapılmış olan bu çalışma teorik ve uygulamalı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde teorik olarak, aile, aile yapısı, sosyal politika ve aile destek hizmetleri gibi kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın uygulama bölümünde ise Konya'da yaşayan katılımcılarla aile destek hizmetleri algısını ölçmeye yönelik bir mülakat çalışması yapılmıştır. On beş kişiyle yapılan mülakat tekniğinde derinlemesine görüşmeler yapılarak elde edilen veriler yorumlanmıştır. Araştırmada Konya'daki mevcut aile desteğine yönelik hizmetler ile devamlılığına ve değişimine ilişkin bulgular elde edilmiştir. Araştırma bulguları aile destek hizmetlerinin önemini ortaya koyarak gerekliliğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Sosyal Politika, Aile Destek Hizmetleri, Konya.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Döne AYHAN	Numarası 114205001013
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/Sosyoloji	
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Aydemir	
Tezin İngilizce Adı		Examination of the sociological aspects of family support in Konya	

SUMMARY

The subject of this study constitutes a general assessment of family support services. Differentiation in the family structure emerges in parallel to social changes. In the changing and rapidly progressing world, family support centers were needed as a mechanism to resolve problems that arises in the family.

With proliferation of domestic problems the need for such centers is increasing In order to get results in a short time. a variety of services were thought to support the social structure of the family which has been changed. For a healthy and totalitarian family social, cultural, economic, psychological assistance is beeing made. Looking at this context increment of the problems related to the family revealed the necessity of family support services.

This study which is made within the scope of family support services consists of two parts: theoretical and practical. In the first part of the study concepts such as family, family structure, social policy and family support services were explained theoretically. In the implementation stage of the study an interview study was conducted to participants living in Konya for measuring the perception of family support services. In interview techniques with fifteen people obtained data were interpreted by performing in-depth interviews. In the study findings related to the continuity and change with services towards available family support in Konya. Research findings reveal the importance of family support services and show the necessity.

Keywords: Family, Social Policy, Family Support Services, Konya

ÖNSÖZ

Toplumların en temel kurumu olan aile yüzyıllar boyunca varlığını sürdürmüştür. Evrensel bir kurum olan aile teknolojik gelişmelerden etkilenecek dönüşüme uğramıştır. Modern dönemle birlikte toplumsal hayattaki hızlı değişimlerden aile de nasibini almıştır. Bu değişimle birlikte aile içindeki rollerde farklılaşma çeşitli problemlere neden olmaktadır. Farklı sorunlar karşısında çözüm bulamayan bireyler uyumsuzluk halini yaşamaktadır. Ailenin bozulan sosyal yapısını desteklemek adına hizmetler düşünülerek sağlıklı ve bütüncül bir aile için sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik açıdan yardımlar yapılmaktadır. Aileyle ilgili problemlerin artması aile destek hizmetlerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu araştırmada Konya'daki aile destek çalışmaları sosyolojik açıdan ele alınmıştır. Aileye destek çalışmaları adına Konya'daki uygulamaların incelenmesi araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada ilk olarak danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Aydemir'e lisansüstü eğitimim boyunca bana yol gösterici olduğu için ve yardımlarını esirgemediği için teşekkür ediyorum. Ayrıca pes etmek istediğim her an devam etmem gerekliliğini vurgulayan ve her zaman desteklerini hissettiğim anne ve babama çok teşekkür ederim. Son olarak da en zor anımda kocaman gülüşüyle beni motive eden yeğenim Oğuz Kağan Ayhan'a teşekkür ederim.

DÖNE AYHAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AİLE, SOSYAL POLİTİKA VE AİLE DESTEK HİZMETLERİ

1.1. TOPLUMSAL BİR KURUM OLARAK AİLE ve TÜRKİYE’NİN AİLE YAPISI.....	3
1.1.1.Toplumsal Bir Kurum Olarak Aile	3
1.1.2. Ailenin Tarihsel Gelişimi	5
1.1.3. Ailenin Toplumsal İşlevleri.....	10
1.1.4. Aile Çeşitleri.....	12
1.2. GÜNÜMÜZ TÜRKİYE’SİNİN AİLE YAPISI.....	15
1.2.1. Sosyolojik Açıdan Aile Yapısının Analizi	18
1.2.2. İslam'da Aile	20
1.3.SOSYAL POLİTİKA ve AİLE DESTEK HİZMETLERİ.....	22
1.3.1. Türkiye'de Sosyal Politika.....	22
1.3.2.Sosyal Politika Uygulamaları	28
1.3.3.Türkiye'de Aile Destek Hizmetleri	30
1.3.4.Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmetler	35
1.3.5. Aile Destek Hizmetlerini Gerektiren Nedenler	38

İKİNCİ BÖLÜM

KONYA’DA AİLE DESTEK HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Konya'da Aile Destek Hizmetleri Genel Görünüm.....	45
2.2. Araştırma Hakkında.....	47
2.2.1 Metodoloji	47
2.2.2. Temel Problemler.....	49

2.2.3. Örneklem	50
2.2.4. Mülakat Soru Formunun Özellikleri	50
2.3. Konya'da Aile Destek Hizmetlerine Dair Alan Araştırması Bulguları	51
2.3.1. Araştırmanın Katılımcıları ve Sosyal Profilleri	51
2.3.2. Aileyi Anlamak ve Tanımak	53
2.3.3. Mutlu Bir Yuva Kurma Hayali: Aile Saadeti	56
2.3.4. Aile Destek Uzmanının Algılanışı	61
2.3.5. Evlilik, Problem ve Çözüm Arayışı	68
2.3.6. Beklenti ve İstekler	75
2.3.7. Şiddet ve İletişimsizliğe Çözüm Arayışı	80
SONUÇ VE ÖNERİLER	89
EK. 1- MÜLAKAT SORU FORMU	94
EK.2- KATILIMCILAR LİSTESİ	97
KAYNAKÇA	98

GİRİŞ

Aile toplumun merkezinde yer aldığı için sosyal bilimlerin ilgi odağında bulunmaktadır. Aile toplumdaki herkes tarafından bilinen fakat çok az kişinin tanımını yapabildiği kapsamlı bir birimdir. Aile toplumun temel birimi olması sebebiyle toplumda ayna görevi görmektedir. Evrensel bir kurum olarak aile toplumun bir numunesi konumundadır. Sağlıklı ve güçlü aile güçlü toplumların ön koşulu sayılmaktadır. Aile toplumun ana temalarından biri olduğundan aileye gereken önemin verilmesi gerekmektedir. Toplumsal bütünlük ve huzur için ailenin devamlılığı esas kabul edilmektedir. Ailenin temelinde toplumsal kurallarımız, başat kabullerimiz, geleneklerimiz, maddi ve manevi öğelerimiz bulunmaktadır. Aile hayat boyu sahip olacağımız değerlerin temelini atıldığı yer konumundadır. Manevi değerleri öğrendiğimiz ailede kişilik şekillenerek kimlik kazanılmaktadır. Aile kurumunda paylaşma, ahlak, sevgi ve sosyal beceriler geliştirilmektedir. Ailede kendimize, sevdiklerimize, topluma ve dünyaya anlam verilmektedir. Dolayısıyla toplumun bir parçası olan aile topluma yön vermektedir.

İnsanın kişiliğini kazanmasına, hayata hazırlanmasına en çok aile etki etmektedir. İnsan ömrü boyunca aile çevresi içerisinde var olmaktadır. İlk ilişkilerin başladığı aile çocukluktan yaşlılığa kadar tüm alanlarda kendisini göstermektedir.

En eski kurum olan aile modern zamanda biçim değiştirmiştir. Aile kurumunun güçlendirilmesi ve refahının artırılması için ülke çapında farkındalık yaratılması gerektirmektedir. Aile yapısının korunması ve gelecek kuşaklara değerlerin aktarılması ailenin bütünlüğüyle mümkün olmaktadır. Toplumsal değişimlerden en fazla etkilenen kurumların başında aile gelmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde ailenin bireyin toplumsallaşmasında, kimlik edinmesinde ciddi etkisi bulunmaktadır.

Sanayileşme ve teknolojideki gelişmelerle birlikte toplumda değişimler meydana gelmiştir. Bu da beraberinde kültürel değerlerin yozlaşması sorununu doğurmaktadır. Süreç içerisinde bu değişimler ailede kendine yer bulmaktadır. Zaman zaman sıkıntılar yaşayan aile değişen koşullarda kendini var etmek için çaba göstermektedir. Parçalanmış aileler, tek ebeveynli aileler ya da çekirdek aile gibi çeşitli formlara dönüşmüştür.

Aile içi sorunların çözümüne yardımcı olmak ve sağlıklı bir aile kurumunu oluşturmak için aile destek hizmetleri verilmektedir. Ailelerin ekonomik, kültürel ve psikolojik problemlerle baş edebilmeleri için aile destek merkezleri bulunmaktadır. Bireylere sorun çözme becerisi, öfke kontrolü ve ailelerin ihtiyaç duyduğu bilgiler verilmektedir. Bu merkezlerde ailenin tüm bireyelerine yönelik olarak faaliyetler gösterilmektedir. Toplumun tüm kesimlerindeki sorunları çözebilmek için aile destek merkezlerinin artırılması gerekmektedir. Bu merkezlerde ailenin desteklenip güçlenmesi amacıyla hizmetler sunulmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde yukarıda bahsedilenlerden yola çıkılarak aile, ailenin yapısı, aile destek hizmetleri açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise metodolojik çerçevesi belirlenmiş ve kullanılan istatistiksel yöntemler açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Konya'da aile destek hizmetleri ilişkisini ortaya koyan araştırma bulguları yer almaktadır. Aile destek hizmetlerini Konya'da yaşayan kişilerin nasıl algıladığı, hangi unsurlar karşısında merkeze başvurdukları tespit edilmiştir. Çalışmanın son bölümünde saha araştırmasından elde edilen bulgular tartışılmış ve değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AİLE, SOSYAL POLİTİKA VE AİLE DESTEK HİZMETLERİ

1.1. TOPLUMSAL BİR KURUM OLARAK AİLE ve TÜRKİYE’NİN AİLE YAPISI

1.1.1. Toplumsal Bir Kurum Olarak Aile

Aile konusu çokça araştırılmakla birlikte literatürde kapsamlı çalışmaların sayısı azdır. Aile birçok disiplinle bir arada ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Geçmişten günümüze çeşitli şekillerde tanımlanan aile kavramı hakkında evrensel bir tanıma ulaşılamamıştır. Çünkü aile içinde barındırdığı ve kendini var ettiği birçok dinamik sayesinde karmaşık bir olgudur. Bu nedenle her dönemde ve her ülkede farklı tanımlara neden olmaktadır.

Aile olgusunun ortak noktası aile üyeleri arasında fikir, duygu, tutum ve davranışların paylaşılmasıdır. Aile küçük yaşlarda öğrenilen bir kavram olarak anne, baba ve kardeşlerden oluşan en yakın birliktelik grubudur. Aile bir zırh gibi bireyi koruyup kollayarak önemini her daim göstermektedir. Bireylerin hayatını koruma altına alarak onların hayatında düzen sağlamaktadır. Ailenin tanımına ilişkin birçok kavram telaffuz edilerek çeşitli kavramlar etrafında aile anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Toplumun önemli bir dinamiği olan aile örgütlenmenin özünü oluşturmaktadır. İnsan fitrat itibariyle ailede doğup büyümesi ve hayatını sürdürmesi gerekmektedir. *"Aile içinde yaşayan kişilerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılayan bir ortamdır. Bu ihtiyaçlar beslenme gibi maddi, üreme gibi fizyolojik, kültür ve eğitim gibi manevi değerleri yaratacak olan ihtiyaçlar olabilir. Toplumdaki tüm kişileri ilgilendiren bu ihtiyaçların bir aile çatısı altında yeteri kadar giderilmesi, kuşakların güçlenmesini, maddi ve manevi değerlerin zenginleşmesini ve bunların yeni kuşaklara geçirilmesini sağlar"* (Cansel, 1991: 63). Bu açıdan yaklaşıldığı zaman aile hem maddi manevi bir beslenme yeri olmaktadır. *"Aile, biyolojik veya psikolojik bağları olan ve aralarında tarihsel, duygusal ve ekonomik bir birliktelik olan ve kendilerini aynı evin üyeleri olarak hisseden bireylerin oluşturduğu birliktir"* (Gladding, 2012:5). Aile bireyleri birbirine bağlayan köprü görevi üstlenerek yakınlık

sağlamaktadır. Bu bağlamda aile ahlaki, hukuki, ekonomik ve toplumsal bir yapıdır.

"Aile kan, cinsel ilişki ya da yasal bağlarla birbirine bağlı olan insanlardan oluşmuş, mahrem ilişkilerle örülü bir gruptur" (Marshall,1999:7).Aile ilk olarak kan bağı olarak düşünülse de fikir, duygu ve sosyalleşme ortamıdır aynı zamanda. Fiziksel olarak beraber olmanın yanında duygu, tutum ve davranış anlamında da ortak bir hayatı paylaşarak bütünlük sağlanmaktadır.

"Aile, birbirine kan bağı, evlilik veya evlat edinme ile bağlı bulunan insanlardan oluşan sosyal bir gruptur. Aile: insanın hayata hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin düzenlendiği, eşler ve ana-baba ile çocuklar(aile biçimine göre başka yakınlar) arasında belirli bir ölçüde içten, sıcak ve güven verici ilişkilerin kurulduğu, ekonomik faaliyetlerin bir ölçüde yer aldığı bir kurumdur. Aile kurumu da bu evrensel özellikleri, içinde bulunduğu sosyal yapıya göre farklılıklar göstermektedir" (Baydar, 1990: 35). Geçmişten günümüze aile değişerek ve yeni bir hal alarak devamlılığını sürdürmüştür.

Ülkemizde aile birliğine büyük önem verilmektedir. Son dönemlerde zayıflayan aile kurumuna gereken önemi vermek ve her zaman aile kurumunu güçlü tutmak için çalışmalar yapılmaktadır. Ailenin toplumdaki statüsünün artırılarak sağlıklı nesiller oluşturulmak amaçlanmaktadır. Sosyal yapıda en sağlam adım aile olarak kıymetini göstermektedir.

"Aile genel olarak nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği bir kurumdur. Aile, biyolojik ilişki sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal, vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir" (Sayın, 1990: 2). Sosyalleşme sürecinin başladığı ilk yer olması sebebiyle aile önemini her daim korumaktadır.

Aile toplumlar için başat bir kurum olma özelliğine sahiptir. Toplumun çekirdeğinde yer alan bu kurum toplumlara göre şekil değiştirmektedir. Aile bireyi hayata ve topluma hazırlayarak toplumsal zenginlikleri oluşturmaktadır. Kişinin toplumsal hayatta nerde nasıl davranması gerektiğini, nasıl konuşup neler giyeceğini ve benzeri konular ailede özümsemektedir. Sonuç olarak aile toplumun bir nüvesidir.

İnsan, yaratılışının gereği bir toplum içinde yaşamaktadır. Yaşadığı sürece birçok ihtiyaçla karşılaşmakta ve bu çeşitli ihtiyaçları karşılama isteği, onu diğer kişilerle iletişime sürüklemektedir. Birey toplum kurallarını ilk olarak aileden öğrenmektedir. İlk alışkanlıklar, kurallar, sevgi, saygı, görgü ve davranışlar ailede öğrenilmektedir.

"İnsan karakterinin özünü aile ocağından alır. Kişilik gelişiminde ailenin etkinliği açıktır. Hiç kuşkusuz toplumun temel birimi aile ocağıdır. Bu ocak kendine özgü kuralları içinde cemiyetin devamını sağlayan saygıdeğer bir yuvadır. Aile yuvası ne kadar sağlam temeller üzerine kurulursa o derece sağlam toplum oluşur. Aile düzeni, toplum düzeninin teminatıdır. Çünkü insan sevgisi, vatan sevgisi, milli duygular örf ve adetler, basit şekilleriyle de olsa ilk önce aile yuvasında öğrenilir. Aile yuvası yeni gelişen çocuk için ilk temel okuldur." (Erdil, 2011: 19). Milli, maddi ve manevi duyguların temelinin atıldığı aile kurumu çok yönlü bir özellik göstermektedir. Toplumsal hayatın kopyası olarak her türlü düzeyde etkinlik ailede kendisini var etmektedir. Aile toplumla karşılıklı etkileşime geçerek kendisine yön vermektedir.

1.1.2. Ailenin Tarihsel Gelişimi

Her toplum veya topluluğun kendisine göre bir ailesi bulunmaktadır. İlk başlarda daha basit ve yalın olan aile giderek karmaşık bir hal almıştır. Aile içinde bulunulan mekâna, zamana ve çağa göre değişiklikler yaşamıştır. Toplumsal gelişmeler ailede yer bulduğu için zaman zaman aile yapısında da değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Aile bireylerinin toplumdaki değişikliklere paralel olarak

anlayışları da değişmektedir. Zaman içerisinde evlilik, çocuk yetiştirme anlayışı, iş hayatı ve benzeri konularda farklılaşmaya gidilmektedir.

Ailenin tarihsel seyrinde göç önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun değişmesine neden olarak farklılıklar sunmaktadır. Kırsal ailenin göç yoluyla kente yerleşmesiyle kentteki toplumsal hizmetlerin yetersizliğinden kaynaklanan gecekondulu sorunu ortaya çıkmaktadır. Aile başına düşen çocuk sayısı ve ailedeki rol farklılaşması ilk göze çarpan etmenler olmaktadır. Kır ile kent arasında sıkışan gecekondulu ailesi kentle bütünleşme yoluna gitmektedir. Kentteki orta sınıf yaşam için çabalarırken kırsal bağlantısını koparmamaktadır (Tolan, 1991: 490). Göçle birlikte gecekondulaşma gibi çeşitli sorunlar da türemiştir. Göçün etkisiyle yaşanan nüfus hareketlilikleri toplumlarda farklı boyutlarda kendisini göstermektedir. Taylan gecekondulu ailesinin köyden ekonomik destek aldığını belirterek bu aile türünü köy ailesine benzetmektedir. Ayrıca kente gelişle birlikte kentin davranış biçimlerini etkilediğini de ifade etmektedir (Taylan, 2003: 25). Bir geçiş aşaması olan gecekondulu tampon mekanizma görevi üstlenerek toplumda bütünlüğü sağlamaktadır.

Türk ailesinin toplumsal değişmeye bağlı olarak ortaya çıkan sorunlarını şöyle sıralamak mümkündür. "Göç ve göçe bağlı sorunlar, ekonomik sorunlar, değer sorunu, eğitim sorunu, sağlık sorunu. Bu temel sorunlar her biri kendi içinde önemli olan toplumsal sorunlarla beraber düşünülmelidir" (Doğan, 2009: 177). Göç ve kentleşme kendilerine bağlı birçok sorunu da beraberinde getirerek toplumsal yapıda değişikliklere sebep olmaktadır.

Yoğun göç yaşayan kentlerin ekonomik yapısında çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Yüksek eğitim düzeyi isteyen istihdamlara katılmayan gecekondulu ailesi işsizlikle karşı karşıya kalmaktadır. Düşük bir gelire sahip olunan gecekonduda dikey hareketlilik isteğiyle davranış sergilenmektedir. Tarımın dışında başka bir alanda faaliyet gösteremeyen bu kişiler kentte dengesizliğe neden olmuşlardır. Bütün bunlar kalkınma hızını yavaşlatarak toplumda büyüyen sorunlar haline gelmiştir (Tatlıdil, 1991: 368-370). Göç süreç içerisinde gecekondulu ve işsizlik sorununu ortaya çıkararak sosyal olaylar arasındaki ilintiyi gözler önüne sermiştir. Toplumsal olgular birbirilerini derinden etkileyerek farklı sonuçlar doğurmaktadır. Özensel

gecekondu ailelerinin kent hayatının içerisinde kentsel yaşama uygun bir takım faaliyetlerde bulduklarını ifade etmektedir (Özensel, 1992: 31). Gecekondu olgusunun toplumsal yapıdaki yansımaları farklı boyutlarda kendisini göstermektedir.

Gecekondu ailesi köy ile kent arasında kendisini konumlandırarak gelecekle ilgili kente dair planlamalar yapmaktadır. E. Kongar gecekondu ailelerinin beklentilerini iki gruba ayırmıştır. "Birinci grup, konut ve gelir hususları gibi günlük yaşama ilişkin beklentilerdir. İkinci grup ise, çocukların geleceklerine ilişkin beklentilerden oluşur. Her iki gruptaki beklentilerde gecekondu nüfusunun oldukça umutlu olduğunu ortaya koymaktadır" (Kongar, 1976: 394). Kente adapte olmaya çalışan gecekondu ailesi sınıfsal ayrımı aşmaya çalışmaktadır. Bu durumu ise çocukların eğitimi ve gelir üzerinden göstererek uyum sağlamaya çalışmaktadırlar.

Ailenin tarihsel gelişimde göç ve gecekondulaşma kadar bunların sonuçlarından biri olan yoksulluk da önemli bir etkidir. Özdemir'e göre yoksulluk temel maddi ve sosyo-kültürel ihtiyaçları karşılayabilme anlamında asgari hayat standardının altında sürdürülen bir hayat olarak tanımlanmaktadır (Özdemir, 2008: 45). Yoksulluk kişilerin hayatlarını devam ettirebilmek için ihtiyaçların karşılanmaması durumuna denilebilmektedir. Yoksulluk toplumsal hayata uyum sağlamayı zorlaştıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik güçle ilişkilendirilen yoksulluk aile kurumunun gelişimde ciddi bir yere sahiptir. " Yoksulluk bireylerin yaşamlarını sürdürebilmek için gerekli olan minimum tüketim düzeyidir" (Canatan, 2004: 104). Göç olgusuyla birlikte kentlerdeki işsizlik ve yoksulluk aile olgusunda yeni bir form kazanmıştır. "Küreselleşme sürecinde kapitalizmin egemenliğinin tüm dünyaya yayılması, buna paralel olarak devletlerin sosyal politikalarını terk etmeleri yoksulluğun nedenleri arasındadır" (Sunar, 2003: 133). Yoksulluğun arka zemini araştırılarak toplumsalın önemli dinamiği olan aile yapısı korunmaya çalışılmaktadır.

Aile, toplumsal değişimin etki ve sonuçlarının en belirgin olarak izlendiği toplumsal bir kurumdur. "Cumhuriyet dönemi, toplumsal değişimin doğasına uygun olarak ailede karakteristik değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu aile Cumhuriyetin temel felsefesine uygun olarak Batılılaşmanın empoze ettiği

kültürel dönüşümleri yaşamakta, bu çerçevede modernleşmenin görünür etkisiyle şekillenmektedir" (Doğan, 2009: 129). Bir geçiş dönemi olan Cumhuriyet döneminde farklı anlayışlara paralel olarak kompleks bir yapı mevcuttur. Değişen sosyo-kültürel ortama paralel olarak aile yapısı da farklılaşmaktadır.

"Günümüze kadar uzanan aile yapısında, bir yanda son derece Batılılaşmış aile modeli, öte yanda İslami kural ve geleneklerin oluşturduğu köklere dayalı aile sistemi. Bu, Türk toplum yapısındaki dyadik(ikili) görüntüyü ortaya koymaktadır. Küçük toplum karakterini yaşayan köy ve kasabalarda aile tarihi kodlarını sürdürmekte, ancak aşırı Batılılaşmış Büyük Toplumlarda bu kodlar son derece esnek ve yozlaşmış durumdadır. Batıda bir akım olarak ortaya çıkan "ailenin yok edilmesi" veya "gerçek aile" türü akımların Türk sosyolojisine pompalanmış olması da bu görüşlerimizi kanıtlar niteliktedir" (Türkdoğan, 1993: 66). Aile bazı zamanlarda küçülme yaşamış, değişime uğramış fakat ailenin yok olması söz konusu değildir. Bir şekilde aile olgusu devam etmekte ve bunun gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Türk ailesi sosyolojik anlamda bir değişim geçirmektedir. Toplumsal değişimin getirdiği zorlamalar kadar; kültürel ve dünya görüşü kalıplarının değişimi ve bireylere sunumu ile de büyük aile (üç kuşak bir arada aile) yıpranmaktadır. *"Çekirdek aile ve bu ailenin tüketim toplumu şartlarında yaygınlaşması, bu gelişmenin teşviki, büyük ailenin parçalanma sürecini artırıyor. Bu da aile kurumunda huzursuzluk ve başarısızlığa neden oluyor. Buna rağmen, Türkiye toplumu geçirdiği sarsıcı değişimlere rağmen aile birliğini koruyabilen ülkelerin başında geliyor"* (Ortaylı, 2002: 135). Değişimin ailede yarattığı yeniliklerin etkisi geniş bir alana karşılık gelmektedir.

Kentleşme sonucu çekirdek aileye dönüşen ailede eskiye oranla çocuk sayısında bir düşüş yaşanmıştır. Aileler çocuklarla daha fazla ilgilenmekte onların geleceklerini planlamaktadırlar. Devlet-özel okul ayrımı, özel ders ve dershaneler aracılığıyla çocuğa çok fazla değer verilmektedir. Özellikle orta sınıfa dâhil aileler kendi yapamadıklarını çocuklarına atfederek onlar üzerinden bir gelecek planlamaktadırlar. Günümüzde aileler çocuklarının eğitime, yetiştirilmesine daha

çok önem vermektedirler. Artan nüfus miktarıyla birlikte dinamik bir yapıya sahip olan ülkemizde anlayışlar, bakış açıları ve toplumsal yargılar değişiklik göstermektedir. Artık aile üyeleri evin dışına çıkarak çalışma hayatına girmektedirler. Eğitim seviyesinin yükselmesi beraberinde kariyer yapan kadınları getirmiş ve evlenme yaşı yükselmiştir. Bu durumda eşlerin ikisi de kazanç elde etmişler ve ailede kazanç idaresi değişmiştir. En muhafazakâr olarak düşündüğümüz aile tipi bile türlü gelişmelerle değişime ayak uydurmak durumunda kalmıştır.

"İnsanın kişiliğini kazanmasına, hayata hazırlanmasına en çok tesir eden çevrelerin başında aile ocağı gelir. İnsanın ömrü boyunca en çok etkisi altında kaldığı bu aile çevresi, insani ilişkilerin başladığı ilk münasebetler alanıdır. Çocuğun ait olduğu aile fertleri arasındaki ilişkiler, eğer bir uyum içerisinde sürdürülüyorsa, o aile ocağı huzurludur. Bu tür ailelerden yetişen çocuklar genellikle problemsiz olup başarı oranları da yüksektir" (Erdil, 2011: 6). Çocuk eğitiminde ailelerin tutumu da oldukça etkili olmaktadır. İstenilen durum demokratik anne- baba tutumu olarak belirlenmiştir. Bu tutumda çocuğa söz hakkı tanınarak iletişim kuralları çerçevesinde ortak bir şekilde kurallar belirlenir. Tüm bunları düşünecek olursak ailenin yapısı değil işlevi değişmiştir.

"Gelecekte ailenin ortadan kalkacağına ilişkin görüşler genelde Marxisme dayanmaktadır. Mesela Engels'e göre aile üretim ilişkilerine bağlı olarak ortaya çıkmış, özel mülkiyeti meşrulaştırıp süreklilik kazandıran bir üst yapı kurumudur. Son aşamada özel mülkiyeti kaldırılmasıyla ortadan kalkacaktır. Gelecekte ailenin işlev kaybına uğrayacağı ve çözülen aile tiplerinin (parçalanmış, tamamlanmamış vb. gibi) yaygınlaşabileceği tezine karşılık Litwark gibi düşünürler, ailenin büyüyeceğini, " değişikliğe uğramış aile" veya "çekirdek aileler federasyonu" denebilecek tiplerin yaygınlaşabileceğini ileri sürmektedirler" (Aydın, 2000: 42).

Gelecekte ise ailenin ortadan kalkacağını öngören sosyologlar olduğu gibi ailenin varlığının sonsuza kadar süreceğini düşünenler de bulunmaktadır. Ailenin ortadan kalkacağını düşünenler modern çağdaki parçalanmış, tek ebeveynli aileyi örnek göstermektedirler. Ailenin tükenerek yok olacağı düşünülmektedir. Oysaki

toplum varlığı devam ettikçe aile şu veya bu şekilde hep var olacaktır. Ailenin parçalanması yönündeki gerekçeler ailenin biteceğini göstermemektedir. Aile şekil veya biçim değiştirerek devam etmektedir. Aile süreç içerisinde değişim ve dönüşüm yaşamaktadır. Gelişen topluma ayak uydurma adına aile yeni biçimler kazanmaktadır. Sonuç olarak geçmişte olduğu gibi gelecekte de aile kurumu var olacaktır.

1.1.3. Ailenin Toplumsal İşlevleri

Aile toplumumuzun en önemli kurumları arasında yer almaktadır. Aile neslin devamını sağlayarak toplumsal, kültürel bir sosyal grup olma özelliği göstermektedir. Aile moral yanımızı destekleyerek psikolojik işlevi akraba ve arkadaşlıklarla insanı besleyerek sosyal işlevi yerine getirilir. Aile kurumu işlevler sayesinde insanı doyuma ulaştırarak mutlu bir toplum hedeflemektedir. Ailenin biyolojik, ekonomik, dini, eğitim ve boş zamanı değerlendirme gibi işlevleri bulunmaktadır.

Ailenin belli başlı işlevleri bulunmaktadır. "Aile, bir yandan üyelerine istikrar, koruma-kollama ve aileyi bir arada tutma gibi işlevler sunarken bir yandan da her birinin gelişimlerini destekler" (Gladding, 2012: 7).Aile kişiye bir kimlik atfetmektedir. Bireye bir etiket vererek toplumda tanınmasını sağlamaktadır. Emre Kongar bilinen işlevlere ek olarak ailenin prestij ve koruyucu işlevleri üzerinde de durmaktadır. Aile üyeleri toplumdaki statülerini ailelerinden alırlar. Soyluluk, rençperlik gibi kanla veya meslekle ilgili sosyal statünün kaynağı ailedir. Aile üyelerinin maddi veya korunması söz konusudur. Ailenin sosyal sigorta fonksiyonu burada belirlemektedir. Dini fonksiyon olarak ise sadece dini eğitimin verilmesi değil aynı zamanda üyelerin ibadetlerini denetlemesi noktasında kendisini gösterdiğini belirtmektedir. (Kongar, 1991: 78).Ailenin açık veya gizli işlevleri söz konusudur. Aile kişi aşırıya gittiğinde denetleme ve kontrol mekanizmasını devreye sokmaktadır. Ne tür davranışlarda bulunmamız öğütlenerek ideal kişi olmamız istenmektedir.

Ailenin işlevleri sayesinde tanıdık, eş dost edinilmektedir. Bilinçli bir tüketicinin olmayı öğrenirken ekonomik tercihlerimizde de aile kendisini göstermektedir.

Bireyin sosyalleşmesini sağlayarak nitelikli bireyler yetiştirilmektedir. Toplumsal yaşamda kültürel mirasın taşıyıcılığını yapmayı aile sayesinde öğrenilmektedir. Siyasete ve politikaya dair ilk veriler aileden alınmaktadır. Aile içerisinde en samimi ilişkiler kurularak sıcak ve yüz yüze bir bağlantı içine girilmektedir. Aile aynı zamanda denetleme ve kontrol görevini üstlenmektedir.

Biyolojik İşlev: "Hangi açıdan bakılırsa bakılsın insan neslinin devamı, anne-baba- çocuk ilişkisi olarak ifade edilebilecek bir ilgi bağına gerekli kılmaktadır. Bu nedenle, ailenin en önemli işlevlerinden biri insan neslinin devamını temin etmektir" (Aydın, 2000: 38).İnsan neslinin devamını sağlaması açısından aile önemli bir kurumdur. Çocuğun olması ailede meşru kılınmıştır.

Ekonomik İşlev: "Şüphesiz ailenin maddi ihtiyaçların üretimiyle ilgili görevlerinin bir kısmı, zaten toplumda bir temel kurum olan ekonomiye aktarılmıştır. Ancak aile kendi diğer işlevleriyle bağlantılı olarak sadece tüketim değil başka ekonomik işlevleri de yerine getirmektedir" (Sayın, 1990: 46). Modernleşmeyle birlikte aile üyeleri hizmet sektörüne geçiş yaparak kendi aile işlerinin dışına çıkmıştır. Statü ve rollerin değişmesiyle ev dışında çalışılmaya başlanmıştır.

Eğitim İşlevi: Toplumsal bir varlık olan insan, hayatını sağlıklı bir biçimde sürdürebilmek için belli bir eğitimden geçmek zorundadır. Bu eğitim süreci, bir taraftan insanın toplumsallaşmasını sağlarken, diğer taraftan da toplumsal hayata uyum sağlamasını temin edecek kimi bilgileri, değerleri ve davranış örüntülerini edinmesini sağlar. İşte bu sürecin ilk başladığı yer ailedir. Bu süreçte başta çocuklar olmak üzere bütün aile bireyleri topluma uyumlarını kolaylaştıracak bilgi, görgü, beceri ve benzeri değerlerle donatılırlar. Aile bireyleri toplumsallaşma süreci sayesinde güçlenir, gelişir ve daha yüksek sosyal statüler elde etmek için kendilerinin hangi yetenekleri kazanmaları ve geliştirmeleri gerektiğini öğrenir. Aynı zamanda bunları nasıl kullanacağını, rollendireceğini öğrenir (Nirun, 1994: 69). İnsanın ilk toplumsallaşma yeri olan ailenin önemini yadsınamaz.

Dini İşlev: "Aile gerçekten eğitim işlevine bağlı olarak toplumsal değerlerin ilk aktarıldığı yerdir. Yüzyıllar boyu bu iki kurum, toplumsal değerlerin üretilmesi, aktarımı ve denetimi konusunda el ele hareket etmişlerdir. Birer denetleme kurumu

olarak bugün de bu görevini yerine getirmektedir" (Aydın, 2000: 39). Aile dini değerleri çocuklara vererek benimsenen inanç ve düşünceye göre hayatlarını şekillendirmektedirler.

Boş Zamanları Değerlendirme: Aile, kendi üyelerine birlikte eğlenme ve dinlenme imkânı sunmak gibi bir işleve de sahiptir. Özellikle modern toplumlarda kurumsal bir nitelik kazanan eğlence ve dinlenme, ilgili hizmetleri üreten sektörler tarafından insanlara imkânlar sunmaktadır. Ancak modern öncesi toplumlarda bu hizmeti veren tanınmış kurumlar olmadığı için, bu hizmetler ailenin kendisi tarafından üretiliyordu (Sayın, 1990: 8-9). Kişinin dinlenme ve eğlenme alanı olarak aile önemli bir konumda yer almaktadır.

“Boş zaman” kavramı modern toplumlara özgü bir kavramdır. Bu nedenle modern toplumlarda boş zamanın değerlendirilmesi özel bir çabayı zorunlu kılmıştır. Oysa geleneksel toplumlar boş zaman kavramının kendisine yabancıdır. Dolayısıyla geleneksel toplumlarda özellikle doldurulması lazım gelen bir boş zaman aralığı yoktur. Eğlenme ve dinlenme gündelik iş yaşamının ayrılmaz bir parçası niteliğindedir. Ondandır bir şey değildir (Çağan, 2011: 88-89). Modern toplumda sinema, moda ve eğlence merkezleri boş zaman mekânları olmuştur. Kendine özgü kuralları ve işleyişi olan bu tarz mekânlara insanlar özel olarak vakitlerini ayırmaktadırlar. Bir hizmet sektörü haline gelen bu yerlere aileler düzenli bir şekilde gitmektedirler.

1.1.4. Aile Çeşitleri

İnsanlığın başından beri aile türleri olmuştur. Küçük aile, ataerkil aile, kentli aile ve benzeri şekilde aile türleri olmuştur. Çok çeşitli aile grubu bulmak mümkündür. Bunun için sınıflamalar yapılmaktadır. Sınıflandırmalar otorite, eş sayısı, yerleşim yeri, hane sayısı, sosyo-ekonomik aşamalara göre yapılmıştır.

Ailenin sınıflanmasına ilişkin birçok yaklaşım bulunmaktadır. *"Evrimsel sosyolojik bakış açısı; yani ailelerin tarih içinde bir evrim çizgisi izleyerek günümüze geldiklerine ilişkin yaklaşım önemli ölçüde çürütülmüştür. Örneğin*

kadının evde çalıştığı ve eve hapsedildiği dönem olarak geleneksel aile biçiminin modern öncesi özelliği olduğuna yönelik yaklaşımın hatalı olduğu saptanmıştır. Geleneksel aile ile modern aile arasındaki ayrım, hem farklı toplum tiplerini hem de ailenin ölçeğini dikkate alarak yapılan bir sınıflandırmadır" (Giddens, 2000: 140).

Sosyologlar bakış açılarına göre aileyi sınıflandırmışlardır. Bulunulan toplumun yapısından hareketle aile türleri açıklanmaya çalışılmıştır. *"Aile türleri çeşitli açıdan sınıflandırılmıştır. Mesela E. Durkheim evrimci eğilimin evrensel denebilecek toplumsal gelişme basamakları olarak gördüğü klan, fratri, kabile, site, imparatorluk ve ulus aşamalarına denk düşecek şekilde aileyi altı kategoriye ayırır. a) totem ailesi b) anaerkil aile c) babaerkil aile d) pederi aile e) soy ailesi f) modern aile. Aile üzerine çalışmalarıyla tanınan Le Play, mirasın geçişine göre aileyi üçe ayırmaktadır: babaerkil aile, kök aile ve kararsız aile. Yerleşim yerini esas alan bir sınıflandırmaya göre aile; büyük kent ailesi, kasaba ailesi, gecekondu ailesi, köy ailesi ve göçebe ailesidir. Sosyo- ekonomik aşamalara göre genel olarak aile: sanayi öncesi aile, sanayi ailesi, sanayi ötesi toplum ailesi olarak üçe ayrılır. Ayrıca bunların dışında aileyi üye yoğunluğu ve işlevleri bakımından ele alarak geleneksel ve çekirdek(modern) aile bulunmaktadır" (Aydın, 2000: 44-45).*

Aileye ilişkin yapılan araştırmalar, ailenin toplumdan topluma farklılıklar gösterdiği için gruplandırılmıştır. İlk önemli gruplandırma ise geniş aile ve çekirdek aile ayrımıyla başlamıştır (Sezal, 2013:138-139). Aile türleri denilince akla ilk olarak geniş ve çekirdek aile modeli gelmektedir. Geleneksel geniş aile birden fazla ailenin bir arada yaşadığı bir biçimdir. Genelde dayanışma, yardımlaşma ve otoritenin olduğu bir aile türüdür. Geniş aileler dede, nene, anne-baba, çocuk, kuzen, amca, dayı gibi akrabaların da devrede olduğu bir türdür.

İbni Sina geniş aileyi şöyle tanımlamaktadır: *" Her insan, dünyasında, canını koruyacağı ve vücudunu sürdüreceği azağa, eli altındakileri koruyacağı ve işinden dönünce sığınacağı eve, kendisi için evini ve kazancını koruyacak eşe, güç yetiremediğinde onun için çalışacak, ihtiyarlığında geçimini sağlayacak, kendisinden sonra neslini sürdüreceği ve adını anacak çocuğa,*

yardımcı olacak ve yükünü taşıyacak koruyuculara muhtaçtır" (Yıldırım, 2011: 71-72).

Çekirdek aile ise sanayi toplumuna özgü bir aile türüdür. Az sayıda kişiden oluşan anne, baba ve çocuktan ibarettir. Modern dönemde çekirdek aile daha çok tüketim toplumuna uygunluk göstermektedir."Nitekim sanayi toplumunda, malların üretiminin fabrikalara transferi ile ekonomik kurumlar aileden ayrılmış ve aile, üretim birimi olmaktan çıkmıştır" (Ecevit, 1991: 3). Aile artık üretim alanı olmaktan çıkmıştır. Üretim aileden farklı bir yere fabrikalara taşınmıştır. Sanayileşmeyle birlikte kadının da iş yaşamına katılmasıyla eşler arasında eşit rol dağılımı söz konusu hale gelmiştir. Kentleri kendilerine mekân olarak seçen çekirdek ailede sosyal ilişkiler, komşuluk ilişkileri gibi konularda değişim yaşanmıştır. "Oysa sanayileşmenin, kentleşmenin, sekülerleşmenin ve uzmanlaşmanın söz konusu olduğu günümüz modern toplumlarında daha çok; "toplumsal mobilité, bireysellik ve ikincil ilişkiler" ön plandadır" (Duman, 2012: 22).Bireyselleşme yabancılaşmayı da beraberinde getirerek post modern toplumda sosyal ilişkileri sekteye uğratmaktadır.

Çekirdek ailede akrabalık ilişkileri zayıflamıştır. Akrabalar arasında yardımlaşma azalarak evler arası mesafeler uzamaktadır. Akrabaya değil ebeveyne yakın oturmak tercih edilmektedir. Modern dönemde kişiler arasında güven ilişkisi zedelenerek aile üyeleri arasında iletişim minimum seviyeye çekilmektedir. Ailenin oluşumunda evlenecek adayların söz önceliği vardır. Evlenecek kişiler kendi aralarında anlaşarak kararlarını kendileri vermektedirler. Eşler arasındaki aileyle ilgili olup bitenlere veya problemlere ebeveynler dâhil edilmemektedir. Karar aşamasında kimsenin etkisi olmamaktadır.

Sanayi ötesi toplumlarda çözülmüş, parçalanmış ve tamamlanmamış aile türlerinden bahsedilmektedir. "*Çözülen aile ile anlatılmak istenen yalnız karı kocadan meydana gelen ama aralarında sıkı bir ilişkinin kalmadığı bir aile tipidir. Parçalanmış aile ise, çekirdek ailenin üyelerinin birisinin sonradan yok olması sonunda ortaya çıkan bir aile tarzıdır. Yani eşlerden biri (çocuklarıyla) varlığını müstakilen sürdürmektedir. Bunlara karşılık tamamlanmamış aile, çekirdek ailenin hiçbir zaman kurulmamış halidir. Genellikle gayri meşru çocuklarla annelerinden oluşmaktadır" (Kongar, 1972:*

22-23). Ailenin sanayileşmeye bağlı olarak küçüleceği görüşü yaygındı. Fakat göz ardı edilen bir şey bulunmaktadır. Sosyal olaylara tek etkenli bir açıklama getirilemez. Sanayi olgusuna bağlı kalmayan çekirdek aile farklı felsefi görüşler, ekonomik gelişmeler ve yeni yaşam tarzlarıyla kendisini oluşturmuştur.

1.2. GÜNÜMÜZ TÜRKİYE'SİNİN AİLE YAPISI

Modernleşme süreci temelde bir değişiklikler dizgesini kapsamaktadır. Bu değişikliklerden ülkeler bir şekilde etkilenmektedir. Süreç farklı biçimde ilerlemekle birlikte, değişim hızı da farklılıklar göstermektedir. Ailenin büyüklüğü, şekli, yapısının yanında kültürel değer ve normlar da değişime uğramaktadır. Geleneksel aile yapısı bakımından çekirdek aileye dönüşmüştür. Yeni bir yapıya bürünen aile zihniyet olarak da çözülmektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de aile önemli değişimlere ev sahipliği yapmıştır. Cumhuriyetin kurulmasıyla toplumsal anlamda yaşanan köklü değişiklikler aileye de yansımıştır. Medeni kanunun uygulamaya geçmesiyle ülkemizde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Tek eşlilik resmiyet kazanarak evlilik, kadın ve çocukla ilgili konularda değişiklikler yaşanmıştır.

Küreselleşme tüm dünyayı ortak bir paydada buluşturmaktadır. *"Küreselleşme, toplumun, eski değer ilişkilerine yeni boyutlar eklemiştir. Namus ve ahlak anlayışı güven ve himaye kültürü, sadakat ve ihanet, gizlilik ve mahremiyet, sevgi ve hoşgörü, saygı ve korku, özgürlük ve teslimiyetçilik, özerklik ve bağımlılık küresel değerlerin rüzgârına kapılıp ya eski anlamlarını yitirmiş, ya çözülp içi boşaltılmış ya da yeni anlamlarla yeniden tanımlanmaya başlamıştır. Bu tanımlamalarda özerklik, bağımsızlık rüzgârı özel olan muhabbeti ile aile içinde kadın, erkek ve çocukların birbirine ve birlikteliğe ilişkin sorumluluklar yerine getirilemeden hak talepkarlığı furyasına katılmıştır. Bu durumun kritik uzantılarının toplumun böylesi değişim ve dönüşüm dönemlerinde yaşanması kaçınılmazdır"* (Aktaş, 2009: 27). Değişen koşullar ailenin geleneksel görünümünü zedeleyerek yeni bir düzen meydana getirmektedir.

Günümüz ailesinin dönüşümünde göç, işsizlik, iletişimin yaygınlaşması, sanayileşme gibi birçok faktör etkili olmuştur. Bu nedenler sadece ailenin yapısında değil evlilik yaşı, eş seçimi, evlenme kararı gibi konularda değişimlere yol açmaktadır. Evlenme yaşının giderek artması toplumsal değişim olarak sosyolojiyi yakından ilgilendirmektedir. Bunda eğitim seviyesinin artması, işsizlik ve ekonomik durumların ciddi manada etkisi bulunmaktadır.

Ailenin sosyo-ekonomik yapısında yaşanan en önemli değişiklik, modern dönemde aile ile işyeri arasındaki mesafenin açılması ve ailenin üretici bir birim olmaktan çıkmasıdır. Bu açıdan modern aile daha çok tüketici bir ailedir. Ailenin tüketicilik eğilimleri, tüketim toplumunda daha da kısırlanmakta ve aile, tüketim peşinde koşan bireylerin yaşadığı ve tüketim düzeyiyle kendini gösterdiği bir alan haline gelmektedir (Canatan, 2011: 118). Tüketim toplumunda insanlar eşyaları ihtiyaç duydukları için değil gösteriş için almaktadırlar. Özellikle marka, moda ve reklamın etkisiyle sosyal çevrenin baskısı söz konusu olmaktadır.

Günümüzde aile bireylerinin ev dışında geçirdikleri süre artmıştır. Kadının ev dışında çalışıp aileye ekonomik katkıda bulunması, lise veya üniversite öğrencilerinin yarı zamanlı işe başlamaları günümüz ailesinin bir özeti. Günlük hayatın büyük bir kısmı ev dışında geçmektedir. Ayrıca boşanmaların artmasıyla kadın iş hayatına daha fazla dâhil olmaktadır. Modern çağda rekabet ve hırs her şeyin önüne geçmiş durumdadır. Bağımsız ve sorumluluk sahibi bireyler yetiştirilmek istenmektedir. Metropol şehirlerde kurulan alışveriş merkezleri oluşan yeni nesli kendisine çekmektedir.

Aile bireyleri arasında iletişim kopuklukları yaşanmaktadır. İnternetin telefonlarda bulunmasıyla anne baba ve çocuklar aynı ortamda birbirleriyle iletişim kurmak istememektedir. "İnternet aile içinde gerek ebeveynlerin ve çocukların kendi aralarında gerekse ebeveyn-çocuklar arasında çatışmaya neden olarak bir huzursuzluk kaynağı olabilir" (Altınok, Bensghir, 2007: 635). Bilgi ve teknoloji çağı iletişimsizlik ve anlaşmazlıkların artmasında etkin rol üstlenmektedir. Okul, iş ve eğlence hayatı aile bireylerini birbirinden uzaklaştırmaktadır. Bununla birlikte akrabalık ilişkileri zayıflamaktadır.

Sanayileşme ve şehirleşme ile birlikte gün geçtikçe artan “bencillik-egoizm” ve ferdiyetçilik durumları aile hayatını çok sarstı. Fakat bu durum “iç disiplin” konusunun önemini artırdı. Aile çocuğunu hangi mesleğe yöneltmek istiyorsa, ona göre, çocuğa duygu, düşünce ve davranış kazandırmaya gayret sarf etmektedir. Günümüzde aileler fertlerine sistemli ve düzenli hayatı gerektiren kabiliyetler kazandırmaya çalışıyorlar. Okul ve iş yeri de bu kabiliyetleri geliştirmeye devam ediyor (Nirun, 1994: 35). Günümüz toplumunda aileler çok küçük yaşlarda çocuklarına bir gelecek planı yapmakta ve o doğrultuda hareket etmektedirler. Post modern dönemde aile olgusu değersizleştirilmek istenerek önemli olanın kişinin kendisi olduğu vurgusu yapılmaktadır. Aydemir'e göre modern dönemde bireyselleşmenin artmasıyla özgürlük kavramı kişilere empoze edilerek ailenin mahremiyeti kamusal açılmaktadır. (Aydemir, 2005: 73).

Aktay'a göre ailede geleneksel toplumdaki modern topluma geçişte köklü değişimlerin yaşanmasını sağlayan en ciddi nesnel etken sanayileşmenin kendisidir. Sanayileşme üretim biçimlerinin yanı sıra bütün toplumsal ilişkileri kökten değiştirince bunu aile yapısı ve işlevleri üzerinde kaçınılmaz ve neredeyse geri alınamayan sonuçları olmuştur (Aktay, 2004: 71). Toplum içindeki değişim olumlu veya olumsuz bir şekilde aileyi etkileyerek onun dönüşümüne neden olmaktadır. Özellikle ailenin ekonomik bünyesindeki yapısı yeni bir hal almıştır. Aile dağılıyıcı tarzındaki düşünceler modernleşmenin getirileri üzerinde durularak söylenmektedir. Oysa aile belki yapısı, işleyişi değişse de varlığı devam etmiştir.

"Yüzyıllarca sağlıklı denebilecek bir yapıya sahip olan ailemiz son zamanlarda önemli çözümlerini göstermektedir. Yani modernite karşısındaki tüm toplumlar gibi Türk toplumu da (bir kısmı yapay ve zorlamalı süreçlerle) bir değişim geçirirken aile ondan payını almaktadır. Denebilir ki günümüzde aile yapımız nitelikleri, bölgesel dağılımları, vb. bakımdan bir birlik göstermemektedir. Ailemiz bir çözümleri geçiş dönemi ailesi niteliği taşımaktadır" (Aydın, 2000: 63).

Günümüz Türk ailesi bir yandan Batılı görüntüsüyle diğer yandan geleneksel yapısıyla geçiş dönemi özelliği göstermektedir. Değerlerin yozlaştığı ve bütünlüklerin çözüldüğü bir aile tipi söz konusudur. Genel yapılanmalar sağlanarak ailenin devamlılığı için çalışılmalıdır. Türk toplumunda aile yapısı kendine özgü

özellikler göstermektedir. Sosyal ve kültürel yapısındaki farklılıktan dolayı kendisine özgü hareket ve davranış kalıplarını içinde barındırmaktadır.

Genel olarak Türk aile yapısı son dönemlerde değişim geçirmektedir. Aile yapısı ve aile bireylerinin rolleri değişime uğramıştır. Geleneksel aileden batılı bir aile tarzına geçiş yaşanmaktadır. Bu durum kimi zaman ve yerlerde kolay olurken kimilerinde ise sancılı bir süreç olmaktadır. Değerler gözden geçirilerek zamanın şartlarına uyum sağlanmaya çalışılmaktadır.

1.2.1. Sosyolojik Açıdan Aile Yapısının Analizi

Aile sosyolojide hayati önemi olan bir kavramdır. Türk toplumunda aileye büyük önem atfedilmektedir. Öncelikli bir kurum olarak aile muhafaza edilmeye çalışılmaktadır. Türk kültüründe kutsal sayılan aile bugün genel anlamda farklılaşmaya gitmektedir. Medya, popüler kültür, iletişim teknolojisi gibi unsurlarla değişim sürecine giren aile üzerinde durulması gerekmektedir.

Sosyoloji açısından genel olarak yapı belli bir çevre üzerinde ve belli bir ekseninde toplanmış unsurlar bütünlüğüdür. Yapısalcılara göre en belirgin yapı öğeleri çevre, aktörler, statüleşme ve organizasyondur. Bunun anlamı her sosyal/ kültürel varlığın bir fiziki kültürel çevre üzerinde bulunduğu, sosyal kişi, grup ve örgütlerden oluşan aktörlere, bunlar arasında bir statüleşmeye ve nihayet hepsinin yerini belirleyen bir organizasyona sahip olduğudur (Nirun, 1991: 36). Aile yapısının anlaşılması için önce zeminin bilinerek hareket edilmelidir.

Sanayileşme ve kentleşme süreçleriyle birlikte modernleşen toplum hızlı bir değişim ve dönüşüm sürecine girerek aile temelinde rollerin ve sorumlulukların farklılaşması sonucunu ortaya çıkarmıştır (Gökçe, 1991: 225).Günümüz ailelerinde rol ve statü dağılımlarında farklılaşmalar meydana gelmektedir. Değişen sosyal olgular çerçevesinde anne, baba, eş rolleri değişime uğramıştır. Parçalanmış veya tek ebeveynli ailelerde bu rol dağılımı farklı şekilde kendini göstermektedir. Buna bağlı olarak aile içi iletişim değişkenlik göstererek toplumsal kırılmalar gerçekleşmektedir.

"Aile belli öğelerin kendi içinde yapılaşmış ve düzenlenmiş bir toplumsal etkileşimler bütünüdür. Bu etkileşim, hem kendi içindeki öğeleri

arasında, hem de çevresi ile. Sisteme katılan her öge, ilişkiler düzenini daha karmaşık hale getirir. Aile önce kadın ve erkek iki ayrı cinsten meydana gelir. Erkek koca, kadın karı rollerini üstlenmişlerdir. Burada ilişki bir taraftan kendi aralarında, bir taraftan da dış dünya (yani üçüncü kişi veya gruplar) ile. Ailede bir çocuk dünyaya geldiği zaman sistem önemli bir değişime uğramıştır, roller ve bunların yerine getirdiği işlevler çeşitlenmiştir. Önceki görevlerinin yanında koca baba, karı anne rolünü kazanmıştır. Çocuk da ikinci bir kardeşle (ebeveyn ve dış dünya ile ilişkisinin yanında) kardeşlik, oyun arkadaşlığı gibi roller üstlenmiştir" (Aydın, 2000: 49).

Aile çocuk ile birlikte çevre ilişkilerinde değişikliğe giderek toplumsal hayatta farklı bir adım atmaktadır. Çocukların yetiştirilmesi, çocukların belli bir yaşa getirilmesi ve çocukların maddi ihtiyaçlarının giderilmesiyle aile farklı bir yapıya dönüşmektedir. Çocuk sayısının artmasıyla da var olan üyelerin rolleri yenilenmektedir. Aynı şekilde çocuklardan birinin evlenmesi veya evden gitmesiyle ailede dengeler değişmektedir. Bu roller toplumsal kurallara göre belirlenmektedir.

Medya, moda, reklam, kitle iletişim araçları, teknoloji gibi tüm öğeleri kapsayan popüler kültürün ailenin günümüz halini almasında etkisi yadsınamaz. *"Kendi ülkesinde dini temayülü yüksek, aileye hassasiyeti büyük olan popüler kültürün, hedef alanlarda telkin ettiği aile tipi, istikrarsız, sürekli evlenip-boşanan, hatta aile hayatını dışlayarak bohemi yaşayan bir cinselliktir. Kapitalizmin sürümü, kazancını devamlı kılabilmek için öngördüğü tüketim anlayışı, aileyi de tüketmeye yöneltmiştir. Kalıcı tavır, tüketmek olan yerde, eş de mahremiyet de sadakat da tüketilecektir. Eşler; daha uygunu, genci bulunduğu değiştirilir/ atılır olacaktır" (Arabacı, 2008: 61).* Popüler kültürün etkisiyle daha çabuk tüketen bir toplum aile için hızlı değişimin önünü açmaktadır. Geleneksel toplumun ritüellerini yıkan modernite kendisine yeni kurumlar oluşturmuştur. Topluma egemen olan yeni kurumlar değerleri hiçe sayarak hareket etmiştir. Çağdaş toplumların ailelere yönelttiği değerlerde farklılaşma görülmektedir. Aile kurumunun içi boşaltılarak değersizleştirilmeye çalışılmaktadır. Benmerkezci bireyler belirlenmiş kalıplar

içinde yaşamayı tercih etmektedirler. Eğitim, mesken, kıyafet, yemek gibi günlük hayatı etkileyen unsurlar popüler kültür tarafından şekillendirilmiştir.

Bireyler arasında iletişim zayıflayarak kültürel değişim süreci yaşanmaktadır. *"Popüler kültürde, "free" bir genç olan genç, Türk aile yapısında kendisinden aile mensuplarının beklentileri olan bir varlık, hatta geleceğin sigortası olarak görülmektedir. Bir çocuk isteme nedenini, ABD ve Almanya'da "yaşlılıkta güvenilecek birinin varlığı" olarak görme oranı yüzde 7,8 civarındadır. Türkiye'de ise aynı oran kadın ve erkeklerde yüzde 77'dir"* (Tolan, 1990: 499). Görüldüğü üzere her toplum kendi bakış açısıyla aile kavramını değerlendirmektedir. İçinde bulunulan toplumun bakış açısına göre olaylar karşısındaki tavırlar değişmektedir.

Günümüzde boşanmaların artmasıyla parçalanmış aileler yaygınlaşmıştır. "Bireysellik artmış, kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması, bağımsız yaşama hatta kendi hayatını yaşama, ferdi mutluluk gibi nedenlerle kocasından boşanarak, anne-çocuktan oluşan ailesiyle yaşama eğilimini artırmıştır" (Önen, 1990: 512). Kayıtsız kalmamayacak olan kültürel değişim sürecine karşı aile kendisini korumaktadır. Türkiye'nin yaşadığı hızlı değişim aile, iletişim, kültür, ekonomi, siyaset gibi alanlarda yansımaları göstermektedir.

1.2.2. İslam'da Aile

Aile İslami bakış açısına göre önemli bir konumda bulunmaktadır. İslam ailenin toplumsal bir gerçeklik olduğunu kabul etmektedir. Çocuk bakımından aile içi iletişime, eğitimden ekonomik yaşama kadar geniş bir alana hâkimdir. İslamiyet toplumda öncelikli bir konuma sahip olan aileye büyük bir hassasiyet göstermektedir. İslamiyet kendi değerleri doğrultusunda aile için belirli bir çizgi oluşturmaktadır. Aileye yüklediği görevler belirli bir çerçevede ailenin korunması ve sürdürülmesi yönünde olmaktadır. Birlik ve beraberlik vurgusu yaparak aile kurumunun sürekliliğini desteklemektedir.

"Toplumun en küçük ünitesi olan aile, tarih boyunca ve bugün de dinlerin ilgi odağı olarak varlığını sürdürmektedir. Gerek kutsal kitapların

temel metinlerine, gerekse bu kutsal metinlerin kaynaklık ettiği uygulamalara baktığımızda, aile konusunun çok farklı boyutlarıyla ele alındığını söyleyebiliriz. Bu bakımdan dinlerin aile konusuna yaklaşımları çok renkli ve bir o kadar da ilginç bir tablo sunmaktadır" (Tekin, 2011: 235). Din toplumlarında bütünleştirici özellik gösterdiği için göz ardı edilemeyecek bir husustur.

"İslam'da evlilik ya da aile, devlet otoritesi ve kontrolünün dışında sivil ve özerk bir alanda cereyan etmektedir. Dolayısıyla evlenme akdi de dini bir içerik taşımayıp tam tersine medeni bir işlemdir" (Apaydın, 2007: 143). İslamiyet kendi değerleri doğrultusunda aile konusunda düzenlemeler yapmaktadır. İslamiyet'te aile değer üreten sosyal bir grup olarak görülmektedir. Müslüman toplumlarında değişen sosyal olay ve olgular karşısında ailesel değerler korunmak istenmiştir. Mesela modern dünyada kadına dayatılan kıyafet, yemek, makyaj gibi öğelerle aile yapısı sarsılmıştır. Belirli ölçüler çerçevesinde tanımlanan kadın İslami değerlerden uzaklaştırılmak istenmiştir. Aynı şekilde erkek ve çocuklar için de sunulan hizmetler sektör halini almaktadır. Son dönemlerdeki kadın erkek eşitliği söylemiyle aile temeli sarsılmaktadır. "Kadın- erkek eşitliği, modern kültürün en fazla önemseydiği, hatta kutsadığı kavramlardandır. Bu fikrin kökleşmesinde büyük ölçüde feminizm hareketinin faaliyetleri etkili olmuştur" (Köse,2014:131). Ayrıca modern dünyanın getirisi bireyselleşmenin etkisiyle aile ciddi anlamda sarsılmıştır. "Feminizm aileyi bütüncül bir yapı olarak algılamak bir yana, onun içinden özellikle kadını çekip çıkarmakta; kadın üzerine yeni bir ideoloji oluştururken aile kurumunu da parçalamaktadır" (Turinay, 1996: 123). Dolayısıyla aile içi konular yer değiştirmekte ve tartışmalara sebep olmaktadır. Yaşlılara, anne-babaya verilen önem azalarak evdeki baba otoritesi sarsılmaktadır.

Günümüzde İslam toplumlarında geleneksel geniş aileden çekirdek aileye doğru dönüşüm, beraberinde anne-baba ve akrabalarla olan ilişkileri yeniden gündeme getirmiştir. Çünkü geleneksel aile içinde birer fert olarak yer alan anne-baba, çekirdek ailede farklı bir evde yaşayabilmektedir. Ya da huzurevlerinde ikamete mecbur olmaktadır. Diğer yandan çekirdek aileye geçişin akrabalık ilişkilerinde de bir gevşemeyi beraberinde getirdiği bilinmektedir. Ancak bununla

birlikte İslam ülkelerinde karşımıza çıkan çekirdek aile Batı'dakinden çok farklıdır. Akrabalık şebekesi önemini korumaktadır (Meriç, 1990: 432-433). Geleneksel aileden izler taşıyan günümüz ailesi geçiş özelliği göstermektedir.

İslam toplumlarında tutum ve davranışlarda parçalanmalar yaşanmaktadır. Modern dönemde bireyselleşme ön plana çıkarak aile kurumunu etkilemiştir. Bireysel yaşam aile hayatını olumsuz etkilemektedir. Aile bozulma, kırılma veya çözülme aşamasına gelmektedir. Popüler kültürün de etkisiyle aile gereksiz gibi algılanarak bireyler bağımsız yaşamak istemektedirler. Post modern toplumda aile ilişkileri zayıflayarak boşanmalar artmaktadır. Hızlı bir dönüşüm geçirilerek ailede değerler farklılaşmaktadır. Din faktörü yaşanan problemlere kendi bakış açısıyla çözüm bulmaya çalışmaktadır. Sorunlara kendi sınırları içinde öneriler sunarak ailenin korunması görevini üstlenmektedir. Ayrıca ailenin sürekliliğini sağlamak için sıkıntıların üzerinde önemle durmaktadır.

İslam dini ailenin sağlıklı temeller üzerinde durması için eşler arasında denklik olması gerektiğini söylemektedir. "Mesela, İslam'ın başta gelen mezheplerinden olan Hanefi mezhebinde din ve takva yönünden, nesep yönünden, zenginlik bakımından, sanat ve hürriyet itibarıyla denklik aranmaktadır" (Aktan, 1992: 401). Ailenin kurulmasında eşler arasında kültürel ve ekonomik açıdan uyum olması gerektiği belirtilmektedir. Buradaki uyum ve denklik ailenin devamı için önemli görülen bir husustur. İslam dini bağlayıcı olması özelliğiyle aileyi bir arada tutmak istemektedir. Sağlıklı aile toplumsal huzur ve uyumu beraberinde getireceği için dinin önemini göz ardı edilemez.

1.3.SOSYAL POLİTİKA ve AİLE DESTEK HİZMETLERİ

1.3.1. Türkiye'de Sosyal Politika

Küreselleşme ve sanayi gibi faktörler ekonomik ve siyasi olduğu kadar sosyal olguları da etkilemektedir. Toplumsal bir değişim olan küreselleşmenin etki alanı yaygınlaşarak sosyal hayatta kutuplaşmaları meydana getirmektedir. Toplumlar ve ülkeler arasında zıtlıklar oluşturan bu durumu gidermek için sosyal politikalara

başvurulmaktadır. Toplumda adaleti sağlamak için sosyal politikalar desteklenerek istikrar sağlanmak istenmektedir.

"Aile politikası; tanımı, türleri, gerekçeleri ve alanları bakımından tartışmalı bir kavramdır. Kimileri aile politikasını, açıkça sınırları çizilmiş bir politika alanı olmaktan ziyade bir bakış açısı olarak görürken, çoğunluk onu siyasal nitelikli bir önlemler demeti olarak tanımlamaktadır. İkinci durumda ailenin bir kurum olarak korunması, güçlendirilmesi, temel fonksiyonlarını yerine getirebilmesi ve karşı karşıya kaldığı sorunların çözülmesi için ulusal ve uluslararası resmi kurum ve kuruluşlar tarafından ortaya konan her türlü yasal düzenlemelerin, idari kararların ve uygulamaların "aile politikaları" olarak tanımlanmaktadır" (Afşar-Çelik, 2007: 255). Aileye sosyolojik açıdan yaklaşıldığında geniş bir alanla karşılaşırız. Kentleşme, göç, yoksulluk, boşanma gibi aileyi yakından ilgilendiren sorunlar için sosyal politika çalışmaları yapılmaktadır. "Sosyal politikanın amacı, endüstrileşme ve kentleşme nedeniyle ortaya çıkan tehlikelere (iş kazası gibi) ve sefaletle (yaşlılık, hastalık veya işsizlik sonucu) karşı işçileri korumak ve onlar için bazı önlemleri hayata geçirmektir" (Taşçı, 2010: 11). Aileyi korumak ve desteklemek için yapılan politikalar toplumsal eşitsizliği engelleyerek ideal bir toplum hedeflemektedirler.

"Sosyal politika, topluma bir bütün olarak bakan, toplum içinde bütün sınıfları ilgilendiren, çok çeşitli konuları sınıf farkı gözetmeksizin ele alan bir disiplindir" (Talas, 1992: 16). İnsanların birlikte yaşadıkları alanı ifade eden sosyal alanda çeşitli sorunların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu sorunların incelenmesi ve bunlara çözüm önerilmesi sosyal politika alanının konusudur.(Sözer,1994:4). "Sosyal politika kavramının doğuşu, işçi sorunları ve işçi-işveren ilişkilerine, diğer bir ifadeyle sanayi devrimi sonrası çalışma ilişkilerine dayanmaktadır. Sosyal politikanın bugünkü geniş anlamına kavuşması II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki dönemde gerçekleşmiştir" (Talas, 1997: 53). Günümüzde toplumsal refahın yükseltilmesi için ihtiyaçların giderilmesi ön planda tutulmaktadır.

Sosyal politika ve daha özelden sosyal refah hizmetleri, dinler ve hümanizmde derin köklere sahip olup, bireyler bu hizmetlere dini emir ve duyguları ile insan

sevgileri nedeniyle yönelmektedir. Bugün sosyal politika kurumları ve hizmetlerinin tümü toplumun hayırseverlik duygusu ve insan sevgisinin kurumsallaşmasının bir sonucudur. Sosyal politika veya sosyal refah hizmetleri birey-toplum merkezli politiklardır (Ersöz, 2011: 121). Sosyal politika çalışmaları ilk önce gayri resmi bir şekilde gönüllü aileler, sivil toplum kuruluşları ve dini kurumlar tarafından yapılmaktaydı.

"Sosyal politikadaki asıl gelişme endüstrileşme ile ortaya çıkmıştır. Çünkü endüstri devrimi ekonomik ve sosyal hayatta büyük değişiklikler yapmış, mevcut sosyal yapıları derinden etkilemiş ve yeni sosyal sınıf ve tabakaların doğmasına, üretim ve çalışma ilişkilerinin yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Tarıma dayalı geleneksel üretim biçimi yerini kütleli üretimin yapıldığı fabrikalara; geleneksel lonca birliğinden çıkar birliğine göre oluşan çalışma ilişkileri, yerini çıkar çatışmasına bırakırken, yeni buluşlar ve teknolojideki gelişmeye koşut olarak, hızlı nüfus artışı ve kentleşme, bu yüzyıldaki değişimin doğal sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Yeni üretim yapısı, kent ve kentleşme biçimlerini ve kentsel kolektif hizmetlerin niteliğini bütünüyle değiştirmiş, insanlık tarihinde o güne kadar görülmemeyen büyük ölçekli göç hareketleri yaşanmış ve kentlerin endüstri bölgeleri ve banliyölerinde sağlıklı koşullarda yaşayan on binler toplanmıştır" (Koray-Topçuoğlu, 1995: 5-6). Göç hareketiyle birlikte kentlerde yığılan nüfus sosyal ilişkileri önemsemez hale gelmiştir. Herhangi bir geliri olmayan insanlar sosyal desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Kente iş bulma umuduyla göç edenler kitleler oluşturarak zamanla yoksulluğu da beraberinde getirmişlerdir.

"Endüstrileşmenin ilk yıllarında işçiler, çok düşük ücretlerle ve sağlıklı iş koşullarında günde 16-20 saate kadar çalışmak zorunda kalmışlardır. Bu dönemdeki çalışma koşulları işçiler üzerinde çok büyük tahribatlar yapmış, işçiler çok erken yaşlarda çalışma güçlerini kaybeder hale gelmiştir. Meslek hastalıkları, iş kazaları birçok işçinin çalışmamasına, yetersiz beslenme ve hayat şartları ise işçi sınıfının ortalama yaşam süresinin azalmasına sebep olmuştur. Düşük ücretler kadın ve çocukları da iş piyasasına girmeye ve 16-17 saatlik çalışma süreleriyle fiziki güçlerinin çok üzerindeki

ağır işlerde çalışmaya zorluyordu" (Güven, 1995: 36-37). Kadınların ve çocukların bu denli zor çalışma hayatına girmesi ailenin işlevlerinde aksamaya neden olmaktadır. Anne baba ve çocuk arasındaki ilişki zayıflayarak aile birliği zedelenmektedir. Geleneksel aile yapısından giderek uzaklaşarak yeni bir görünüme kazanılmaktadır.

"Teknolojik gelişmelerin emek kullanımını azaltması, küreselleşmenin yarattığı artan rekabet sonucunda emek ücretinin giderek azalması ve güvencesiz istihdam biçimlerinin yaygınlaşması gibi gelişmeler de ekonomik iyileşmenin yoksulluk üzerindeki olumlu etkisini sınırlamaktadır. Ekonomik gelişmelere rağmen bireylerin yoksulluk sınırının üzerine çıkamamaları; kendi başlarına bırakıldıkları takdirde ekonominin ve toplumun bir parçası haline gelememeleri, iş bulamamaları, buldukları işlerin ise çoğunlukla güvencesiz ve geçici işler olması, bu nedenle birikim sağlayamamaları gibi nedenlere dayanmaktadır" (Buğra, Keyder, 2003: 21). Bu bağlamda yoksulluğun üstesinden gelebilmek için sosyal politikaların gerekliliği anlaşılmaktadır.

Küreselleşme geniş bir alanda kendisini var etmiştir. Bir yandan ekonomik açıdan ilerleme, refah seviyesi bakımından yükselme durumu söz konusuyken diğer yandan sosyal alanda gerilemelere neden olmuştur. Küreselleşme gelişmiş teknoloji ve rekabet faktörüyle işsizliğe neden olmaktadır. Ülkeler arasında eşitsizliğe yol açarak sosyal adalet gerçekleştirilememektedir (Erdut, 2002: 18-25).

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki sosyal politikaya bakılacak olursa İslam dininin etkisiyle yardımlaşma ve dayanışma ön planda tutulmuştur. Kırsal yerleşimin ağırlıkta olduğu Osmanlı toplumunda aile içi yardımlaşmalar önemli bir yere sahiptir. Ayrıca vakıflar yoluyla eğitim, sağlık, imar gibi konularda toplum yararına hizmetler verilmiştir. Önemli bir meslek odaları şeklindeki Ahi teşkilatı da sosyal politika anlamında faydalı bir birlikteliktir. *"Osmanlı İmparatorluğu'nda modern anlamda sosyal yardımlara benzer yardımlar on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren gittikçe yaygınlaşmıştır. Bu gelişmede, daha önceden muhtaç durumdaki halka yardım yapan vakıf ve imaret kurumlarının sosyal yardım işlevlerinin azalması ve bu işlevlerin merkezi hükümet tarafından yürütölmeye başlanması önemli bir rol*

oyunmuştur. Bu süreci tetikleyen en önemli gelişme ise, II. Mahmut döneminde (1809-1839) vakıf gelirlerinin tahsili görevinin ulema sınıfından alınarak Maliye Nezareti'ne devredilmesidir" (Hacımahmutoğlu, 2009: 67-68). Daha sonra Osmanlı ekonomisinin değişen ekonomik ve sosyal olaylar karşısında yapılan uygulamaların yetersiz kaldığı görülerek sistemleştirilmeye çalışılmıştır.

"Türkiye'de bugünkü anlamıyla sosyal yardım sisteminin doğuşu, 1977 yılında 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun uyarınca muhtaç durumdaki yaşlılara ve özürlülere aylık bağlanması ile gerçekleşmiştir. Daha sonra, 1982 yılında Milli Eğitim Bakanlığına muhtaç durumdaki öğrencilere burs ve parasız yatılılık hizmeti verme, 1983 yılında ise SHÇEK'e muhtaç kişilere(çocuklar öncelikli olmak üzere) aynı ve nakdi yardım yapma görevi verilmiştir. 1984 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğüne vakfiye olma amacını da yerine getirmek üzere çeşitli sosyal yardımlar yapma yetkisi verilmiştir. 1984 yılında yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Kanunuyla, muhtaç kişilere yardım yapılmasıyla ilgili faaliyetleri yürütmek üzere bir genel sekreterlik(Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Fonu(SYDTF) Genel Sekreterliği) ve ülke çapında her ilçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı(SYDV'ler) kurulmuştur. SYDTF Genel Sekreterliği ile SYDV'ler; kuruluş amaçları sosyal yardım faaliyetlerini yürütmek olan başlıca kuruluşlar olmuştur. 2004 yılında Yurtkur'a yükseköğrenim öğrencilerine burs verme görevi, 2005 yılında da il özel idarelerine ve belediyelere sosyal yardım yapma görevi verilmiştir" (Hacımahmutoğlu, 2009: 69-70). Eski adı Kadın, Aile ve Sosyal Politika Bakanlığı olan bakanlık 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na dönüşmüştür. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun tüm işleyişini üstlenen bakanlık aile ve sosyal alanda çalışmalarını yürütmektedir.2014 yılında sosyal hizmetlerin yerel yönetimlere geçirilerek daha etkili bir destek hizmeti sunmak hedeflenmektedir. SGK, Yurtkur, MEB, SYDV ve SHÇEK gibi kuruluşlarla ülkemizde sosyal politikalar yürütülmektedir.

Post modern toplumda ise değişen teknoloji ve sanayiyle yeni bir yoksulluk tanımını ortaya çıkmıştır. Temel ihtiyaçların karşılanması anlamında olan yoksulluk yeni bir biçime bürünerek kişilerin gelir durumundan çok uzaklaşmıştır. "Bu yeni kavram ile yoksulluk olgusunun insanlık onurunu kırıcı ve çok yönlü boyutlarına açıklama getirilmeye çalışılmaktadır" (Oruç, 2001: 75). Yoksulluk artık içinde bulunulan pozisyon, sosyal çevre, eğitim durumu açısından değerlendirilerek dışlanmayı beraberinde getirmektedir. Kabul görmeme duygusuyla insanlar yabancılaşma durumuna gelmektedir.

"Sosyal yardım ile sosyal hizmet alanlarını birbirinden ayıran temel farklılık; sosyal yardımların muhtaçlık esasına dayanması, sosyal hizmetlerde ise muhtaçlığın değil toplumsal uyum sorunlarının çözülmesine yardımcı olacak hizmete duyulan ihtiyacın esas olmasıdır. Yoksulluk nedeniyle yardım alan bir kişi, yoksulluğun kendi yaşamında yarattığı olumsuzlukların ya da oluşabilecek toplumsal uyumsuzluğun giderilmesi için sosyal hizmete de ihtiyaç duyacaktır" (Duyan, 2003: 18). Sosyal yardım daha çok temel ihtiyaçları giderme noktasında kendisini gösterirken sosyal hizmet kişilere sosyal destek sağlamayı hedeflemektedir. Sosyal yardım sürekli olarak yapılan nakdi yardımlar açısından düşünüldüğünde kişileri bağımlı hale getirerek pasif ve uyumsuz bir yapı oluşturabilmektedir. Sosyal yardım politikalarının içine toplum yararına çalışma projeleri gibi istihdam olanaklarının da girmesi bireyleri toplumsal hayatta var ederek birleştirici bir rol üstlenmektedir. Sosyal yardım sunulan kesimin aynı zamanda sosyal hizmet uygulamasına da ihtiyacı bulunmaktadır. "Sosyal yardımların en belirgin iki özelliği, muhtaçlık kriterine dayanmaları ve devlet tarafından tek taraflı olarak sağlanmalarıdır" (Sözer, 1997: 28). Devlet tarafından düzenlenen ve belirli bir işleyişe sahip olan bu politikaların kurallarla çerçevesi belirlenmektedir.

1.3.2.Sosyal Politika Uygulamaları

Sosyal politikalar Türkiye'de daha çok koruma sistemi olarak düşünülmüştür. Genellikle fiziki ve maddi imkân noktasında yardımlar sunulurken kentleşme ve sanayileşme gibi olgularla birlikte sosyal alana da geçişler yapılmıştır. Bireylerin modern kent yaşamında karşılaştıkları kompleks yapı onları uyumsuz ve sağlıksız koşullara itmektir. Göç ve beraberinde getirdiği yoksullukla mücadelede sosyal politikanın önemi yadsınmaz. Devlet tarafından desteklenen sosyal politikalar yerel yönetimlerce de uygulanmaya çalışılmaktadır.

Sosyal politika kavramı içerisinde yoksulluk, sosyal yardım, güvenlik, sosyal sigorta ve koruma gibi olgular söz konusudur. Eskiden beri yoksullara yardım var olagelmıştır bunda toplumların gelenek ve inançları etkili olmuştur. Geniş aile içinde dayanışmalar sürerek yoksul diye tabir ettiğimiz kişileri korumak ve kollamak amaçlanmıştır. Bu yardımlar sistemli ve resmi olmaktan uzak olup daha çok toplumsal vicdan görevi olarak görülmüştür. Yoksullukla mücadele edilerek sosyal bir koruma sistemi oluşturulmak istenmiştir. Modern dönemde sosyal politikalar devlet eliyle yürütülen bir etkinlik haline gelmiştir. Daha önceki yapılan faaliyetler yetersiz kalınca devletin bu konudaki etkinliği artmıştır (Hacımahmutoğlu, 2009: 3-12). Yoksulluk oranındaki artış toplumsal yapıdaki diğer olguları ciddi anlamda etkileyerek sosyal politika uygulamasını zorunlu kılmaktadır.

"Semavi dinlerin ortaya çıkması ve yaygınlaşmasıyla yoksullara yapılan yardımlar dini bir sorunluluk olarak görülmüştür. Özellikle Hıristiyanlıkta kiliseler yoksullara yapılan yardımlarda önemli bir rol üstlenmiştir. Müslüman toplumlarda da yardımlaşma ve dayanışma kültürü çok kuvvetlidir. İslam dininde yardımlaşmayı emreden çeşitli hükümler Müslüman toplumlarda yardımlaşma ve dayanışma ağlarının güçlü olmasında etkili olmuştur" (Beşer, 2004: 38). Müslümanlar arasında sadaka, zekât ve fitre gibi dini unsurlar yaygın olarak kullanılarak hem bireysel hem de toplumsal sorumluluklar yerine getirilmektedir. Osmanlı toplumsal yapısında dayanışma ve yardımlaşma kültürünün güçlü tutulmasında din önemli bir faktördür. Din kuralları etrafında sosyal yardım faaliyetleri yürütülerek temel ihtiyaçlar karşılanmak istenmektedir.

Modern anlamda sosyal yardımlar sanayi devriminden sonra gelişmiştir. Önceden sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan sosyal yardımlar daha sonra devlet tarafından düzenlenmektedir."Resmi ya da yarı resmi kuruluşlar tarafından yoksul, muhtaç veya az gelirli kişilere devlet bütçesinden yapılan bu transferlere sosyal yardım adı verilmektedir" (Tuncay, 1986: 14). Bu yardımların amacı, kişileri kendilerine yeter hale gelmesini sağlamaktır.

Sosyal politika uygulamaları denildiğinde ilk olarak eğitim yardımları akla gelmektedir. Öğrencilere harçlık niteliğinde burslar verilerek eğitim teşvik edilmektedir. Ülkemizde bu tarz yardımları kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, odalar birliği ve gönüllü kuruluşlar vermektedir. Milli Eğitim Bakanlığı bursluluk sınavı yoluyla, SDYV'ler ve Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu ise gelir seviyesi düşük kişilere bu yardımları vermektedirler. Üniversite öğrencilerine sağlanan yurt ve burs imkânı kişinin başka bir şehre adaptasyonunu kolaylaştırması açısından önemlidir.

Sağlık yardımları ise genellikle kişilerin masraflarının karşılanmasına yönelik olup koşulu ise muhtaçlıktır. Sağlık Bakanlığı bir dönem "yeşil kart" uygulamasıyla ödeme gücü olmayan kişilerin tedavi masraflarını karşılamıştır. Belediyelerce yaşlı kişilere yönelik evlere sağlık ekibi gönderilerek rutin kontrolleri yapılmaktadır. Sağlık yardımları Sağlık Bakanlığı ve SYDV tarafından yapılmaktadır. Gıda yardımları ise genel olarak daha yaygın olarak bilinen bir yardımdır. Gıda yardımı mahalle muhtarı ve yardımı verecek kurumun ortaklaşa yaptığı çalışmayla belirlenmektedir. Sağlıklı beslenme ve temel ihtiyaçların giderilmesi konusunda hassas davranılarak bu yardımlar yapılmaktadır. Sağlık yardımlarını SYDV, belediyeler ve Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından verilmektedir. Barınma veya konut konusunda ise Başbakanlık tarafından düşük gelirli aileler için TOKİ programı uygulamaya geçirilmiştir. Ayrıca bazı belediyeler yaşlı ve bakıma muhtaç kişilerin evlerinin temizlik ve onarım işlerini de üstlenmektedir.

Yakacak yardımı yine muhtaç nitelikteki kişilere verilerek daha çok kömür yardımı olarak nitelendirilmektedir. SYDV ve belediyeler tarafından verilmektedir. SYDV ayrıca 65 yaş üstü muhtaç kişilere yaşlılık maaşı verilmektedir. Özürlülere yönelik olarak yine maaş yardımı yapılmaktadır. Bazı belediyelerce gidecekleri

hastane veya rehabilitasyon merkezlerine servis imkanı sunulmaktadır. Evi yanan veya başka bir şekilde ciddi hasar alan bireylere yönelik ev ve giyim eşyası yardımları bulunmaktadır. Asker eş ya da ailelerine yönelik olarak TSK ve belediyeler maaş hizmeti sunmaktadır.

"İstihdam politikaları, yoksulluğa karşı korunmayı öngören sosyal politikaların önemli bir parçasını oluşturmakla birlikte, yoksulluğu önlemede tek başına yeterli değildir. Bu politikalar, daha farklı hedeflere yönelik başka alanlarda izlenecek, yine sosyal nitelikli politikalar ve bu politikaların hedefleri doğrultusunda yararlanılan araçlarla bütünlenir"(Altan, 2004:154). Çalışma Bakanlığı ve İşkur birlikte projelere imza atarak istihdam çalışmaları yapılmaktadır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde terörle mücadele kapsamında işsiz kişilere iş sahası açılmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın ülkemizdeki evlenme yaşının yükselmesiyle evlenecek çiftlere yönelik faizsiz kredi imkânı sunmaktadır. Çocuk sahibi olamayan ailelere yönelik olarak tüp bebek tedavisinin masraflarını karşılayarak bakanlıkça maddi destekler de verilmektedir.

1.3.3. Türkiye'de Aile Destek Hizmetleri

Aile toplumun temel kurumu olma özelliğiyle güçlü bir toplum için başat faktördür. Bireyin psikolojik, sosyal, ekonomik ve fiziki ihtiyaçlarının karşılanmasında aile kendini göstermektedir. Aile üyelerinin bir bütün olarak sağlıklı bir şekilde bir arada bulunması için gereksinimlerinin zamanında ve eksiksiz giderilmesi gerekmektedir. Ailede ortaya çıkan olumsuzlukların giderilmesi aşamasında devreye aile destek hizmetleri girmektedir. Ailenin kurtarılması, iyiye doğru gitmesinde aileye sunulacak hizmetler önem kazanmaktadır.

Aile toplumsal yapının en önemli kurumlarından birisidir. Toplumsal değişme ve aile sistemi arasında yakın bağlar kurulmaktadır. Değişen toplumsal yapı aileyi de etkilemektedir. Aile hem yapısal olarak hem de işlevsel olarak değişime uğramaktadır. *"Bir bütün olarak kültürün korunmasında ve yeni kuşaklara aktarılmasında ailenin her toplumda önemli*

bir yeri olduğu kabul edilmektedir. Ailenin toplum için olduğu kadar bireyin yaşamında da etkili bir yere sahip olduğu söylenebilir. Genel olarak çocuklar bir aile sistemi içine doğarlar, büyürler ve toplumsallaşmalarını bu sistem içerisinde tamamlarlar. Birey ve toplum için bu denli önemli olan ailenin korunması her toplumun üzerinde özenle durduğu bir konu olmuştur" (Karakaş, 2001: 87).

Özellikle son dönemde yaşanan hızlı değişim ve dönüşüm ailenin işlevlerini yerine getirme konusunda sıkıntıya düşürmektedir. Göç, kentleşme ve modernleşme gibi olguların artmasıyla birey altından kalkamayacağı yükler karşısında zorlanmaktadır. Bu değişim sürecinde birey yalnızlaşmakta ve çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Bu durumda aileye sunulacak sosyal destek mekanizmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

"Aile yaşamını korumak, desteklemek ve sorunlarının çözümüne yardımcı olmak amacıyla aile bireylerine yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, tedavi ve rehabilite edici hizmetlerin yanı sıra rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini de içeren aile destek hizmetlerine ülkemizde de giderek artan oranda ihtiyaç duyulmaktadır. Aile destek hizmetleri çok geniş bir alanı kapsamaktadır ve yeni gelişen bir alandır. Alanın geniş olmasına rağmen hizmet toplumun geneline yaygınlaştırılamamıştır. Bunun sonucunda ise bu hizmetlere ilişkin bilinç düşük kalmıştır" (Sezgin, 2008: 8).

Ülkemizde aile destek hizmetleri sınırlı sayıdaki merkezlerde yürütülmektedir. *"Aile hayatını düzeltici, sorunlarını çözücü hizmetler bazı üniversitelerde ve bağlı hastanelerde münferit vakalarla ilgili olarak yapılmaktaysa da yaygınlık kazandığı söylenemez. Bu hizmetlerle ilgili düşünce yapısının henüz yeterli bir biçimde oluşmamış olması ve dolayısıyla bu işle yükümlenmiş yetkili herhangi bir kuruluşun olmaması hizmetin başlamasını ve sistemleşmesini geciktirecektir"* (Güran, 1991: 448). Ülkemizde aile destek hizmetleri konusundaki çalışmalar yenidir. Aile destek uygulamaları basın-yayın aracılığı ile ailelere, aile bütünlüğünü koruyucu ve sorunlarda yalnız olmadıklarını hissettirici çalışmalar düzenlenmektedir. Günümüzde özellikle

televizyon aracılığıyla medya kullanılarak uygulamalar topluma anlatılmaktadır.

Kültürümüz için yeni bir uygulama olan aile danışmanlığı birçok ailenin problemini çözebilmektedir. Tarafsız bir uzman tarafından sorunlara çözüm önerileri sunulması aileler dağılmaktan kurtarılabilir. Çiftlerin danışmaya birlikte gelmesi istenilen bir durumken daha çok kadın tek başına başvuruda bulunmaktadır (Ürkmez ve Ogurtan, 2007: 129). Ülkemizde aile destek uygulamaları kısıtlı bir çevrede yürütülmektedir. Ciddi bir sorumsuzluk durumunda veya boşanma tehdidi altındaki aileler danışmanlık hizmeti almayı düşünmemektedirler. Diğer durumlarda iletişim bozuklukları, özgüven eksikliği gibi konularda herhangi bir yardım almak düşünülmemektedir.

Eğitim ve hastane gibi kurumlarda hizmet açığının kapatılabilmesi için, ailelere sorunlarında yardımcı olunabilmesi amacı ile bu kurumların bünyesinde aile danışmanlığı ve rehberliği servislerinin açılması ve aileye tüm bir yaşam boyunca danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin sunulması önem kazanabilmelidir. Diğer kamu kuruluşlarının da kendi bünyeleri içinde oluşturacakları aile danışmanlığı rehberliği servislerinin kurulması ve bu kurumlardaki personelin ailelerini ilgilendiren kişisel her türlü sorununa hizmet vermeleri, ailelere sorunları karşısında bir güvence sunması açısından, önem kazanmaktadır. Böylece iş ortamının kişisel yaşama verdiği güvence ile çalışma ve iş gücünü artırarak toplumda sağlıklı bir yapının oluşturulmasının önemi vurgulanabilmelidir (Bilir, 1990: 331). Ülkemizde sınırlı sayıda aile destek hizmeti veren merkezler bulunmaktadır. Yaşanılan coğrafya göz önünde bulundurularak bölgesel ihtiyaçlara yönelik kurumlar oluşturularak istenilen her konuda hizmet sunulmalıdır.

Aile danışmanlığı uygulamaları ile çocuğun gelişimi, aile geçimsizliği, ailenin sosyo-ekonomik problemleri, ergenlik problemleri, kayınvalide- gelin tartışmaları ve evlilik öncesi uyum sorunları çözüme ulaştırılmaya çalışılmaktadır. *"Aileyle çalışmada sakin ve güvenli bir ortam yaratılması, aileye saygı gösterilmesi ve kabul edici bir yaklaşım içinde olunması, aileye ait bilgilerin gizlilik içinde korunması ve ailenin kendisi ile ilgili alacağı kararlarda ona yardımcı olacak yol ve seçenekleri gösterdikten sonra onun*

vereceği karara saygı gösterilmesi özellikle altı çizilmesi gereken konular arasındadır" (Duman, 2005: 111). Toplumumuzda her birey aile destek merkezlerine bireysel veya ailecek başvurabilmektedir. Her ailenin istediği anda ulaşabileceği ve başvurabileceği bir merkez olmalıdır. İhtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte bir merkez bulunarak toplumun güveni kazanılması amaçlanmaktadır.

Ülkemizde büyükşehirler başta olmak üzere çeşitli illerde aileye destek hizmeti veren merkezler bulunmaktadır. Bu merkezlerde aile içi şiddet, çocuk eğitimi, aile içi iletişim, evlilik öncesi problemler gibi konularda eğitim ve seminer faaliyetleri verilerek aileye psikolojik ve hukuksal her anlamda yardımcı olunmaya çalışılmaktadır. Aile destek hizmetlerinin özellikle büyük kentlerde tedavi ve iyileştirici hizmetleri ağır basmaktadır. Mahkemelerle yapılabilecek işbirliği ile ilk müracaatçıları bulmak ve buradan giderek hizmeti yaygınlaştırmak ayrıca iletişim araçlarından yararlanmak mümkündür. Boşanmak üzere mahkemelere başvuran çiftlerin Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerine yönlendirilerek orada bulunan psikolog, sosyolog ve sosyal hizmet uzmanları tarafından yardım alması sağlanmaktadır. Ailenin yaşam kalitesini artırmak için yapılan uygulamalar toplumsal huzuru da beraberinde getirecektir.

Ülkemizde aile destek merkezi çalışmaları bakanlıkça pilot illerde denenmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yayımladığı bir belgede her ailenin aile hekimi olduğu gibi aile danışmanı olacağını belirtmişti. Ancak tasarı halinde olan bu uygulamanın bakanlıkça nasıl uygulanacağı belirli değildir. Ülke geneline yaygınlaştırılması düşünülen bu projede meslek elemanı olarak yönetmelikte sosyolog, psikolog, çocuk gelişim uzmanı, hemşire ve tıp uzmanları belirtilmiştir. Bu konuyla ilgili herhangi bir atama olmadığı için kimlerin çalışacağı henüz belirsizdir. Kaymakamlıklara bağlı sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları sosyal yardım ve inceleme görevlisi unvanıyla personel alımı gerçekleştirmektedir. Bu personellerin aile destek uzmanı olacağı görüşü yaygındır fakat bakanlığın açıkladığı tarzda bir görev tanımı yoktur. Anlaşılacağı üzere bakanlıkça yapılan açıklama resmiyette kalarak uygulamaya konulamamıştır.

Özel olarak açılan aile destek merkezleri daha çok belediye ve şahıslara bağlı olarak oluşturulmaktadır. Sosyal belediyeçilik gereği Türkiye'nin büyükşehirlerinde aileye önem verilmektedir. Belediyeçilik anlayışında günümüze kadar genellikle fiziksel yatırımlar yapılmaktaydı. Metropol şehirlerde suç oranının artması, boşanmaların artması ve ailenin çözülmesi yerel yönetimleri sosyal belediyeçilik anlayışı üzerine eğilmelerine neden olmuştur. Kentteki fiziksel eksikliklerin hissedilmesi ve giderilmesi her zaman daha kolay olmaktadır. Sosyal eksiklikler daha çok tamamlayıcı nitelikte düşünülmektedir. Aile yapısının sarsılmasıyla karşılaşan yerel yönetimler toplumsal hayatı ciddi anlamda etkileyen unsurları araştırmaya başlamışlardır. Aileye yönelik maddi yardımlar, öğrencilere burs imkânları tanınmaktadır ancak sağlıklı bir aile yoksa ortada yapılan yardımlar etkisini gösterememektedir. Mesela alkol problemi olan bir aileye maddi destek sunulsa bile mevcut problem ortadan kaldırılmadığı sürece desteğin bir anlamı olmayacaktır.

Ailedeki kopmalar topluma yansıdığı için bu konuya eğilen belediyeler ve merkezler aile, evlilik, gelin-kaynana okulu gibi projelerle başlangıç yapmaktadırlar. Bu tarz projelerle ailenin yapı taşları yeniden oluşturularak bilinçli bir toplum hedeflenmektedir. Yapılan bu çalışmalar iyi bir şekilde değerlendirilerek sağlam adımlar atılarak doğru analizler yapılması beklenmektedir. Ailelerin iyileştirilmesi sağlıklı ve sağlam bir nesil demek olan çocukların korunması açısından önemlidir. *"Aile eğitiminin temelinde de çocuğun ilk ve en önemli öğretmenin annesi olduğu görüşü benimsenmektedir. Bu nedenle Türkiye'de annelerin doğum öncesinden başlayarak çocukların gelişim ve eğitim özelliklerinin neler oldukları konusunda bilgilendirmeleri ve öğrendiklerini davranışa dönüştürmeleri konusu çözümlenmesi gereken önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır"* (Çayboylu, 1991: 81).

Tüm bu nedenlerle aile destek hizmetlerinin sistemleştirilmesi gerekmektedir. Ailenin tüm sorunlarını cevaplandırarak şekilde kapsamı genişletilmelidir. Türkiye geneline yaygınlaştırılmalı ve gerekli olan uzman personelle birlikte geniş çapta çalışmalar yapılmalıdır. Tabi ki aileye yönelik hizmetler tek bir merkezde toplanmalı ve belirli prosedüre uygun olmalıdır. Bu

merkezler yeni ihtiyaçlar doğrultusunda zaman zaman değerdendirilmeli, denetlenmeli ve düzenlenmelidir.

1.3.4.Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmetler

Aile toplumumuzun en önemli kurumu olması sebebiyle ülke olarak güçlü bir aile söylemi üzerinde durulmaktadır. Aile sorunlarının analiz edilip gerekli tedbirlerin alınmasıyla sağlıklı bir toplum oluşturulmak istenmektedir. Yerel yönetimler bu konuda seminer ve eğitim faaliyetleriyle destek olmaktadır. Belediyeler bünyesindeki Kültür ve Sosyal İşler Başkanlığı il veya ilçedeki eksiklikleri tespit edip bu yönde çalışmalarda bulunmaktadırlar.

"On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından sonra yerel yönetimler de sosyal yardım alanında çeşitli faaliyetler yürütmüşlerdir. 1877 tarihli Dersaadet Belediye Kanunu ile İstanbul'daki, Vilayet Belediye Kanunu ile de İstanbul dışındaki belediyelere sosyal yardım ve sosyal hizmet alanlarında görevler verilmiştir. Buna göre, kör ve dilsiz ve yetim çocukların terbiyesi, yoksul hastanelerin düzenlenmesi, çalışamayacak durumda olanlar için sanayi okulları açılması ve dilencilerin bu durumdan kurtarılmaları belediyelerin görevleri arasında sayılmıştır. Belediye gelirlerinin, masraflar düşüldükten sonra kalan kısmının kırkta birinin yoksullara aylık olarak verilmesi de bu dönemde görülen yaygın bir uygulamadır" (Hacımahmutoğlu, 2009: 68-69). Ülkemizde sanayileşme sürecinin geç olması sosyal hizmetlerin yapılanmasını ve bu alanda uzmanlaşmayı geciktirmiştir. Kentleşmenin artmasına paralel olarak nüfusun çoğalması ve buna bağlı olarak işsizlik sosyal hizmetin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Özellikle büyük kentlerde işsizlik, yoksulluk, suçluluk gibi sorunların çözümünde belediyelerin etkin bir rolü vardır. Devlet ile halk arasında köprü görevi gören yerel yönetimler sosyal hizmetler konusuyla yakından ilgilenmektedirler. Doğal afetlerde ilk önce bulunan bölgenin belediyesi kendisini gösterir. Hasar

gören ailelere yardım elini uzatarak sosyal devlet anlayışını gerçekleştirirler. Yerel yönetimlerin ayrıca kütüphane, kültür merkezi, toplantı ve kongre salonu mesleki kurslar, yaşlı ve çocuklar için bakım hizmetleri götürmek gibi sosyal hizmet etkinlikleri bulunmaktadır.

Belediyelerin sosyal hizmete ilişkin görevlerini korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin hizmetler, asker ailelerine yardımlar, yoksul ve kimsesizlere yardımlar, iş bulma hizmetleri, kazaya ve doğal afete uğrayanlara yardım hizmetleri, kreş ve yuva hizmetleri olarak altı başlık altında toplanmaktadır (Kongar, 1978: 215). Merkezi yönetimin sorumlulukları olan bu alanlarda belediyeler çeşitli etkinliklerle hizmet vermektedir.

"Belediyeler, sosyal hizmet alanlarında yapacakları etkinlikleri, akılcı biçimde planlayabilmek, sınırlı olan insan gücü ve parasal kaynakları en etkin ve verimli bir şekilde kullanabilmek amacıyla, kendi yönetsel yapısı içinde yeni bir örgütlenmeye gitmelidirler. Bu alanlarda verilen benzer amaçlı ve birbirine yakın hizmetlerin, tek bir çatı altında toplanması, planlamayı ve eşgüdümü kolaylaştıracaktır. Böylece, hizmetler bir bütün olarak görülebilecek, gereksinimler daha kolay karşılanabilecektir. Ayrıca, bu hizmetlere gereksinim duyan yurttaşlar, hangi amaçla nereye başvuracağını daha kolay öğrenebileceklerdir" (Karataş, 2001: 217).

Günümüzde ailelerin çeşitli güçlükleri oluşu bilinmektedir. Bazı aileler özellikle ekonomik güçlük içinde olanlar daha kolay yara alabilmektedir. Gelir yetersizliği, kötü konutlarda barınma, sağlık hizmetlerinden yararlanamama özellikle çocukların yetersiz ortamlarda yetişmeleri sonucunu doğurmaktadır. Bu ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılayacak sosyal yardım programlarının yeterli düzeyde olması, kendi geçimlerini sağlayacak duruma getirilmeleri, genel sağlık sigortasının oluşturulması gibi tedbirler sorunların çözümünde önemli anahtarlardır. Ailenin temel ekonomik sıkıntılarının giderilmesi huzurlu ve mutlu toplum olmanın önündeki belki de tek engeldir.

Devletin bu konuda desteği, kamu kesimi yanında yerel yönetimlerin, işveren, gönüllü ve özel sektörün birlikte çabaları öngörülmektedir. Çocuk bakımı gibi, yaşlı

ve diğ er bağı mlı lara nı ba kımı da önem ka zanmaktadır. Ailelerdeki çocuk sayısı ve bu yöndeki yükü mlü lükler azalırken baş ka yükü mlü lükler ortaya çı kmaktadır. Ömrün uzaması ile orta yaş kuş ağı, çocukları yanında ana babaların sorumluluklarını da yerine getirme durumundadır. Bu nedenlerle esnek iş saatleri, evdeki bağı mlı üyelerin bakımına olanak sa ğlayan iş kaybı olmaksızın ücretli, ücretsiz izinler, toplu bakım yerleri ço ğu toplumun aileye yönelik destek politikalarına dâhil edilmiştir.

"Birleşmiş milletler raporlarında ailelere zararlı olabilecek durumları kontrol etme, aile ve bireyleri, özellikle çocuklar için, arzu edilmeyen sonuçları önleme, aile içi ilişkiler dâhil mevcut sorunları çözme, aile işlevlerini tamamlayarak gereğinde onun yerini alacak programlarla aileye destek sağlama, aile politikasının amaçları olarak belirlenmiştir. Aileyi güçlendirecek, çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak çeşitli hizmetleri bütünleştirecek, ana ve babanın aile ve iş sorumluluklarını aynı zamanda sürdürmelerini kolaylaştıracak düzenlemelere ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır" (Koşar, 1990: 286). Bu kuruluşlar aile yaşamının güçlenmesine, korunmasına, sorunların çözümüne, aile birliği içinde sağlıklı gelişme ve doyum sağlamalarına, ailenin toplumda uyumlu bir birim olarak işlemesine yardımcı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Sosyal hizmet baştan beri aileyi odak almış ve mesleğin temeli aile ihtiyaçlarına dayanmıştır. *"Sanayi devrimi kargaşasında yoksul, hastası, yaşlısı, sakatı olan ailelere gönüllü bayanların aynı ve nakdi yardım olarak başlattıkları hizmetler gittikçe önem kazanmıştır. Ailelerin dağılmasını önlemek, sıkıntılarını gidermek üzere insancıl ve gönüllü bir hareket olarak ortaya çıkan bu yardım faaliyetleri sırasında aile sorunları ve ailelerle çalışmaya ilişkin bilgi ve beceri kazanılmıştır. Daha sonraları yirminci yüzyılın başından itibaren söz konusu faaliyetler sosyal hizmet mensupları tarafından daha bilimsel aile hizmet kurumları sayısı hızla artmıştır"* (Güran, 1991: 442). İlk başta gönüllü etkinlik olan sosyal hizmetler gittikçe formel bir yapıya bürünmüştür.

Ailelere boşanma, velayet gibi konularda hukuksal, iletişim bozuklukları ve şiddet konularında psikolojik yardımı öngören bu hizmetler daha çok aile içi ve

ailenin çevreyle ilişkilerinin güçlendirilmesine, çatışmaların giderilmesine yönelmiştir. Karı-koca, çocuk-ebeveyn, kardeşler arası ve akrabalarla ilişkiler özellikle ele alınan konular olmaktadır. Aile dokusunu güçlendirmek, çözümleri önlemek ve problemleri çıkmadan önlemek amacıyla destek verilmektedir. Aile içi iletişim, özgüven eksiklikleri, aile içi şiddet, sınav kaygısı, öfke kontrolü gibi konularda uzmanlar hizmet vermektedirler.

1.3.5. Aile Destek Hizmetlerini Gerektiren Nedenler

Aile toplum için vazgeçilmez bir kurum olduğu için güçlü bir aile yapısı istenilen bir durumdur. Bu yapıdaki herhangi bir aksama hemen fark edilerek giderilmek istenmektedir. Bir noktadaki eksiklik tamamlanmadan aile yapısı sağlıklı hale gelememektedir.

Aile destek hizmetlerini gerektiren sebepleri yoksulluk, göç, modern çekirdek aile, şiddet, aile içi iletişim bozuklukları, boşanma, çocuk eğitimi gibi ana konularda toplamak mümkündür. "Fenell ve Weinhold, aile ile ilgili en yaygın sorunları ve aile danışması gelişimini gerektiren nedenleri aşağıda belirtilen bazı başlıklar altında toplamaktadır.

- 1)Eşlerin her ikisinin de mesleğinin olması
 - a. Ev işlerinin paylaşılması ile ilgili sorunlar
 - b. Çocuk bakımı ile ilgili sorunlar
 - c. Evin geçimi ile ilgili sorunlar
- 2)Evlilikte bozulma
- 3)Tek ebeveynli aileler
- 4)İlaç ve alkol bağımlılığı
- 5)Okulla ilgili sorunlar
- 6)Çocuğun yönlendirilmesi ile ilgili sorunlar

7)Ergen depresyonu ve intihar

8)Evden ayrılan yetişkin çocuklarla ilgili sorunlar" (Nazlı, 2000: 10-11).

Post modern dönemde kadınlar iş hayatında aktifleşmişlerdir. Günümüzde ekonomik şartlar her iki kişinin de çalışmasını gerektirmektedir. Her iki eşin çalışması da ailedeki işlevlerin aksamasına ve rollerin karışmasına neden olmaktadır. Bu durumda uzlaşma yapılmadığı zaman aile danışmanlığı devreye girmektedir. Problem yaşayan aileler çözüm aramada veya sonuca ulaştırmada iletişim kuramamaktadırlar. Boşanmış, parçalanmış veya bir tarafın vefatıyla gerçekleşen tek ebeveynli ailede rol karmaşası sıkıntı yaratmaktadır. Anne veya baba rol modeli olmayınca farklı sorunlarla karşılaşmaktadır. Tek başına yeterli olmaya çalışan anne veya baba psikolojik, ekonomik ve sosyal açıdan problemlerle başa çıkamamaktadır. Modern dönemde çekirdek aileye dönüşümle birlikte ev işlerini ve çocuk bakımını eskiden olduğu gibi kadın tek başına yapmamaktadır. Tıpkı erkekler gibi fiili olarak iş hayatına giren kadınlar evde daha az zaman geçirmektedir. Evin temizliği ve yemek gibi konularda eve yardımcı veya gündelikçi kadın almak gereksinimi doğmuştur. İş için dışarı çıkan kadının evine çocuk bakımı ve ev işleri için bir başka kadın gelmektedir. Aynı şekilde çocuk bakımı da çalışan anneler için büyük bir sorun haline almaktadır. Bütün bunlar ışığında düşünüldüğünde ailenin önemi bir kez daha ortaya konmaktadır.

Aile üyeleri arasında alkol veya başka bir bağımlılığı olan birey üzerine düşen görevleri yerine getirmemekte bu da işlevlerde aksaklıklar meydana getirmektedir. Bu aşamada danışma önemini göstermektedir. Problemlili bir ailede bulunan çocuk bu durumun etkisini okulda göstermekte böylece sorun evin dışına taşmaktadır. Anne veya baba arasındaki anlaşmazlıklar da aileye destek hizmeti vermek için bir nedendir. Depresyon ve çocuklardaki özgüven sorunu da aile destek hizmetleri için diğer bir önemli nedendir.

Boşanmaların çoğunluğu evliliğin ilk beş yılında görülmektedir. Boşanmaların oranlarına bakıldığında görülüyor ki bireyler bağımsızlıklarına düşkün, kimseye hesap vermeyen, başına buyruk bir şekilde modern dünyanın getirdiği yozlaşmış bir yaşam istemektedirler. Aileyi kurtarmak için bir mücadele

vermeden kolayca tüketen bir toplum oluşmuştur. Boşanma aşamasında kadın ve erkeğin psikolojik, ekonomik ve sosyal durumları göz önüne alınarak hareket edilmelidir. Boşanma sırasında en çok zarar gören çocuklar bu konudaki en hassas noktayı oluşturmaktadırlar. "Anne veya babalar bilerek ya da bilmeyerek, çocuklarını kendi çekişmelerinin ortasına atmakta, onları yan tutmaya, kimi zamanda arabuluculuk yapmaya zorlamaktadırlar. Oysa çocuklar için en zor şey, anneleri ve babaları arasında seçim yapmaktır" (Bilir, Dabanlı, 1991: 151). Küçük yaşlardaki çocuklar boşanmalardan kendilerini sorumlu tutmakta ve bu durum başka travmalara neden olabilmektedir. "Annenin baba rolünü de üzerine almasıyla, çocuklarla ilişkisi sağlıklı olamamaktadır. Yapılan araştırmalar, boşanmış aile çocuklarında ruhsal uyumsuzluk oranının yüksek olduğunu göstermektedir" (Yörükoğlu, 1983: 92). Boşanma sonrası duruma alışmada sıkıntılar yaşayan çocuklar psikolojik açıdan uyumsuz olmaktadır. Benlik algıları düşmekte ve farklı tepkiler vermektedirler. Bu tepkiler uyku bozukluğu, tırnak yeme, konuşmama ya da konuşamama şekline gerçekleşmektedir.

Evde anne veya babanın olmaması rol model konusunda sıkıntı yaratmaktadır. Özellikle gençlik döneminde erkek çocukların babadan yoksunluğu özdeşim açısından büyük sorunlara yol açmaktadır. Yeterli bir özdeşim olmadığı zaman kişilik gelişiminde, ahlak ve sosyal gelişim bakımından da problemlere neden olmaktadır. Çocuklar açısından ciddi anlamda bir sarsıntı olan boşanma süreci aile destek hizmetlerini gerektirmektedir. Boşanma sonrasında yalnızlık ve değersizlik duygusu yaşayan kadın toplum tarafından da baskıyla karşılaşınca çok büyük sorunlar yaşamaktadır. *"Alkol, kumar, uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklar, cinsi sapıklıklar, sevgisizlik, taraflardan birinin diğerine hayatı zindan etmeye kararlı oluşu, bir tarafın ısrarla ayrılma isteği gibi sebepler olduğunda boşanmak kaçınılmaz olur. Fakat en üzücü olan; birbirini seven çiftlerin, birbirlerine nasıl davranacaklarını bilmediklerinden dolayı boşanmalarıdır. O zaman evlilik hayatı ile ilgili eğitimlerin gerekliliği ortaya çıkıyor"* (Maraşlı, 2012: 150). Aile kurumunu korumak, boşanmaları, iletişimsizliği ve şiddeti azaltmak için aile destek merkezleri kurularak eğitimlerle destek hizmeti verilmelidir.

Günümüzde değişen toplum yapısı aile içi iletişimi azaltarak bireyler arasındaki etkileşim zayıflamıştır. Çocuğun aile ortamında sevgiyle büyütülmesi onun kişilik gelişiminde büyük öneme sahiptir. Duygusal yönün gelişmesiyle şefkatli ve sağlıklı bireyler toplum tarafından yetiştirilmek istenmektedir. Ayrıca ailede temel düzeydeki ihtiyaçları karşılayacak ekonomik güç yoksa aile parçalanma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Maddi imkânların yetersiz olması ailenin bazı işlevlerini yerine getirmesini engelleyerek hayatı idame ettirmesini zorlaştıracaktır.

"Türkiye'de yapılan iç göçler kırdan kente olmaktadır. İnsanlar daha iyi bir yaşam, daha iyi bir iş bulabilmek için köyden kente göç etmektedirler. Yaşanan bu göç ile birlikte insanların yaşamında olumlu olumsuz birçok değişiklik meydana gelmektedir. Bu değişikliklerin temeli ise ailede yaşanmaktadır. Düzenli bir geliri olmayan ve şehre iyi yaşamak için gelen aile ekonomik durumları olmadığı için bir dairede oturamamakta ve gecekondulaşma sorunu ortaya çıkmaktadır. Kente uyum sağlamaya çalışan aileler önemli sorunlarla karşılaşmakta bu durum ise aile destek hizmetlerini gerekli kılmaktadır.

Aile destek hizmetlerini gerektiren bir başka neden ise göç olgusuyla birlikte kentlerde meydana gelen gecekondulardır. Gecekondulaşan aileleri toplumla ve aile içi ilişkileri itibariyle çeşitli sorunları bünyesinde barındırmaktadır."Bu aile bir taraftan kır ailesinin alışkanlıkları, tutumları ve değer yargılarıyla çevrili diğer taraftan kent yaşamının etkisinde kalan bir aile tipidir" (Gökçe, 2004: 193). Kırdaki birlikteliği muhafaza etmek isterken içinde buldukları kent hayatının gerekliliklerini yerine getirmeye çalışan aile bunalım yaşamaktadır. Kendisini kente ait hissetmeyen aile kır ile olan bağlarını da kopardığı için kente uyum sağlayamamaktadır. Kentle bütünleşmede sıkıntılar yaşayan göçmen aile kır ile kent arasında sıkışıp kalmıştır. Bu noktada aile destek hizmetlerinin devreye girmesi gerekmektedir.

Bir diğer konu olan yoksulluğun aile üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. "Hızlı sosyo-ekonomik gelişmelere paralel olarak bireylerin bu değişim sürecine uyumlarını sağlayacak politika önlemlerinin yeterli düzeyde alınmaması, uyum sorunlarını, yaşam güçlüklerini dolayısıyla yoksulluğu beraberinde getirmektedir"

(İkizoğlu, 2001: 161-162). Özellikle metropol şehirlere büyük ümitlerle göç eden aileler eskisine göre hayatlarını sürdürmede daha çok zorlanmaktadır. Aşırı nüfuslanan kentlerde işsizlik gitgide artmaktadır. İş bulanlar ise yeterli düzeyde gelir elde edemediği için yoksulluk içinde yaşamlarını sürdürmelerine neden olmaktadır. Engelli olma veya sürekli hastalığa sahip olma gibi kişilerin elinde olmayan sebepler de aileyi yoksullukla karşı karşıya getirmektedir. Ailede bu tarz sıkıntılar diğer alanlara yansiyarak aile içi iletişimde kopmalar yaşanmaktadır. Eşler arasında hoşgörüsüzlük durumuna dönüşen ortamda çocuklar da çekingen, umutsuz ve değersizlik duygusu oluşmaktadır. Yardıma muhtaç ailelere yol göstermesi açısından aile destek merkezleri gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Gelişen ve değışen toplumumuzda ailelere destek hizmetleri verilerek güçlü ve sağlıklı bir aile yapısına sahip olmak istenmektedir. Sorunlara kalıcı çözümler getirilerek mutlu bir toplum yapısına kavuşulabilir. Günümüzün değışen ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde farkındalık kazandırılarak aile korunmalıdır. Anne- baba ve çocuk eğitimi, uyum problemlerinin giderilmesi, sorumluluk bilincinin kazandırılması, ekonomik sıkıntıların çözümlenmesiyle daha kaliteli bir aile birliği oluşturulmalıdır.

1.3.6. Bir Sosyal Politika Projesi Olarak Aile Destek Hizmetleri

Toplumlar için aile vazgeçilmez bir kurum olması sebebiyle fazlasıyla önemsenmektedir. Değişen hayat şartlarına uyum sağlamakta zorlanan bireylerde bazı problemler meydana gelmektedir. Özellikle kırdan kente göç olgusu birlikte yoksulluk, işsizlik, yabancılaşma ve uyum gibi sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar için mevcut yaklaşımlar yetersiz kalmış ve yeni çözüm arayışlarına gidilmiştir. Aile destek hizmetleri değışen toplumsal şartların gereği olarak yeni sorunlara uyum için cevap bulma çabasından doğmuştur. Bu düşüncenin temelinde gönüllü birliktelikler yer alırken yaşanan yeni sorunlara karşılık veremediği için aile destek merkezleri sistemleştirilerek kurulmak istenmiştir.

"Gelişen yeni anlayış, sosyal yardım ve hizmetlerde odağın, bireyden topluma kaymasına neden oldu. Bireyi, yaşadığı toplum içinde ele alan bu anlayış, toplum merkezleri hareketinin de belirleyicisi olmuştur" (Fink, 1963: 75). Toplum veya aile

destek merkezleri post modern kent hayatında ilişkileri düzenleyebilmek ve daha sağlıklı bir toplum için kurulmaktadır.

"Temelde sanayileşmeye ve kırsal alandaki yapısal değişmeye bağlı olarak gelişen ve sürekli olarak karmaşıklaşan kentsel yaşam, pek çok toplumsal sorunun da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Batılı ülkelerde sanayileşme ve buna bağlı olarak gelişen kentleşme hareketi, özellikle büyük sanayi kentlerinde ortaya çıkan hızlı nüfus hareketliliği, ciddi bir yoksul nüfus ortaya çıkarmıştır. Bu sebeplerden dolayı toplum merkezleri kentlere yeni gelen ailelerin uyumları ile ilgili çok önemli işlevler üstlenmiştir" (Karataş, 1999: 18-19).

Toplum destek merkezlerinde daha çok kadına yönelik olarak çocuk eğitimi, sağlık ve eğitimle ilgili seminerler verilerek bilinç düzeyi artırılmaya çalışılmaktadır. *"Aile destek hizmetleri birçok hizmetin bir arada verildiği ve oldukça kapsamlı programların yürütüldüğü bir sosyal hizmet alanı olduğundan tanımlanması oldukça güçtür. Bu hizmetler, temelde ailenin ya da bireyin gelişiminde ortaya çıkan sorunların çözülmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması için danışmanlık verme, eğitici faaliyetlerde bulunma ve ailenin haklarını savunma gibi etkinliklerin tümünü kapsamaktadır" (Özkan, Kılıç, 2013: 27).* Çocuk, iletişim, özgüven, sınav stresi gibi farklı konularda hizmet verilerek koruyucu bir işlev sürdürmektedir. Boşanmaların artmasıyla birlikte değişen aile yapısı aile destek hizmetlerine ihtiyaç duyulduğunun göstergesidir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2011 yılında sosyal destek uzmanı projesini (ASDEP) tanıtmıştı. Aile hekimliğine benzer bir proje olan aile danışmanlığı aile sağlığı merkezlerinde aile hekimlerinin yanında her aileye bir uzman olacak şekilde tasarlanmıştır. Bakanlık Kırıkkale ve Karabük'te pilot çalışmaları uygulayarak projenin verimliliğini ölçmüştür. Aile destek hizmetine ihtiyacı olan kişinin kendisinin başvurmasından önce takip sistemiyle belirlenmek istenmektedir. Bu hizmete ihtiyaç duyan kişilerin yaşadıkları yerde durumu tespit edilerek verilecek hizmet türü belirlenmek istenmektedir. Duruma göre sorunların çözümü için yönlendirmeler yapılarak izleme yapılması düşünülmektedir. Yaşam şartlarının iyileştirilerek daha refah bir

hayat için rehberlik edilmesini öngören bir projedir. Ülkemizde aile destek merkezleri yeterli sayıda değildir. Türkiye geneline yaygınlaştırılmalı ve gerekli olan uzman personelle birlikte geniş çapta çalışmalar yapılmalıdır. Türkiye'de aile destek hizmetleri yetersiz ve dağınık bir şekilde sürdürülmektedir. Tabi ki aileye yönelik hizmetler tek bir merkezde toplanmalı ve belirli prosedüre uygun olmalıdır. Bu merkezler yeni ihtiyaçlar doğrultusunda zaman zaman değerlendirilerek düzenlenmelidir.

İKİNCİ BÖLÜM

KONYA'DA AİLE DESTEK HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Konya'da Aile Destek Hizmetleri Genel Görünüm

Konya gelişen ve değişen bir kent olarak daima kendisini yenilemiştir. Kentin gelişmesine bağlı olarak iş olanaklarının artması göç olgusunu da beraberinde getirmiştir. Buna bağlı olarak işsizlik veya yoksulluk iç içe geçmiş ve karmaşık bir görünüm ortaya çıkmıştır. Aile destek merkezinde tüm bu sebepler doğrultusunda koruyucu, önleyici ve eğitici hizmetler verilmektedir. Evliliğe hazırlık, çocuk eğitimi, eşler arası uyumsuzluk, tek ebeveynli aile sorunu gibi farklı konularda hizmet vermektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde Aile İrşat ve Rehberlik Büroları bulunmaktadır. Bu bürolarda ailelere yönelik dini açıdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmektedir. Halkın istekleri doğrultusunda eğitici seminerler ve konferanslarla aile yapısının bütünlüğüne vurgu yapılmaktadır. İl müftülüğü Diyanet çalışanlarına yönelik aile içi iletişim, kadına şiddet konulu seminerler vererek bu çalışanlar aracılığıyla topluma ailenin önemi anlatılmaya çalışılmaktadır. Çeşitli televizyon ve radyolarda aile ve iletişim konulu seminerler verilmiştir. Toplumun aile hakkında dini açıdan doğru bilgilendirilmesini sağlayarak aile yapısının korunmasına katkı sağlamaktadırlar. Adalet Bakanlığı Konya Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nün talebi üzerine Meram müftülüğü tarafından yapılan projede din, aile ve toplum konulu bir eğitici faaliyet düzenlenmiştir.

Ülkemizde ilk ve orta dereceli okullarda rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğretmenleri görev yapmaktadır. Konya'daki okullarda görev yapan rehber öğretmenler öğrenci ve dolayısıyla aile için koruyucu ve önleyici çalışmalar yapmaktadırlar. Bu öğretmenler çevre ve veli ile ilişkiler kapsamında aileye rehberlik ve danışmanlık faaliyetleri yürütmektedirler. Öğrenci için dolaylı verilen bu hizmetler öğrencinin gelişimi açısından aileler aracılığıyla destek hizmeti verilmektedir.

Konya'daki yerel yönetimler aile destek çalışmaları konusunda ciddi faaliyetler yürütmektedirler. Büyükşehir belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi bünyesinde çalışmalar başlamış, proje ve programlar büyüyüp genişleyince aile

destek hizmetleri adına KADEM kurulmuştur. Selçuklu belediyesi sosyal belediyecilik yönünü geliştirerek çalışmalarda bulunmaktadır. Evde yaşlı bakım hizmeti uygulamasıyla başlayacak olursak sağlık ve temizlik görevlisinden oluşan ekip yalnız yaşayan ve kimsesiz kişilerin evlerine giderek hizmet sunmaktadır. Aile yaşam merkezleri projesi kapsamında Selçuklu semtinde yedi merkez kurulmak istenmektedir. Şu anda Aydınlık evler Yaşam Merkezi faaliyette olup diğerleri proje ve inşaat aşamasındadır. Ailelerin sosyal hayatına katkı sağlamak ve zamanlarını daha iyi değerlendirmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Ayrıca Aile Sağlığı Merkezi projesiyle ilçenin farklı bölgelerine aile destek hizmeti verilmek istenmektedir. Şuanda bu projelerin inşaat aşaması tamamlanmamıştır. Bu merkezlerde üyeler bulunmakta ve üyelerin istekleri doğrultusunda sağlık, beslenme ve eğitim gibi konularda seminer faaliyetleri yer almaktadır. Merkez binaların içinde spor salonları, havuz, kütüphane, konferans salonları gibi bölümleri bulunmaktadır. Hanımlar Lokali, Mahalle Konakları, Emekliler Konağı gibi çeşitli binalarla sanatsal, sosyal ve kültürel faaliyetler yürütülmektedir. SEDEP kapsamında Selçuklu Değerler Eğitimi Projesi'yle öğrencilere temel erdemler anlatılarak toplumun güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca Selçuklu Belediyesi tarafından kurulacak olan Otistik ve Down Sendromlu Yaşam Köyü projesiyle eğitimsel, sosyal ve sportif alternatiflerle tedavi ve motivasyon hizmeti sunulmak istenmektedir. Selçuklu ilçesinde yaşayan ve herhangi bir imkânı olmayan engelli kişiler için servis imkânı sunulmaktadır. Asker eş ve ailelerine yönelik maaş sistemi bulunmaktadır. Umutevi projesi de kanserli hastalar için düşünülmüş olup Konya'da yakını olmayan veya başka bir yerde kalma imkânı olmayan kişilere hizmet vermektedir.

Meram belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı'nca aileye yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Gelir seviyesi düşük ailelere gıda yardımı verilmektedir. Hasta konuk evi ve özürülüler merkeziyle sosyal alanda herkese ulaşılacak istenmektedir. Yaşlı ve kimsesiz kişilere temizlik hizmeti ve evi yanmış veya bir şekilde eşyaları zarar görmüş ailelere eşya yardımı verilmektedir. Aileye destek hizmetleri anlamında eğitim seminerleri de düzenlenmektedir. Karatay belediyesi de klasik olarak nakit ve gıda yardımı, asker maaşı, aşevinden yemek hizmeti sunmaktadır. Ayrıca evsiz kimseleri şefkat evine yerleştirme faaliyeti bulunmaktadır. "Karatay kart" ile dar gelirli ailelere nakit para yardımı yapılmaktadır.

Kömür, temizlik ve ev onarma hizmetleriyle aileye destek çalışmaları yürütülmektedir. Ayrıca merkez ilçelerin meslek edindirme kursları Büyükşehir belediyesi bünyesine toplanmıştır.

2.2. Araştırma Hakkında

2.2.1 Metodoloji

Bu araştırma Türkiye'de çokça çalışılan aile sosyolojisi araştırması olmakla birlikte literatüre bir katkı olarak değerlendirilebilir. Ülkemizde son yıllarda aile destek hizmetleri olgusunun gündeme gelmesiyle birlikte yeterince bilinmemesi dikkat çekici bulunmaktadır. Çalışmada aile destek hizmetleri sorunu hem teorik açıdan tartışılmış hem de pratik açıdan katılımcılarla yüz yüze görüşmeler yapılarak analiz edilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü olan metodoloji bölümünde araştırmanın saha kısmında uygulanmış olan mülakat soruları, temel problemler, örneklem ve araştırma bulguları üzerinde durulmuştur. Bu bölümde, sosyolojide uygulamalı çalışmalarda kabul görmüş metodolojik ilkelere bağlı kalınmaya çalışılmıştır. Ayrıca örneklem genel özellikleri ve aile destek hizmetlerinin sosyolojik açıdan irdelenmesi söz konusudur.

Çalışmanın teorik bölümünde de değinildiği üzere ülkemizde aile destek hizmetleri yeni bir olgudur. Bu konuda bakanlıkça desteklenen projeler olmakla birlikte, yerel ölçekte sivil inisiyatiflerin etkin olduğu, belediye ve çeşitli devlet kurumlarının kontrolünde devam eden çalışmalar da söz konusudur. Henüz ülkemizde tek elden yürütülen ve paydaşlarıyla birlikte ortak bir biçimde ittifak edilen Aile Destek çalışmalarından bahsetmek mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla bu çalışmaların birtakım eksiklikleri yahut sorunları olmasına rağmen çeşitli şekillerde ve düzeylerde bağımsız olarak sürdürülmektedir.

Sanayileşme ve kentleşmeye bağlı olarak toplumlarda önemli değişimler meydana gelmiştir. Toplumsal hayatta meydana gelen olaylar aileye yansiyarak dönüşümlere sebep olmaktadır. Bu noktada aile destek hizmetlerine ihtiyaç doğması

aileyi anlamak açısından önemlidir. Bu çalışma bir nitel araştırma olarak dizayn edilmiştir. "Nitel araştırma, sosyal olguları bağlı oldukları ve içinde yer aldıkları ortamda doğal görünüşleriyle gözlem, görüşme ya da belgeleri değerlendirmek yoluyla bilgi edinme ve bu bilgileri analiz ederek kuram geliştirme olarak tanımlanabilir. Nitel araştırmalarda araştırmacı, olayı ya da olguyu doğal ortamı içinde inceler. Araştırmacı, bilgi toplama sürecine aktif olarak katılır, deneklerle görüşür, onların deneyimlerini yaşar, onları gözler, ayrıntıları yakalamaya çalışır. Toplanacak bilgiler, olayın bütünlüğünü göz önünde bulunduran bir mantıkla belirlenir. Nitel araştırmalar örneklerin algılarına, deneyimlerine ve değerlendirmelerine dayanır. Nitel araştırmalar tek bir yöntem ve tekniğe bağlı kalmadan birden çok yöntem ve teknik bir arada kullanılır. Nitel araştırmalar pozitivist yaklaşımın aksine tümevarımcı yaklaşımla yürütülür" (İslamoğlu, 2009: 180-181). Mülakat tekniğiyle derinlemesine görüşmelerle toplanan veriler analiz edilmiştir. "Soru yolu ile veri toplama teknikleri arasında görüşme, (mülakat) görüşmecinin cevap almak amacıyla soruları, sözlü ve genellikle yüz yüze olmak koşulu ile deneklere yönelttiği bir şekildir" (Kaptan, 1998: 143). Çalışmanın uygulama kısmında aile destek hizmetlerinin sosyolojik bağlamını ortaya koymak amacıyla aile üyeleriyle ve uzmanlarla görüşmeler gerçekleştirilmiş, böylece aile destek hizmetleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Yalnız uzmanlarla görüşme informal bir biçimde yürütülerek alanın karşılıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

Kültür araştırması olarak geliştirilen bu çalışmada belirli bir gruba yönelik davranış ve tutumlar ölçülmek istenmiştir. "Etnografik araştırma, bir grubu ve onun davranışlarını, bulunduğu kültür içerisinde yaşayan bireylerin bakış açılarıyla inceleyen kültürel bir betimlemedir. Bu araştırmada herhangi bir kültürün derinlemesine betimlenmesi, betimlenen kültüre bütüncül bakış açılarıyla yaklaşılması, araştırılan durumun kültürün içerisinde yaşanarak incelenmesi, buna bağlı olarak araştırmacının hem içeriden biri gibi davranması hem de nesnel davranabilmek için araştırmacının kendisini dışarıdan biri olarak görmesi, araştırmacının yoğun veri toplaması ve özellikle araştırmacının kendi duygu, düşünce ve inançlarından arınarak önyargısız davranmasıdır" (Ekiz, 2009: 43).

Araştırma Konya'daki aile destek hizmeti merkezlerinde yürütülmüştür. Kentleşme, sanayileşme ve göçle birlikte yeni bir görünüm ve yapıya kavuşan Konya'da sosyal alanlardaki gelişmeler ve sorunlar aile merkezli olarak incelenmeye çalışılmıştır. Konya'da aile destek hizmetlerinin diğer illere nazaran daha öncelere dayanması, farklı kurumların benzeri faaliyetleri yürütmesi, özel ve profesyonellerin danışmanlığında fiili danışmanlık hizmetlerinin varlığı gibi nedenler bu şehrin seçilmesine sebep olmuştur. Aile destek hizmetlerinin Konya'da uygulanma biçimleri, yapılanmaları ve sorunlarıyla örnek teşkil edeceği düşünülmüş ve aile destek hizmetlerinin farklı boyutlarıyla tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.2.2. Temel Problemler

Bu çalışma, aile destek hizmetleri hakkında sorgulamalar yapmaktadır. Aile destek hizmetlerinin gereği, uygulama süreci, sorunları, sonuçları ve ileriye dönük tespitlerin belirlenmesi temel çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırmaya yön veren ve cevaplanması gereken temel problemler çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır.

Araştırmada cevap aranacak temel sorunsallar ise şu şekilde oluşturulmuştur.

- Aile destek hizmetleri gerekli bir uygulama mıdır?
- Aile destek hizmetlerinin halk nezdinde algılanması -bilinirliğinin ve ihtiyaca karşılık gelmesinin- sorgulanması hangi düzeydedir.
- Aile destek hizmetlerinden faydalanma, bilinç düzeyi, yeni problemler ve aile üyelerinin rollerinde değişim sorunlarının tespiti.
- Aile içi problemlerin çözümünde klasik yöntem: sorunu saklama mı?, yoksa yeni bakış: ifşaat ve dillendirme mi?
- Aile destek uzmanına başvuran aile üyeleri, cinsiyet kimlikleri ve özel sorunlar.
- Aile destek hizmetlerinden faydalanmada sosyal çevreyi -baskı, etki, öneri, dayanışma- ölçmek.

- Aile içi iletişimin geliştirilmesi, iç sorunların çözülmesi ve kendini gerçekleştirmede aile destek birimlerinin rolü nedir.
- Aile destek uzmanlarından beklentileri tespit etmek.

2.2.3. Örneklem

"Örneklem, belirli bir evrenden, belirli kurallar çerçevesinde seçilen küçük gruptur. Evrenden örneklem alma işlemine ise "örnekleme" denilmektedir. Örneklemin taşıması gereken en önemli özellik, evreni temsil edebilmesidir" (Kınca, 2010: 58-59). Araştırmanın örneklemini Konya'da yaşayan aileler oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Son yıllarda kentleşen, değişen ve gelişen bir il olan Konya modernleşme olgusuyla birlikte kompleks bir yapıya bürünmüştür. Konya'da aile destek hizmetlerini veren kamu kuruluşları olmakla birlikte özel merkezler de bulunmaktadır. Ayrıca bakanlığa bağlı Konya'da üç tane özel aile destek merkezi bulunmaktadır. Araştırma Konya'da aile destek hizmeti vermek adına kurulan merkezlerde yürütülmüştür. Toplam 15 kişiyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca görüşülen kişilerin meslek, yaş, cinsiyet, eğitim bakımından farklı olmalarına özen gösterilmiştir. Her katılımcı ile yarım saat ile bir buçuk saat arasında değişen süreler içinde işyeri, büro ve ev gibi ortamlarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kaydına alınarak daha sonra analiz edilerek değerlendirilmiştir.

2.2.4. Mülakat Soru Formunun Özellikleri

"Nitel görüşme, görüşülen kişiye, bir konu hakkında ayrıntılı, nitelikle ilgili sorular sorarak, konu ile ilgili ayrıntılı bilgi almaktır. Bu tip görüşme türüne "derinlemesine görüşme" (mülakat) türü denilmektedir. Bu sorular, genel bir çerçeve çizmek için hazırlanır. Verilen yanıtlara bağlı olarak görüşmeci tarafından yeni sorular, ara sorular sorularak görüşme sürdürülür" (Aziz, 2011: 86).

Çalışmada kullanılan mülakat temelde üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, aylık gelir, Konya'da ikamet edilen ilçe, Konya'da yaşam süresi gibi soruların yanı sıra katılımcıların kaç yaşında

evlendikleri, çocuklarının olup olmadığı gibi sorulara da yer verilmiştir. İkinci bölümde aile destek hizmetlerinin ne olduğu anlaşılmasına çalışılmış ve katılımcıların nasıl algıladıkları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Son olarak üçüncü bölümde ise katılımcıların yaşadıkları şehirdeki aile destek hizmetlerinin verimlilik düzeyleri ve memnuniyetleri incelenmek için sorulara yer verilmiştir.

2.3. Konya'da Aile Destek Hizmetlerine Dair Alan Araştırması Bulguları

2.3.1. Araştırmanın Katılımcıları ve Sosyal Profilleri

Çalışmanın üçüncü bölümünde, anket sorularına katılımcıların verdiği cevaplar analiz edilerek yorumlanmıştır. Bağımsız bir değişken olan cinsiyet sosyal bilimlerde yapılan uygulamalı çalışmalarda önemli bir yer tutmaktadır. Cinsiyet toplumsal yaşamı, tutumları, rolleri ve tercihleri belirlemektedir. Bu bakımdan kadın ve erkeklerin aile destek hizmetlerini algılama şekilleri farklılıklar göstermiştir. Toplumsal hayatın şekillendirdiği kültür bireylerin tarz ve tavırlarında değişkenliklere neden olmaktadır. Araştırmanın geçerliliği açısından uygulama esnasında katılımcıların cinsiyet açısından birbirlerine yakın sayıda olmasına dikkat edilerek çeşitlilik sağlanmıştır. Katılımcılardan 9'u kadın 6'sı erkektir.

Aile destek hizmeti almayı düşünen aile bireyleri içerisinde ilk kez bayanlar olmaktadır. Destek almadaki isteklilik kadınlarda çalışmaya katkı açısından da devam etmiştir. Erkek katılımcıların çoğunluğu aile mahremiyeti olduğunu düşünerek çalışmaya katılmak istememiştir. Araştırma açısından ilginç olan nokta ise mülakat için istekli olan kadınları eşleri konuşturmayarak araştırmaya dahil etmek istememiştir. Kadınlarla yapılan mülakatlarda rahatlıkla ve içtenlikle sorulara cevap bulunurken erkek katılımcılarda aksi bir durum yaşanmıştır. Sonuç olarak kadınların ankete katılımdaki isteklilik oranı daha fazladır.

Araştırma Konya merkez il ve ilçelerinde sınırlı tutulmaktadır. Örneklem yaş dağılımı 25 ile 56 yaş arasında değişkenlik göstermektedir. Ayrıca katılımcılar Konya merkezde ikamet ederek merkeze destek hizmeti almak için gelmektedirler.

Katılımcıların çoğunluğu Konya doğumlu olmakla birlikte cevabı farklı şehir olanlar ise tayin veya eş durumu sebebiyle Konya'da bulunmaktadır.

Medeni durum toplumsal hayatı anlamlandırma açısından önemli bir etkidir. Evli ve çocuğu olan bireyler ile bekâr kişiler arasında soruları algılama ve cevap verme açısından farklılaşma olduğu gözlenmiştir. Evliliklerde çocuğun olup olmaması yahut çocuk sayısı kişilerin hayata bakışlarında ciddi bir ayrıma neden olmuştur. Hatta ilk evlilik ile ikinci veya üçüncü evliliğini yapmış kişilerde bile cevaplama, soruları algılama bakımından değişimler yaşanmıştır. Daha önceden boşanmış kişiler şu anki evliliklerini kurtarmak için daha fazla çaba sarf etmektedirler. Çocuk evliliğin devam etmesinde çok büyük yere sahip olduğunu çocuk sahibi katılımcıların temkinli davranışlarından anlamak mümkün olmaktadır. Bir diğer önemli konu ise evlilik yaşıdır. Katılımcıların çoğu 25 yaş ve altında evlenmişlerdir. Mülakat esnasında bu sorunun cevaplanmasında çocuk sahibi katılımcılar her şeye rağmen memnuniyetlerini ifade ederken çocuğu olmayan veya henüz evlenmemiş kişiler bu kararın erken olduğu düşüncesine sahiptirler. Kendilerini daha fazla tanıyarak evlilik kararlarında akılcı yaklaşımlarda bulunmak istediklerini ve ailelerinin görüşlerini önemsemenin gerekliliği de ifade etmektedirler.

Eğitim durumu bakımından da çeşitlilik göstermekte olan katılımcılar ilkokul, ortaokul, lise, üniversite mezunlarının yanı sıra yüksek lisans eğitimi alanlar da bulunmaktadır. Katılımcıların mesleklerinde de farklılıklar gözlenmektedir. Kadınlar arasında ev hanımının dışında öğretmen, hemşire, kuaför, banka memuru gibi meslekler yer almaktadır. Erkekler arasında ise avukat, mali müşavir, mühendis, mimar, galerici, öğretim üyesi gibi meslekler yer almaktadır. Bu haliyle katılımcılar farklılık içermektedirler.

Araştırmanın bir diğer önemli değişkeni gelir düzeyidir. Gelir düzeyindeki farklılaşma bireylerin dâhil oldukları sosyal sınıf açısından önemli bir göstergedir. Ayrıca alınan destek hizmeti ücret karşılığında yapıldığı için gelir düzeyi belirli bir seviyenin üzerinde olmak durumundadır. Bazı erkek katılımcılar bu soruya cevap vermekte tereddüt etmişlerdir.

2.3.2. Aileyi Anlamak ve Tanımak

1. Aile nedir, nasıl bir birlikteliktir? Aile denilince aklınıza ilk önce neler gelir? Aileyi temsil eden şeyler nelerdir?

Katılımcıların aileye ilişkin değerlendirmelerinde şu kavramlar öne çıkmıştır: yuva, huzur, mutluluk, güvenlik. Genel olarak aile huzur kavramıyla tanımlanmıştır. Ev dışındaki gelişen olaylar insanı yormakta ve bunaltmaktadır. İş hayatında yaşadıkları stresi aileyle unutmak ve huzuru bulmak istemektedirler. Aile denilince kişilere anne, baba ve kardeşi çağrıştırmaktadır. Ayrıca aile barınma ve güvenlik gibi önemli konular çerçevesinde ifade edilmektedir.

"Aile saygı ve sevginin bir arada olduğu güçlü bağlardan oluşur. Aile deyince akla huzur gelir. Ailenin temeli gibi ne bileyim ben huzur her şeyin başında geliyor bence. Eğer ailede huzuru bulamıyorsan bir yanın hep eksik kalmış demektir. Sevdiğimiz insanlarla birlikte huzurlu bir şekilde ömrümüzü geçirdiğimiz yer gelir akla. Anne baba, kardeş büyük anne ve dedelerle birlikte mutluluk resmi gözümün önüne gelmektedir" (MA, 55, K).

"Aile kişinin hayatında maddi-manevi yön veren bir olgudur. Aile birlik, beraberlik, sevgi ve saygıdır. Aile sıcak bir yuva ve her şeyi paylaşan insanlar grubudur, en yakınımızdır. Her zaman yanımızda olanlardır. Ailede anne, baba ve kardeşlerinle bir araya gelerek ortak sevinç, mutluluk, endişe, hüznün, üzüntü gibi tüm duyguları birlikte yaşarsın. Aile denilince sahiplenme ve korunma gelir akla. Anne baba sevgisi, huzur, yuva, mutluluk bu gibi şeyler aileyi temsil eder. Aile insanın moral yanını destekleyerek huzur ortamı sağlar" (ÇK,26, K).

"Aile sıcak bir yuvadır. Aile üyelerinin birbirine kenetlendiği bir ortamdır. Aile toplanma yeridir bir bakıma. Aile denilince ne yaparsan yap sahip çıkılma, korunup kollanma gelir aklıma. Anne baba şefkati alarak büyümüş çocuklar, saygı ve sevgi ailenin temelidir. Onlar olmadan aile bir arada olamaz. Ailenin yeri ve önemi bambaşkadır. Ailen küçük ya da büyük, zengin ya da fakir olsun hiç fark etmez ağız tadıyla huzur içinde olabiliyorsan en büyük mutluluk budur bence. Hiçbir yerde olamadığım kadar ailemin yanında kendimi huzurlu hissedirim" (AÇ, 34, K).

"Aile fiziksel açıdan anne baba ve kardeşten oluşan en temel birimdir. Aile bireyi sosyal, psikolojik, dini, ekonomik olarak çevreleyen bir sistemdir. İlk konuşmalar, yürümeleer aile içinde olur. Dünyayı ve hayatı ilk ailemizden tanırız. Kendimize göre kuralları oluştururken aile referans noktamızdır. Aile insanın aynasıdır bir yerde. Özellikle günümüzde ailene göre belirli etiket sahibi oluyorsun. Aile denilince akla ilk önce anne baba ve bununla birlikte mutlu, huzurlu, güvenli bir yuva gelir. Aile hayatımızda çok önemli bir yer tutar. Hatta geleneklerimizde ailenin önemini anlatmak için "Ailede insan âlim de olur zalim de " ifadesi kullanılır" (MK, 28, E).

Ailenin insanın hem kültürel hem de insan nesli açısından taşıdığı önem göz önünde bulundurulacak olursa ailenin önemi daha fazla öne çıkmaktadır. Aile konusunda katılımcılar hassas davranmaktadırlar. Ailenin önemsenmesi ve korunması isteği herkesin en doğal hakkıdır. Aile tanımlanırken ailenin büyüklüğü ve imajı gibi faktörler de katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca aile bazı kişiler için bir statü aracı olarak prestij unsuru olmaktadır.

2. İdeal aile nasıldır? Sizin aileniz nasıl bir ailedir? İdealinizdeki aile nasıldır?

İdeal aile kavramında genel olarak anlayış, saygı ve sevgi öğeleri üzerinde durulmaktadır. Sosyal hayat, kaliteli zaman, empati gibi niteliklerle ideal bir aile tanımı yapılmaktadır. Ayrıca ideal aileyi ev, araba gibi mülklerle mümkün sayan kişiler de bulunmaktadır. Çoğu katılımcı idealindeki aileyi bulamadığını idealindeki aile ile şu an içinde bulunduğu ailenin benzemediği yönündeki ifadelerle belirtmektedir.

"Aile insanın huzur bularak kendi olabildiği bir mekândır. Eşler arasında sevgi ve saygı olduğu müddetçe ideal aile tablosu korunabilir. Karşılıklı anlayış sayesinde aile uzun yıllar korunabilir. Ben ailemden saygı görmedim. Evlenene kadar hep "sen sus, biz biliriz" mantığıyla hareket ettim. Evlendikten sonra ise öyle olacak zannettim. Ailemde sevgi, saygı, şefkat görseydim bugün bu durumda olmazdım. Benim idealimdeki aile ise kendimi ifade edebilen bir birey olarak eşine ve çocuklarına karşı saygılı bir ortamdır" (HE, 28, K).

"Toplumun en temel birimi olan aile her dönemde önemini korumuştur. İdeal aile hoşgörü ortamının hâkim olduğu bir ailedir. Ailece kaliteli zaman eşliğinde sosyal hayatın yaşandığı bir ortamdır. Eşler ve çocuklar arasında hiçbir gizli saklı olayların olmadığı herkesin birbirine karşı şeffaf olabildiği bir yerdir. İnsanın kendisinin güvende hissedebildiği sırtını rahatça yaslayabildiği bir yerdir ideal aile. Benim ailem ise küçük ve büyük arasında iletişimin sağlıklı kurulduğu, çevreden kötü yönde etkilenmeyen bir ailem vardır. Aileme herhangi bir alandan müdahale edilmesini engelleyerek düzenimi koruyarak ideal bir aileye ulaşacağımızı düşünüyorum" (AÇ, 38, E).

"İdeal aile eşler arasında seviyeli ve saygılı bir şekilde konuşabilen bir yerdir ki bence en önemlisi de budur. Konuşamayınca anlaşma imkânı bulamıyorsun. Birbirini dinlemek ve problemlere birlikte çözüm bulabilmek aile olmanın göstergesidir. Eşimle ortak bir zeminde buluşup konuşamıyoruz; zaten uzmana da bunun için başvurduk. Aile bireylerinin empatiyle birbirlerinin düşüncelerine saygı duyarak, çocuğumla birlikte mütevazı bir hayat benim için ideal bir ailedir. Kimseye muhtaç olmadan kendimize yetebilen bir hayat idealdir. Kendimize yetecek kadar bir ev ile eşin ve çocuğumla ideal aileni kurabilirsin. Kendi ailem iyi günde kötü günde yanımda olarak beni hiç bir zaman yalnız bırakmayarak her durumda değerli hissetmeme sebep olmuştur " (AS, 29, E).

Katılımcıların aileleri ister ideal aile olsun ister olmasın katılan herkes ideal ailenin taşıması gereken nitelikleri olduğunu belirtmektedir. İdeal aileyi sosyal, ekonomik, fiziksel ve duygusal açıdan ihtiyaçları karşılayabilen bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Bu anlayış toplumda yaygın bir kanaat haline gelmektedir. Bazı katılımcılar ekonomik faktörlerin ideal ailenin geleceği konusundaki payını çok fazla önemsediklerini belirtmektedirler. İdeal aile herkesin ihtiyaçlarının karşılanabildiği, aile bireylerinin dilediği gibi yaşam sürdüğü bir ortam fakat ahlaki değerlerden ödün vermeden oluşturulan bir birliktelik ifadesi de diğer katılımcılar tarafından belirtilen düşündürücü ifadelerdir.

2.3.3. Mutlu Bir Yuva Kurma Hayali: Aile Saadeti

3. Eve ilişkin düşünceleriniz nelerdir? Yuva, aile mutluluğu sizin için ne ifade etmektedir?

Günümüzde ev algısı kentleşme hızına bağlı olarak değişmektedir. Evin nitelikleri ve eve ilişkin değerler farklılaşmıştır. Katılımcılar genel olarak kalite, konfor, yuva gibi kavramlarla evi değerlendirmektedirler. Ev ihtiyaç olmaktan çıkmış lüks konut anlayışı katılımcılarda gözlenmektedir. Fiziksel ihtiyaçların yanı sıra sosyal alanlarda da imkânların daha iyi seviyede olması beklenmektedir.

"Kaliteli ve konforlu olması evin en önemli göstergelerinden biri belki de. Günümüzde evlerin yapısı ve görüntüsü değişti. Tabii insanların beklentisi, istekleri de buna paralel olarak değişime uğradı. İnsanlar artık lüks konutlar içinde sosyal imkânları gelişmiş bir ev istiyorlar. Ben ev denilince ailemi, yuvamı ve mutluluğumu düşünürüm. Gönlümü dilediği gibi yaşadığım yer evimdir. Kendimi rahat hissederek yaptığım aktivitelerin adresi yuvam, evimdir. Ev, araba, para istediğin kadar olsun yuvanda mutluluğu yakalayamadıysan hepsi boş. Neye yarar sen mutlu ve huzurlu olmadıktan sonra. Lüks evlere değişmem evimi, yuvamı, aile saadetimi" (HK, 45,E).

"Evim insanın özgürlük alanıdır. En doğal halimizi evimizde sergileriz değil mi? Kendimiz olarak yapıp ettiğimiz şeyler, o rahatlık ve huzur işte aile mutluluğunun tanımı budur bence. Anne, baba ve çocuk üçgeninde aile mutluluğu ve yuvanın sıcaklığı oluşur. Aile saadeti denilen şey en zor yakalanan bir şey bence. Ailenle birlikte belirli bir dengeyi kurabiliyorsan senden mutlusu yok. Önce ailem, yuvam sonra diğerleri. Aile mutluluğu zor elde edilen ve korunması da bir o kadar güç bir şeydir. Bundan dolayı değeri tartışılmazdır" (TK, 33, K).

"Ev denilince aklıma ilk olarak güvenli bir site ve belirli sosyo-ekonomik seviyedeki kişilerin bir araya geldiği alan gelmektedir. Ev kişilerin güvende olmasını sağlayacak rahat bir mekân olmalıdır. Oturduğumuz yerdeki komşularımıza güven konusunda kuşku olmamalıdır. Seçkin kişilerin bir araya gelmesiyle oluşan sitelerde bu durumun olmayacağını düşünüyorum. Benzer

ekonomik koşullara sahip kişilerden oluşan evlerde fiziki açıdan her Şey güzel ama komşuluk ilişkileri sıfıra yakın durumdadır. Herkesin imkânı geniş olduğu için iletişim zayıflıyor. Aile mutluluğu ciddi Şekilde insan hayatını etkileyen bir Şeydir. Bahsettiğim tarz evlerde yaşayan kişiler için yuva kavramı daha önemli hale geliyor" (MV, 31, E).

"Günümüzde evler ocukluğumdaki gibi müstakil ve gösterişsiz değil. Evlerin semti, sitede olup olmadığı, kaç katlı olduğu gibi faktörler evin değerini belirliyor. Yani evin nasıl olduğu senin kimliğini belirliyor. İnsanlar nereden oturduğunu öğrenince ona göre tavır takınıyorlar. Site içerisinde hem çocuklar için oyun alanı hem de bizler için spor aktivitelerinin olması evi tamamlayan unsurlar arasında yer almaktadır. Ev fiziksel bir mekân olmakla birlikte huzurdur, insan evde huzurlu olmazsa hiçbir yerde rahat olamaz. Aile zel hayatın yaşandığı bizim gizli kalan yerimizdir. Dinlenme alanı insanın evidir çünkü. Aile kale gibidir. İnsan dışarıdaki insana zaten gvenemiyor ki evdeki insana da gvenemezse insan daralır. Aile mutluluğu olmazsa olmazımdır benim. Zamanımızın çoğunu en kıymetlilerimize ailemize ayırırız. Yuvamızda en rahat hallerimizi sergileriz, kendimiz oluruz yani. Bunun için yuva ve aile insanın vazgeçilmezidir" (HS, 56, E).

Katılımcıların eve ilişkin düşüncelerinde daha rahat bir hayat istekleri göze çarpmaktadır. İnsanların hayatlarını kolaylaştırması gerektiği yönündeki ifadeler konfor ve kaliteli mekânlardan kolaylıkla anlaşılmaktadır. Kentleşmedeki hızlı gelişmeler ve yapılardaki lüks konut imkânı katılımcıların ev algısındaki değerikliği göstermektedir. Evin fiziksel açıdan bir değerisi olmakla birlikte çoğu katılımcı huzuru da gerekli görmektedirler. Ayrıca ev yatırım aracı olarak görülerek kişilere statü sağladığı da ifade edilmiştir. Toplum tarafından talep gören site türü evler gerek tanıtım gerekse yapıların mimarisi konusunda insanları etkilediği gözlenmektedir. Buna bağlı olarak bir başka önemli gelişme sitelerde iletişimin zayıf olduğu ifade edilerek dezavantajı üzerinde durulmuştur.

4. Anne babanın sizdeki karşılığı nedir? Anne baba size ne hatırlatır?

Anne baba genel olarak güveni temsil etmektedir. Katılımcıların anne babaya ilişkin düşünceleri sevgi ve saygı kavramları etrafında şekillenmektedir. Anne baba ailenin temel taşı olarak kişilerde denge olgusunu çağrıştırmaktadır. Aile ortamı insanlarda istenilen ve korunması gereken bir şey olarak görülmektedir. Anne babanın örnek insanlar olduğu üzerinde durularak hayatımızın önemli bir bölümü olduğu ifade edilmektedir.

"Anne babanın üzerimizdeki hakları çok büyüktür. Bunun için çok önemliler ilk başta. Hakları asla ödenemeyecek kişilerdir. Anne baba itaattir, kabullenmektir, teslimiyettir. Kendimizi onlar sayesinde buluruz. Anne baba saygı, sevgi ve hoşgörü üçgeninde yer bulur kendisine. Anne seni her halinle kapsayan, kucaklayan bir resimken baba dimdik ayakta duran bir kaledir. Baba kuvveti anne ise şefkati hatırlatır genel olarak" (AS, 29, E).

"Babamı korku ve güç annemi ise merhamet ve sevgi kelimeleriyle özetleyebilirim. Baba evin ve aile bireylerinin ihtiyaçlarını maddi açıdan karşılarken anne geri kalan işleri ve manevi ihtiyaçları giderir. Babamla aramızda hep bir mesafe vardı. Sevgisini, ilgisini göstermezdi şimdilerde biraz değişti ama hala babamdan korkarım. Annem evde her şeyi çekip çevirirdi. Evde terazi gibi her şeyi dengeleyerek huzuru sağlardı. Babamsa iş yorgunluğu ve hayat mücadelesinde hep kendi kendine meşgul olurdu" (ŞŞ, 32, K).

"Anne baba aileyi, birlikte olmayı, evimi, paylaşmayı ve anlaşmayı hatırlatır. Aile birlik içinde mutlu, mesut olmaktır. Hayatı, dini ve sosyalleşmeyi ilk önce anne babadan öğreniriz. Anne baba bizim aynamızdır. Ya da anne babamız nasılsa bizler de öyleyizdir. Bazen beğenmeyiz, istemeyiz onlar gibi olmayı ama kendimiz de onlardan izler taşırız. Bizim ne olduğumuz veya olacağımız ailemize anne babamıza bakılarak anlaşılabilir. Anne baba sonsuz güven demektir. Hani bin yıllık çınarlar olur ya tıpkı onun gibi hep var olmasını istediğim kişilerdir. Korkmadan sırtını yaslayabildiğin bir dayanaktır" (ZP, 40, K).

"Annenin karşılığı koşulsuz güvendir. Anne yani daha ötesi yok. Annem her durumda sıkıntıların üstesinden bir şekilde gelirdi. Bu da ona olan hayranlığımı daha çok artırır. Annem tek örneğimdi çünkü babamı kaybettiğimde çok küçüktüm. Hatırladığım şey bizleri koruyup kollamasıyla güvendir. Kardeşlerim ve annem için çok çalışarak bugünlere geldim. Öğrenciliğimde çeşitli zorluklar yaşadım. Ailemin dağılmaması için hep çabaladım. Bir arada olmak ve mutlu olabilmek için annemin de desteğiyle ayakta kalabildik" (ÇK, 26, K).

"Anne baba insanın arkasında bir dayanaktır bana göre. Küçüklükten beri başımıza gelen her olayda onların yanına koşarız. Şu an 40 yaşındayım ve ben de bir babayım ama insan kaç yaşında olursa olsun anne babasını hep yanında istiyor. İnsanın anne babaya ihtiyacı var, onlara muhtacım. Sıkıntı anında gidip akıl danışacağın bir ailenin olması çok güzel bir şey. Bir kere seni sadece sen olduğun için seven bir tek anne baban vardır. Ne kadar büyürsen büyü senin için çabalayan, senin iyiliğin için seni koruyup kollayan, sana sahip çıkan birinin olması insanın içini rahatlatıyor. Bir aileye, anne babaya sahip olmak dünyanın en büyük lüksü bence. Etrafta ailesiyle konuşmayan, küs insanlar görüyorum ve onlar için üzülüyorum. Ailenin en güzel miras olduğunu keşke anlayabilseler"(HS, 56, E).

Aile kişilerde ev hayatını anımsatarak özelliğini göstermektedir. Anne baba figürü bireylere temel teşkil ederek unutulmaz bir unsur oluşturmaktadır. Anne babanın kişiler için özelliği onlara her yaşta ve durumda erişebilir olmak; ayrıca her zaman ihtiyaç duyulan kişiler olduğu belirtilmektedir. Anne babasını fazlasıyla önemseyip gereken saygıyı gösteren katılımcılar olduğu gibi tersi durumlar da mevcuttur. Anne babanın sorumluluklarına ve çocuklarla olan ilişkilerine eleştirel bir yaklaşımda bulunarak bireysel olmak isteyen kişiler de görülmektedir. Belli bir yaştan sonra ebeveynlerin çocuklara yük olmaması, çocukların bakmak zorunda olmadığı gibi çok uç örnekler de bulunmaktadır.

5. Aile birliğini bozan etkenler arasında ekonomik faktörler kaçınıcı sıradadır?

Aile birliğinin bozulması konusunda katılımcılar ekonomik faktörleri genel olarak ikinci veya üçüncü sıraya koymaktadırlar. Aile düzeninin sarsılmasında ekonomi başat faktör olarak algılanmamaktadır. Aile içi problemlerin kaynağı olarak anlaşılamamak ya da anlaşılammak görülmektedir. Temelde aile içinde belirli bir denge ve düzen oluşturulmuşsa ekonomi sıralamada gerilerde kalmaktadır. Genel olarak insanlar ekonomik faktörleri gerilerde görmekle birlikte temele alan katılımcılar da bulunmaktadır.

"Ekonomik etkenler Őuan bizim için ailem için önemli değil fakat zamanında kendi ailemde büyük bir ekonomik problem yaşamıştık onun için aklımda her daim endişe taşıyorum. Eşim bu endişelerin yersiz olduğunu söylüyor. Ailemin gelir seviyesi iyi durumda aslında istediğim şeyleri istediğim zaman alabiliyorum. Tabi ki huzur bir aile için olmazsa olmaz ama para da gerekli bence" (AO, 38, K).

"Ailevi problemlerin başında birinci sırada anlaşılammak ikinci sırada ekonomi tartışma sebebi olabilir. Ben problemlerin birbirini tetiklediğini düşünüyorum. Büyük babamın bir lafı vardır: "Darlık dargınlık getirir" diye. Ekonomik sebepli tartışma bir başka problemi doğurmaktadır. Ekonomi potansiyel bir kavga sebebi bence" (HE, 28, K).

"Bir aileyi ekonomik faktörlerin yıkacağı düşünmesine inanmıyorum. Aile demek her zorluğun altından birlikte kalkmak demektir. Eğer aileyi ekonomik etkenlerin dağıttığı söyleniyorsa bence bu bahanenin arkasına sığınılıyordur. Aile birliğinin sağlanması ve huzurun yakalanması zor bir şey. Eşim ve çocuklarımla huzurum olsun gerisi olmasa da olur. Paran olmuş huzurun, yuvan sağlıksız olduktan sonra neye yarar" (TK, 33, K).

"Ekonomi benim sıralamamda gerilerdedir. Anlaşma, paylaşımında bulunma bunlar daha gerekli bence. Ailenin geçimini sağlayan temel şeyler varsa daha fazlası için kaygılanmaya gerek yoktur. Tabi ki bunlar normal aileler için geçerlidir. Evin geçimini sağlamakla yükümlü kişi yani ülkemizde erkek sorumluluklarının bilincinde olarak davranması gerekmektedir. Fakat

eşler üzerine düşen görevi yerine getirmiyorsa yani çalışıp çocuklarının rızkını kazanmıyorsa her şey tersine dönebilir" (AÇ, 34, K).

"Aile kurumunun parçalanmasında ekonomi ilk sıralarda değildir bence. İnsanlar birbirleriyle anlaşamayınca ortak yol bulmak yerine suçu hemen ekonomik sebeplere atıyorlar. Karşılıklı oturup konuşmak yerine hemen bitirilmek isteniyor. Bu modern dünyada insanlara dayatılan bir şey. "Al kullan beğenmezsen at" mantığı toplumlara empoze edilmektedir. İnsanların bilinçli bir şekilde hareket ederek bu tarz hatalardan kaçınılması gerektiğini düşünüyorum" (SA, 25, K).

Ailenin bütünlüğünün dağılması konusunda ekonomik faktörlerin önemi konusunda cinsiyete göre cevaplar farklılaşmıştır. Kadın katılımcılar ekonomik faktörlerin önemli olmadığını dile getirirken erkek katılımcılar ciddi bir önemi olduğunu belirtmektedirler. Özellikle de aktif bir şekilde iş hayatına katılmayan kişiler tarafından ekonomik değerler daha çok önemsenmektedir. Farklı bir bakış açısıyla ekonomik seviyenin belirli bir çizginin üstünde olan kişilerin merkezden yardım aldığı görüşü de dikkat çekicidir. Diğer bazı katılımcılar ise soruya dini açıdan yaklaşarak insanların ekonomik etkenlere bağlı olarak ailelerine zarar vermelerinin yanlış olduğunu vurgulamaktadırlar.

2.3.4. Aile Destek Uzmanının Algılanışı

6. Aile destek uzmanından beklentileriniz nelerdir?

Aile destek uzmanı olgusu tam olarak benimsenmemekle birlikte danışan bireyler belirli bir beklenti içerisindeyler. Katılımcılar aile destek uzmanı kavramıyla yeni tanışmış olduklarını ifade etmektedirler. Bu kişilerin profesyonel olup olmadığı konusunda endişeleri bulunmaktadır. Aile mahremiyeti söz konusu olduğu için gerekli ölçüde insanlarda güven teşkil etmemektedir. Bu bağlamda danışan kişilerin beklentisi problemlerin çözümünün yanı sıra gizliliğin de korunmasıdır.

"Aile destek uzmanından beklentim temel olarak yol göstericiliktir. Benim beklentim problemimi çözmesi değil bu süreçte rehberlik etmesini istiyorum. Ayrıca kendimi daha iyi hissetmek ve daha kolay ifade edebilmek gibi becerilerimin gelişmesi için uzmana başvurdum. Herhangi bir sorunla karşılaştığımda ne hissettiğimi karşı tarafa iletemiyorum ve susmayı tercih ediyorum. Problemlerin üstesinden gelebilmek için uzman desteğine ihtiyacım olduğunu düşünüyorum" (SA, 25, K).

"Uzmandan beklentim genel olarak objektif bir insan olarak olayların göremediğim tarafını bana göstermesidir. Yaşananların dışında olduğu için tarafsız bir şekilde bilerek veya bilmeyerek yaptığım yanlışları bulmasını istiyorum. Süreçten sonra kendimi düzeltmek, kendim ve çevrem için daha faydalı bir insan olmak istiyorum" (AS, 29, E).

"Problemimizi çözümlenmemizde yardımcı olması beklentisiyle uzmana gelmiştik. Aslında tam olarak uzmanın nasıl bir şey yapacağını da bilmiyorduk. Bunun için beklentilerimizi de yüksek tutmamıştık. Ama buradan her çıktığımda biraz daha değiştiğimi hissediyorum. Meğer ne kadar küçük şeylere takılıyormuşum. Boşanma kararını vermiştim ve eşimin ısrarıyla buraya geldim. Faydası olacağına inanmıyordum ama oldu. Yanlış yerlere takılıp kaldığımızı fark ettik. Yuvamı yok yere dağıtacağım. Bunu anımsadıkça vicdan azabı duyuyorum. Bir uzmana danışmamız gerektiğini söyleyerek buraya geldiğimiz için eşime minnettarım" (AÇ, 38, E).

"Aile destek uzmanından ilk beklentim anlattıklarımızın gizli kalması hususudur. Ayrıca öfke kontrolü sağlayarak daha dikkatli davranmak için danışmana başvurmuştum. Uzman bunun başka ciddi bir problemden kaynaklandığını söylediğinde çok şaşırdım. Uzmanın yeteri kadar profesyonel olduğu konusundaki endişelerim bununla sona erdi. Seanslar sürecince anladım ki sorunların çözümü başkasında değil yine kendimizin içindedir. Ben işe veya hayatın meşgalesine o kadar kaptırmışım ki kendime aileme zaman ayırmaz hale gelmişim. Kendimin ve ailemin ne kadar önemli olduğunun bilincindeyim artık" (ZP, 40, K).

"Son zamanlarda olaylar karşısında daha fazla sustuğumu ve kendimi kapattığımı hissettim. Bunları fark ettiğimde daha fazla stres yaşadım. Bunun için hemen bir uzmana başvurarak kendimdeki bu sürecin tanımlanmasını ve çözüm yolu bulunmasını talep ettim. Uzman temelde olumsuz düşüncelerin esaretinde olduğumu söylediğinde şok olmuştum. Kendimi ve etrafımdaki insanları negatif düşüncelerle çevreleyerek geri planda kalma sebepimi açıkladı. Şimdi bütün bu düşüncelerin farkındayım ve uzmanla birlikte kendimi yeni baştan anlamaya çalışıyorum. Her şeyi uzmandan beklemek yanlış tabii ki. Sonuçta elinde sihirli bir değnek yok ki her şeyi bir anda düzeltebilsin" (TK, 33, K).

Aile destek uzmanından katılımcıların beklentileri farklılık göstermekle birlikte genel olarak danışma esnasındaki anlatılanların gizliliği konusu ilk beklentiler arasındadır. Yaşanılan kentte bu tarz uygulamaların yaygın olmaması kişilerin beklentilerinde değişikliğe sebep olmuştur. Bazı katılımcılar uzman sıfatıyla yüksek beklentiler içerisinde problemin hemen çözümünü beklerken bazı katılımcılar ise ne olduğunu tam olarak bilemedikleri için sorunların çözümünde aceleci davranmamaktadırlar.

7. Aile destek uzmanına başvurmayı düşündüğünüzde tedirginlik yaşadınız mı?

Aile destek uzmanı kavramı yeni bir oluşum gösterdiği için katılımcıların başvuru sürecinde endişeler yaşadıkları gözlenmiştir. Ailenin en mahrem alan olduğu vurgusu yapılarak yaşadıkları tereddütler dile getirilmiştir. Problemlerin çözümü konusunda karar verme sürecinin uzun sürmesi dikkat çekicidir. Aile destek uzmanı temelde insanların sosyal hayatlarını geçirdikleri alana dâhil olarak onlara avantajlar sunmaktadır. Aile destek uzmanı yeni bir durum olduğu için başvuran kişilerde yeni ve farklı algılamalara neden olmaktadır.

"Uzmandan beklentilerimin büyüklüğü ölçüsünde tedirginliğim de o oranda büyüktü. Beklentilerimin karşılanması noktasında çok stres yaşadım. Devlet daha önceden bu tür sorunlarla ilgilenmiyordu. Herkes kendi sorununu kendi içinde halletmeye çalışırdı. Önceleri böyle merkezler, uzmanlar bu kadar

çok dillendirilmezdi. Bildiğim kadarıyla Konya'da yeni yeni ortaya çıkan bir şey aile danışmanlığı. Merkez sayısı da az zaten. Tüm bunları araştırma evresinde fark ettim. Başvurursam problemlerimi çözmemde gerçek manada yardımcı olabilir mi diye tereddütlerim oldu. Bahsedildiği gibi olumlu etkilerinin olması konusunda başlangıçta çok karamsardım" (HK, 45, E).

"Bir uzmana başvurmayı düşündüğümü eşime söylediğim zaman olumsuz tepkiyle karşılaştım. Aile içi sorunların giderilmesine uzmanın faydasının olacağına inanmadı. Bu düşüncesini bana da empoze etti. Ancak ailemiz için ortak bir yol bulmamız gerektiğini ve bunun için de uzmana başvurmaya zor da olsa ikna ettim. Başvuru sürecinin uzun olması tedirginliğimi artıran bir başka nedendir" (AO, 38, K).

"Ailelerin sorunlarına müdahale eden bir uzman fikri ilk başta çok soğuk gelmişti. Yaşadığımız toplumda ailenin kutsal sayılması ve devamı için özen gösterilmesi gerekliliği aklımızın hep bir tarafında yazılıdır. Fakat yaşadığım problemlere çıkış yolu bulamadığım için son olarak bir de uzman yardımı almayı düşündüm. Gidilebilecek son noktaydı benim için bu merkez. Uzman desteğinin önemine aslında inanmadığım için tedirginlik yaşamıştım" (MK, 28, E).

"Uzman bana yardımcı olup problemlerimizi çözebilir mi? düşüncesiyle birlikte bende bir yabancı olması durumu da ağır basmaktaydı. Hiç tanımadığın bir insana güvenerek yaşadıklarını anlatma düşüncesi bendeki tedirginliğin sebebiydi. En yakınına ailene bile anlatamadığın şeyleri yabancı bir kişiyle paylaşmak benim için en zor olanıydı. En özelini anlatmak için emin olamamak çekinme duygusunu da beraberinde getiriyordu. Tüm bunlar birleşince tedirginliğim de arttı" (MV, 31, E).

Katılımcılar bir aile destek uzmanına başvurmayı istemekle birlikte yabancı olması konusunda çekimser davranmaktadırlar. Yaygınlık kazanmaması insanlarda tam bir güven ortamı oluşturamamıştır. Uzmana başvurdukları için kendilerini rahatsız hisseden katılımcılar net bir şekilde merkeze gelmemişlerdir. Emin olmadıkları gözlemlenen katılımcıların endişesi tedirginliğin yansıması olmaktadır.

Bu tarz merkezlerin yaşanılan kültürde bilinmemesi kişileri belirsizliğe itmektedir. Etrafındaki kişilerden tepki almamak adına bu süreci gizli tutan katılımcı sayısı yadsınamaz. Çevre tarafından duyulup tepki almaktan kaçınan insanlar merkezlerin faaliyetlerinin açıklanması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

8. Sizce bir aileye "aile destek uzmanı" ne zaman gereklidir?

Aile destek uzmanının oluşumunda ve yaygınlaştırılmasında en büyük rolü ilgili bakanlık ve buna bağlı birimler oluşturmaktadır. Aile destek uzmanı yeni bir meslek olarak algılanarak yeterince bilinmediği gözlenmektedir. Ailelerin sosyal, psikolojik ve ekonomik problemlerinin çözümünde yardımcı olabilecek kişi olan uzman gerekli desteği sunarak taleplere cevap vermektedir. Metropol kentlerde daha fazla sorun ortaya çıkmasıyla şehirler uzmanın mekânı olarak görülmektedir. Kent sağladığı imkânlarla birlikte beraberinde birtakım problemleri de yanında getirerek insanları uzmana sevk etmektedir.

"Kişiler birbirleriyle konuşamadığı zaman uzman gereklidir bence. Aile fertlerinin aynı dili konuşamaması aynı evin içindeki en kötü şey. Eşlerin birbirini dinlememesi, iletişim kurulamaması bir insan için en ağır darbedir. Evin içinde küs kalınan zamanların giderek artması aileyi dağılmaya götüren sebeplerdendir. Önemli olan aileler henüz parçalanmamışken ilk iletişim kopukluklarında uzman desteğiyle üstesinden gelebilmektir" (ŞŞ, 32, K).

"Aile destek uzmanı problemlerin en başında gereklidir. Önemsemeyip ört bas etmek sorunların kalıcı olmasına neden oluyor. Çünkü bir sorun çözümlenmedikçe çığ gibi kendisiyle birlikte önüne gelen her şeyi de katarak işin içinden çıkılmaz bir hal alıyor. Bu aşamadan sonra istediğin kadar uzman yardımı al herhangi bir faydası yok bence. Ben problemlerim büyüyüp çözülemez hale geldikten sonra başvurdum. Çok geç kaldığımı zamanla anladım. Etrafımdaki insanlara da çözüm için erken hareket etmelerini tavsiye ediyorum. İnsanlar küçük önemsiz şeyler için kocaman ailelerini yıkıyor. Oysa o anda uzmana danışılrsa her şey halledilebilir" (MA, 55, K).

"İnsan eşiyle aynı değil ama benzer düşünceler içerisinde olmayı bekliyor. Ortak bir paydada buluşmayı ve her durumda buradan olaylara bakmayı umuyor. Kişilerin inadı belki birlikte hareket etmeyi önleyen. Aile içi yaşanan gerginlikleri bir uzmanın rehberliğiyle en aza indirmek mümkün yani. İletişimi kopma noktasına getirmeden problemlerin önemini fark ederek hareket edilmelidir. Yaşanılan tatsızlıklar imkânsız hale gelmeden bir şeylerin yolunda gitmediğini düşündüğünüzde yani problemi hissettiğinizde hemen bir uzmana danışılmalıdır" (AS, 29, E).

Aile konusunda özenli davranan katılımcılar aile birliğini bozmamak adına her türlü çözüme başvurumaktadırlar. Aileye yüklenen anlamın büyüklüğü ölçüsünde aile destek uzmanına güvenerek problem anında başvurmuşlardır. Aile destek uzmanı sadece sorun yaşayan aileler için değil bütün bir toplumun ihtiyacı ve hakkıdır. Geleneksel aile yapısında olmayan uzman desteği yeni dönemlerin ürünü olma özelliğine sahiptir. Ancak toplumda kabul görmesi ve giderek yaygınlaşarak tüm kesimlerin beklentilerine cevap verebilmesi aile destek uzmanının yeterince bilinmemesiyle ilgilidir.

9. Aile destek hizmeti almak istediğinizi belirttiğinizde ailenizde önyargıyla karşılaştınız mı? Merkeze başvurunuzda ailenizden ya da çevrenizden herhangi bir tepkiyle karşılaştınız mı?

Aile içi problemlerin çözümünde geleneksel yöntemlerin işe yaramadığı durumlarda merkeze başvurulmaktadır. Yeni bir söylem olan uzman desteğinin önemini kişiler fark edememektedirler. Bu soruya katılımcıların vermiş oldukları cevaplara bakıldığında çevrenin aile destek uzmanını genellikle saygısızlık, stres, kargaşa, mantıksız, güvensizlik gibi kavramlar etrafında tanımladığı görülmektedir. Böyle bir sonuç genel eğilimle örtüşmektedir. Çevre uzman yardımı alan kişileri etkilediği gibi üzerlerinde ciddi bir yaptırıma sahiptirler.

"Uzman desteği almak isteğimi söylediğimde ailem büyük tepkiler verdi. Hatta kayınvalidem kendi problemlerimi bir başkasına anlatacağım diye "Bu kadar gurursuz musun?" kişiliğime hakaret etti. Merkeze geldiğim için ailem tarafından aşığılandım. Aile başlı başına mahrem bir alan olduğu için etrafımdaki çoğu kişi uzman desteği konusuna sıcak bakmadılar. Konya'da böyle düşünülüyor genellikle. Dini ve sosyal açıdan söylemlerle uzman desteğinin gereksiz olduğu üzerinde duruldu. Hatta çevremdeki birçok kişi üzerimde baskı kurarak uzmana başvurumu vazgeçirmek için uğraştılar" (TK, 33, K).

"Evet bir önyargı söz konusu. Ailem hatta eşim tarafından ne gerek var düşüncesiyle etrafımda hep bir baskı oluştu. Etrafımdaki herkes birlik olup benimle konuşmayarak beni protesto ettiler. Çevremdeki insanlar bir uzmanın problemlerimi çözebileceğine inanmıyorlardı. Profesyonel bir uzman desteğiyle aile içi çatışmaların, sürtüşmelerin geçebileceğini düşünmüyorlar. Çevremde kendini geliştirmiş, toplumda belli bir yer edinmiş bilinçli kişiler olmasına rağmen önyargı hep var oldu. Aile destek uzmanının ailelerin farkındalık seviyesini artırmaya yardımcı olacağını anlatmaya çalıştıkça inatla karşı çıktılar" (ŞŞ, 32, K).

Farklı bir yaklaşım olarak önyargı ve tepkinin olmadığı da vurgulanmaktadır. Bunun gerçekten önemli bir ayrıntı olduğu belirtilmekle birlikte normal karşılayan kişiler de bulanmaktadır. Önyargıdan öte başka herhangi bir kaygıların olmadığı yönünde bir değerlendirmede mevcuttur. Araştırmamızda önyargı ve tepkinin önlenerek topluma yaymak gerektiğine inananlar da bulunmaktadır.

"Ailemden bu konuda herhangi bir önyargıyla karşılaşmadım. Eşimle problemlerimizin çözümünü için uzmana başvurmak istediğimizi söylediğimizde bize destek oldular. Ailem ceviz kabuğunu doldurmayan şeyler yüzünden tartıştığımızı uzmanın bu duruma rahatlıkla çözüm bulacağını söyledi. Bizde sorunları uzatmadan, onun üstüne yeni bir şeyler ekleyip daha büyük kavgalar olmadan uzmana gelmeyi düşündük. Annem ve babam ailemizdeki diğer kişilere bizi örnek göstererek tavsiyelerde bulundular" (AO, 38, K).

"Alanında uzman bir kişinin ailelere yardımcı olmasını ailem çok doğal karşıladı fakat akrabalarım ailemin tersine boşuna uğraştığımı söyleyerek önyargılarını belirttiler. Hatta ailem insan çok yakınına dertlerini, sıkıntılarını anlatamaz diyerek doğru bir karar verdiğimizizi düşündüler. Aslında uzmanın tanımadığın birisi olması kişiyi sorgulanmayacağı için rahatlatıyor. Ailemin ılımlı yaklaşımına karşılık çevremdeki diğer insanlar (arkadaş, akraba, komşu vb.) sonuç alamayacağımızı tekrar ederek olumsuz bir ortam oluşturdular. Uzman seni yargılamadan, eleştirmeden dinler, ama çevrendeki insanlar bunu yapmazlar. Hep bir şekilde seni kötülemeye meyillidirler. Uzman analiz ederek, nerede hata yaptığını, aksaklıkların nereden kaynaklandığını söyleyerek seni problemler yüzleştirir" (SA, 25, K).

Aile destek uzmanından yardım talep eden birçok katılımcının yaklaşımında çevre baskısı belirgin bir hal almaktadır. Aile veya çevre bilinçsiz olarak önyargı ve tepki içerisinde bulunarak kişilere müdahale etmektedirler. Çevreleriyle profesyonel bir yardım aldığı konusunu paylaşan katılımcılar hakarete maruz kaldıklarını bildirmektedirler. Tepkinin boyutu o kadar artmıştır ki bundan dolayı süreci yarıda kesmeyi planlayan katılımcılar da bulunmaktadır. Burada önemli görülen nokta toplumun yeni algısını değiştirerek uzman desteğinin benimsenmesinin gerekliliğidir.

2.3.5. Evlilik, Problem ve Çözüm Arayışı

10. Eşinizle nasıl evlendiniz? (Tanışarak, görücü usulü vb.) Evlilikten beklentileriniz nelerdir? Evlendikten sonra beklentileriniz ne ölçüde karşılandı?

Aile toplumumuzun en önemli unsurlarından biridir. Her aile toplumsal bütünlük içinde kendini konumlandırarak işleyişine devam eder. Modern zamanlarda ailelerin kültürlerinde ve değerlerinde değişiklikler olmaktadır. Katılımcıların evlilikten memnun olup olmadıkları üzerine bir değerlendirme evlilikten beklentileri de ele vermektedir. Ayrıca evliliğin tavsiye edilmeme durumu konunun farklı bir boyutuna işaret etmektedir. Bu açıdan evlenme olgusu da başlı başına değişimlere

tanıklık etmiştir. Kişilerin çoğunlukla birbirlerini tanıyarak ve kendi kararları doğrultusunda evlendiği söylenebilir. Ailelerin bu durumu onaylamamakla birlikte evliliğe ilişkin tutumları farklılaşmaktadır.

"Eşimle üniversitede arkadaşlık yani tanışarak evlendik. Öğrencilik hayatımız boyunca her yere birlikte gittik. Yapılabilecek tüm etkinliklere beraber katıldık. Öğrencilik yıllarımızı doyusuya yaşamıştık. Mezun olunca evlenmeye karar verdiğimizde de hayatımın aynı şekilde devam edeceğini umuyordum. Her günümün birbirinden güzel geçeceğini hayal ediyordum çok romantik bir tavırla. Fakat evlendikten sonra beklediğim şeyler hayal olmaktan öteye geçemedi. Anılarımdaki güzellikler, eşimi konumlandığı yer zamanla azaldı. Aynı evin içine iki kişi sığamaz olduk. Henüz bir yıllık evliyim mutluluk ve huzur beklerken eşimi tanıyamadığımı düşünüyorum. Bunun için kendime daha çok kızıyorum. Artık tanıdığım adam değildi. Fazla bir şey istemedim sadece mutlu kalmaktı tek temennim. Şu anda beklentim karşılandı diyemem" (TK, 33, K).

"Eşimle işe başladıktan sonra görücü usulü tanıştık. Bu evlilikte ailemin baskısı ciddi anlamda beni hem yormuştu hem de üzümüştü. Ben hemşireyim eşim galericiydi. Evliliğimin olmasında gönülüm yoktu açıkçası ama bir şekilde evlendik. Huzur ve mutluluk istedim herkes gibi fazlasında gözüm yoktu. İdeal bir aile, mutlu ve huzurlu bir yuva hedeflemiştim. Kendim çalıştığım için maddi anlamda herhangi bir beklentim yoktu. Aile hayatımdaki beklentilerim manevi yönde ilerlemektir. Karşılıklı sevgiyle muhabbet etmek, saygı çerçevesinde birlikte hareket etmek gibi basit şeylerdi istediklerim. Fakat bunların maddi şeylerden daha zor elde edilebileceğini geç anladım. Beklentilerin karşılanması konusuna gelirsek cümlelerimden anlaşılacağı gibi istediklerimin karşılığını göremedim. Maddi hiçbir problemimiz yoktu. Evler, arabalar vs. en başından hepsi tamamdı. Bunlar olunca huzur kendiliğinden gelir zannettim ama öyle olmadı" (ŞŞ, 32, K).

"Eşimle arkadaşlarım aracılığıyla tanıştık. Çok uzun sayılmayacak bir tanışma döneminden sonra evlendik. Ben yapmak istediğim şeyleri hayatım boyunca hep ertelemiştim. Evlenince eşimle birlikte yapmak üzere tüm

planlarımı sonraya bırakmıştım fakat sonuç tam bir fiyaskoydu benim açımdan. Birlikte gezmek, konsere gitmek, tatile çıkmak gibi. Ama eşim bu beklentilerimi görmezden geldi. Daha doğrusu bunları çok komik bularak evliliğin sosyal ve kültürel boyutlarına dikkat çekerek beklentilerim yarı yolda bırakıldı diyebilirim " (HE, 28, K).

"Eşimle bir akrabamız aracılığıyla tanıştırılarak evlendik. Evliliğin ne olduğunu, nasıl ilerleyeceğini, nasıl bir işleyişinin olduğunu ailemden görerek öğrenmiştim. İnsan ailesinden ne gördüyse, öğrendiyse hayatta karşılaştığı olaylara ve durumlara bu bakış açısıyla bakıyor. Anne babamın evdeki rollerini, birbirlerine karşı davranışlarını güzel bir şekilde anımsıyorum. Evlenirken herkes kendi üzerine düşen görevi yerine getirirse mutluluk kendiliğinden gelir düşüncesiyle hareket etmiştim. Evliliğimiz benim düşündüğüm gibi olmadı. Daha doğrusu beklediğim gibi değildi. Annemden gördüğüm ve eşimden beklediğim şeyler bir türlü denk gelmiyordu. Eşimin çalışması beklentilerimin karşılanması noktasında fazlasıyla sorun olmuştu" (HK, 45, E).

Araştırma yapılan yerin büyük bir şehir olması, eğitim seviyesinin yüksek olması, kadınların iş yaşamındaki aktifliği gibi unsurlar kişilerin evlilikten beklentilerini çok yüksek tutmalarının nedeni olarak gözlenmektedir. Katılımcıların evliliğe dair düşüncelerini ifade ederken beklentilerin gerçekçi olmadığını, fazla beklentinin kişileri yorduğu şeklindeki sözler evlilikten memnuniyet oranlarının düşük olduğunu göstermektedir. Kişiler evliliği karma bir yapı olarak tanımlayarak duygusal kararların verilmemesi gerektiği üzerinde durmaktadırlar.

11. Ne tür bir problemle uzmana başvurduunuz? Problemleriniz ne zaman başladı? Sorunlarınızın kaynağı nedir, nasıl çözümler aradınız? Problemler karşısında hukuki veya psikolojik yolları biliyor muydunuz, denediniz mi?

Katılımcılar problemlerin en başında uzmana başvurmayı düşünmediklerini sorunlarla baş edilemeyecek kadar büyüdüğü zaman başvurduklarını ifade etmektedirler. Problemler ilk baş gösterdiği zaman kendileri çözümlenmeye çalışarak

sorunlarını çözümsüz hale getirdiklerini belirtmektedirler. Problemlerin kaynağı olarak sosyal, kültürel ve ekonomik nedenler gösterilerek çözüm alternatiflerini bilmelerine rağmen denemeyi düşünmedikleri gözlenmektedir. Çevre baskısından çekinen katılımcılar sorunların çözümünde psikolojik veya hukuki yöntemleri denemekten korktuklarını söylemektedirler. Sorunlar mümkünsüzleştikten sonra başvuran bireyler geç kaldıklarını pişmanlıkla belirtmektedirler.

"Uzun süren bir arkadaşlık sürecinin sonunda eşimle evlenmiştik. Problemlerimiz ilk iki aydan sonra başladı. Her iki taraf da benim dediğim olsun istiyor. Aksi durumda da aile geçimsizliği başlıyor. Şu an da beş aylık evliyim ve uzman bizim için gidilebilecek son noktaydı. Kendimiz ortak bir yol bulmaya çalıştık, aile ve arkadaşlarımızdan yardım istedik. Uzmanla başvurduğumuzda evliliğimizin kurtarılabilceğini düşünmüyordum. Eşimle bir türlü ortak bir nokta bulamıyorduk. Aslında çok yeni sayılabilecek olan evliliğimiz ikimizin kafasında da bitmişti. Boşanmanın eşiğinde bir çift olarak denenecek bütün her şeyi denedik. Bir arkadaşımın tavsiyesi ve eşimin ısrarıyla uzman desteğinin faydalı olabileceği düşüncesiyle hareket ettik. Ailemin uzman desteğiyle çok kolay bir şekilde kurtulabileceğini düşünmemiştim" (ÇK,26,K).

"Problemlerimiz ilk başlardan beri devam eden, her defasında görmezden geldiğimiz şeylerdi aslında. Her şeye tamam, evet dersem sıkıntı yoktu benim söylediğimin daha mantıklı olduğunu söylediğimde başlıyordu kavga gürültü. İlk başlarda tolerans gösterebiliyorduk birbirimize. Dört yıllık evliliğimiz boyunca devam eden ufak tefek şeyleri daha fazla kaldıramaz oldum. Eşimin ailesiyle ilk başlarda anlaşamıyorduk özellikle de annesiyle. Benim durumum aslında bile bile lades. Ailem beni bu evliliğin olmaması uyarmıştı. Kayınvalidem ile olan problemlerimiz eşime de yansdı zamanla. Eşimle aynı frekansta buluşamıyorduk artık. Ailemizin temelini sağlamlaştırmak için uzman desteğini gerekli gördük. Yuvamı dağıtmamak, ailemi bir arada tutmak için profesyonel bir yardım alarak sorunlarımızın üstesinden geldik" (AÇ, 34, K).

"Bizim problemlerimiz ilk başlarda yani nişanlılık döneminden itibaren vardı. Bu evlilik kararını tekrar gözden geçirmemiz gerektiğini söylediğim zaman beni bir daha problem olmayacağına inandırmıştı. Eşimle aramızdaki

eğitim ve kültür farkı problemlerin ana sebebiydi. Ben niversite mezunuyum, o ise lise mezunu. Onu arkadaşlarımla, etrafımdaki tanıdığım kişilerle tanıştırdım. Her defasında mutlaka bir sorun çıkıyordu. Türlü bahanelerle görüşmemi istemiyordu. Şu an boşanma sürecindeyiz. Bu evliliği artık yrtemiyorum. Boşanma davasını açmadan önce eşimle de uzmana geldik ama bizim evliliğimiz kurtarılamaz bir haldeydi. Yani her Şeye rağmen tüm psikolojik yolları denedik fakat olmadı. Uzmana da bu dönemde psikolojimin sağlamlığı için geliyorum. Boşanma sürecini sağlıklı ve en az zararlarla atlatmaya çalışıyorum" (ŞŞ, 32, K).

"Şu anda altı aylık nişanlıyım. Anlaşarak ve birbirimize uygun olduğumuzu düşünerek bu kararı vermiştik. Verdiğim kararın doğru olduğunu mutluluğumdan anlıyordum. Evlilik hazırlıklarına başladığımızda problemler baş göstermeye başladı. En ufak Şeyleri kocaman kavgalara dönüştürür hale geldik. Bu gidişata bir dur demek için uzmana başvurdum. Sorunlarımızın kaynağında ekonomik faktörlerin etkili olduğunu düşünüyorum. Nişanlım bu konuda bana katılmıyor ama bence en temel sebep bu. Bende iş bulup düğün masraflarına yardımcı olmak isteyerek sorunlarımıza çözüm getirmeye çalıştım. Bu süreçte birbirimizi kırmamak adına uzman görüşüne ihtiyaç duyarak merkeze başvurduk" (SA, 25, K).

"Eşimle birlikte boşanma kararını verdikten sonra bir aile destek uzmanına ynlendirildik. Aile destek uzmanı diye bir Őeyle bu vasıtayla tanıştım. Daha öncesinde herhangi bir bilgim yoktu. Eşimle aramızdaki yaş farkını ilk başlarda hoş görebiliyorduk. Aramızda on beş yaş vardı. Ben yirmi beş yaşımdayken evlenmiştik. Yıllar geçtikçe yaş farkı daha fazla arttı sanki. Birbirimize ayak uyduramaz olduk. Ben daha fazla sosyal hayatta meşgul olmak isterken eşim evde kalmayı tercih etti. Zamanla bu problemler başka bazı sorunlara da neden oldu. Aile destek uzmanının aramızdaki bu iletişim engellerine çözüm getirerek ortak bir karar almamızda etkili olacağını düşünüyorum" (TK, 33, K).

"Evliliğimizde her Şey yolunda gidiyordu. Yıllar geçtikçe pürüzler oluştu ve ailemiz çıkmaza girdi. Başlarda her Şeyin mkemmelenmesine rağmen

eşimin aldatmasına anlam veremedim. Ailemi korumak adına problemin kaynağının nerede olduğunu öğrenmek için uzmandan yardım istedim. Aslında bu tarz merkezleri ve uzman kişileri biliyordum fakat etrafımdaki insanların tepkisinden dolayı çekimser kalmıştım. İletişim eksiklikleri ve aile içi davranış bozukluklarının giderilmesinde uzman desteğini denemek istedim" (AÇ,38,E).

Değişen hayat şartları içerisinde bireyler yeni sorunlarla karşılaşarak problemleri algılama yönteminin farklılaştığı söylemi üzerinde durulmaktadır. Kentte değerlerin dönüştüğünü ve böylece yeni bir takım sorunlara zemin hazırladığı belirtilmektedir. Ayrıca problemlerin en başında gereken uzman desteği ihmal edilerek sorunların kaynağı araştırılmak yerine sorunların üstü kapatıldığı gözlenmektedir. Problemlerin temelinde uzman yardımı alınması gerekliliğini belirterek sorunların kaynağının belirlenmesi hususunda dikkat edilmesini ifade edilmektedir.

12. Aile bütünlüğünüzü tehdit edici olaylar karşısında nasıl bir yol izlediniz? Bu mücadelede neyle hayata tutundunuz?

Bu soruya bayan katılımcılar daha çok işe girme ya da çalışma hayatında ilerleme güdüsü cevabını vermektedirler. Çünkü ekonomik özgürlüğün olmaması kişiyi kısıtladığını belirtmektedirler. İş sayesinde sorunların üstesinden gelebildiklerini ifade ederek çocuk faktörünün önemi vurgulanmaktadır. Ayrıca erkek katılımcılara göre uzman desteğine başvurmak konusunda bayan katılımcıların daha erken karar verdikleri gözlenmektedir. Kamu kurumları veya özel sektörde hizmet veren danışmanlar aracılığıyla kişiler sorunların altından kalkabildiklerini söylemektedirler.

"Anne babamla, kardeşlerimle ya da eşimle ilişkilerimde alttan alan taraf hep ben olmuşumdur. Yaşanılan problemlerde uzlaşmacı rolünü ben üstlenirim. Genelde sessiz kalan, daha çok dinleyen, ortak yol bulmaya çalışan benimdir. Eşimle problemlerimizde bu dediklerimizle çözüme ulaşamadım, çıkmaz bir yoldaydım artık. Uzman desteğiyle kendimi daha kolay ifade ederek sorunların üstesinden gelebilmek için merkeze geldim" (AÇ, 34, K).

"Eşimle problemler yaşadıkça aileme sığınmak istedim. Onların yanımda olmasını, yanı başımda durarak bana güç vermelerini istedim. Arkamda sağlam bir ailenin olması fikri beni motive ederdi. Ailem de evlilik kendi kararın diyerek gelişmelere sessiz kaldılar. Bana sahip çıkıp beni hatalarımla kabul etmelerini istedim. Beni ben olduğum için kabullenmeleri için uğraştım. Ailemin desteğiyle sorunları çözerek kendi çekirdek ailemin kurtulmasını istedim. Eşimle bir noktada her şey tükendiğinde hayatta artık yapayalnızdım. Otuz altı yaşında işe girdim ve benim için her şey yeniden başladı. Bu yeni işle çocuklarım için hayata yeniden dört elle sarıldım" (MA, 55, K).

"Her şeyden önce şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki ailemin bütünlüğünün devam etmesi için çok çaba sarf ettim. Son çare olarak uzmana geldik. Din insanlara en zor anlarında bile bir ışık tutuyor. Yaşadıklarına imtihan gözüyle bakıp sabrettim. İnsan en kötü zamanlarda ne yapacağını bilemezken din umut veriyor insana. Namaz kılmak, kuran okumak ve dua etmek en büyük terapi bence. Aile içi sıkıntıların aşılmasında İslamiyet'le moral buldum" (ZP, 40,K).

"Ailem parçalanmayla yüz yüze geldiğinde ilk önce kabul etmedim. Evliliğimiz ilk başlarda herkese örnek gösteriliyordu. Mütevazı yaşantımız içinde huzurlu ve mutlu bir şekilde geçinip gidiyorduk. Eşimin bir anda kötü alışkanlıkları olduğunu öğrendiğimde tepetaklak oldum. Onunla konuşarak ailemiz ve çocuklarımız için bunları bırakmasını telkin ettim. Gerekli kurumlarla irtibata geçerek sorunu çözmeye çalıştım. Bu aşamada ailem hep yanımdaydı. Ailemin gücü ve desteğiyle sorunların üstesinden gelebileceğime inandım. Çocuklarımız için ailemizi tehlikeye atmamamız gerektiği bilinci eşime aşıladım. Son olarak evliliğimi kurtarmak için uzman yardımının gücüne inanarak ailemin kurtulmasını bekledim" (AO, 38, K).

Katılımcılar yaşadıkları sorunlar karşısında ailelerine sığındıklarını çözümlerde kardeş, akraba faktörünün olumlu bir etki yarattığı belirtilmektedir. Bu durum gerçek anlamda ailenin birliktelik alanı olduğunu göstermektedir. Dini ve kültürel boyutlara ağırlık verilerek sorunlar yorumlanmaktadır. Din insanların hayatının büyük bir kısmında yer alarak kişileri rahatlatma mekanizması görevini

üstlenmektedir. Sorunların kabullenilmesinde ve çözüm aşamasında din etkeninin büyük rol oynadığı gözlenmektedir.

2.3.6.Beklenti ve İstekler

13. Gelecekle ilgili hedefleriniz nelerdir?

Gelecekle ilgili hedefler konusunda ideal aile tasvirleri yapılarak beklentiler ifade edilmektedir. İstenilen bir sosyal çevre kurularak, güvenli ve saygın bir hayat tarzından da söz edilmektedir. Genel olarak ihtiyaç ve istekler sıralanarak daha rahat bir hayat sürme arzusu dile getirilmektedir. Erkek katılımcılar iş hayatında sürekliliğin altını çizerek ekonomik gücün ailenin refahı açısından önemine değinmektedirler. Çocuk sahibi katılımcılar gelecek planlarını onlar üzerine kurarak hayatlarını onlara göre şekillendirmektedirler.

"Hayat sürprizlerle dolu. Ne zaman ne olacağını bilemiyoruz. Onun için uzun vadeli planlar yapmayı sevmem. Ama ailem için evlatlarımla başarılı bireyler olduğunu görmek, onların mutluluğu benim hedeflerim arasında olabilir. Çocuklarımla huzuru her şeyden önce gelir. Eşimle huzurlu bir şekilde emeklilik yaşamak ve yaşlanmak gelecek planlarımla içersindedir" (AÇ, 34,K).

"Ailemizin geleceği için gerekli olan bir ev kısa vadeli hedeflerim içersinde yer almaktadır. Ailemin daha rahat bir hayat sürmesi için isteklerim var tabi ki. Çocuklarımla ihtiyaçlarına cevap verebilecek seviyede düzenli bir gelire birlikte mütevazı bir yaşam en büyük isteğimdir. Ayrıca işimde başarılı olmak ve bu başarıyı kalıcı hale getirmek benim bir başka amacım. Çocuklarımla topluma faydalı bireyler olduğunu görmek, işlerinde ve ailelerinde mutlu olmaları benim için en büyük huzur kaynağıdır" (ZP, 40,K).

"Yaratılış gereği erkek daha güçlü olmak zorundadır. Evin, ailenin sorumluluğu bir evde erkektedir. Sorumluluklarımla bilincinde bir kişi olarak eşim ve çocuklarımla için yapmam gerekenlerin farkındayım. Bunun için işime dört elle sarılıyorum. Hayatımızı devam ettirebilmek için gerekli olan şeyleri sağlamak, temin etmek için çabalıyorum. Aileme daha rahat ve konforlu bir

hayat sunmak için işimdeki başarıyı sürekli kılmak en büyük hedefimdir" (AS, 29, E).

"Kendi ailemin maddi olanakları sınırlıydı. Sahip olmak istediğim şeyler için çok fazla çalışmam gerekiyordu. Okul hayatım sıkıntı ve zorluklar içinde geçti. Şu an özel bir şirkette finans müdür yardımcısıyım. İşimle ilgili ilk olarak müdür olmayı planlıyorum. İki çocuğumun benim yaşadıklarımı yaşamamasını istemiyorum. Ayrıca günümüz sosyal hayatında çözümlerin olduğu bir dönemde çocuklarımın manevi yönden gelişmelerini istiyorum. Dini yönden donanımlı bireyler yetiştirmek anne baba olarak sorumluluğumuzun ürünüdür" (MK, 28, E).

Katılımcıların bu soruyu cevaplandırmada cinsiyet farklılıkları önemli ölçüde etkili olmuştur. Bayan katılımcılar gelecekle ilgili beklentilerini aile ve çocukla şekillendirirken erkek katılımcılar daha çok iş ve kariyer açısından değerlendirmektedir. Kişilerin algılamalarındaki bu farklılıklar anlaşılabilir bir durum olmakla birlikte dikkat çekici bulunmaktadır. Genel olarak kişiler düzenli bir hayatla birlikte önceliklerini çocuklarından yana kullanmaktadırlar.

14. Başarılı bir gelecekte aile faktörü ne kadar etkilidir?

Ailenin insanın hayatındaki etkisi ve önemi yadsınamayacak ölçüde büyüktür. Rol model görevi üstlenen aile kişilere örnek teşkil etmektedir. Aile içerisinde gerçekleştirilen davranışlar, tarz ve tutumların kişiyi etkilemesi bakımından önemli görülmektedir. Bu soruda da aile tanımları üzerinde durularak ailenin kişinin geleceğinde etkisi konusunda hemfikir söylemler bulunmaktadır. Ayrıca başarılı bir gelecek içerisinde bulunulan mekâna, ortama ve kişilere bağlı kalınarak açıklanmaya çalışılmıştır.

"Aile insan hayatının önemli bir bölümünde yer edinir. Aile insanı âlim de eder, zalim de. Anne babanın çocukla ilgilenme veya umursamama durumu kişinin geleceği hakkında bize fikir verir. Anne, baba ve kardeşlerle birlikte dertleşme, özlem giderme yeri olan aile çocuğun başarılı olmasında son derece

etkilidir. Aile büyüklerinin rol model olma özelliği sayesinde çocuğun doğru veya yanlış örneklerle karşılaşması söz konusudur. Yaptığımız işlerde ailenizin yanınızda olduğunu bilmek en başta özgüven açısından çok önemlidir. Sizi destekleyen bir aileniz varsa başarıyı er ya da geç yakalarsınız" (HE, 28, K).

"Aile insanın arkasını güvenli bir şekilde yaslayacağı bir kaledir. Sarsılmaz ve her daim dimdik ayakta duran bir kale gibi davranan aileler çocuklarının geleceklerinde önemli ölçüde etkiliye sahiptir. Başarılı bir gelecekte ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları da çok etkilidir. Çocuğuyla ilgilenen, onu destekleyen bir aile ideal olandır herhalde. Bu tarz ailelerin çocukları akademik olarak ilerleyebilir; hiç bir şey olmasa bile kendisiyle barışık mutlu bireyler haline gelirler. Otoriter ailelerde çocuk baskı sonucu ya çekingen kalıyor ya da başkaldırıp isyan ederek istenmeyen yollara giriyor" (MV, 31, E).

"Aile insan hayatında dağlar kadar etkilidir. O kadar büyüktür ki etkisi sizin karakteriniz, ne iş yapmak istediğiniz, nasıl bir insan olmak istediğiniz gibi tüm soruların cevabı ailededir. Sizin dünyanızı, dünya görüşünüzü aile belirler diyebiliriz. Hayatta karşılaştığımız olayları yorumlama biçimi, onları algılama tarzı ve tavrın arkasında aile kendisini göstermektedir. Anne baba sevgisi ve şefkati görmek insana merhamet duygusunu yerleştiriyor. Anne baba sevgisinden mahrum kalmış kişiler ileride saldırgan ve şiddet eğilimli oluyor" (HS, 56, E).

"Ailelerin çocuklarla iletişime geçme durumu çocuğun geleceğiyle ciddi manada etkilidir. Anne-baba tutumu, çocuğu bir birey olarak kabul etmeleri, onunla her şeyi konuşabilmeleri çocuğu önemli hissettirir. Kişinin yanlış yapma hakkının olduğunu, önemli olanın bunlardan ders çıkarılması gerekliliği çocuğa aşılırsa o çocuk başarılı olur. Okul hayatında olmasa bile başka bir alanda kendini geliştirip başarılı bir gelecek onu bekleyebilir. Burada bence önemli olan ailelerin mükemmeli beklemeden çocuklarıyla iletişime geçmeleri ve onları oldukları gibi kabul etmeleridir. En iyiyi isteyen bir ailede büyümüş birisi olarak gerçekten çok zorlandım. Şu anki başarımda ailemin payı var ama o süreç çok sancılıydı. Yani baskı sonucu oluşan bir

başarı benimkisi. Başka bir alana ilgim varken bambaşka bir yerdeyim şimdi"
(HE, 28, K).

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu başarılı gelecek için ailenin vazgeçilmez olduğunu belirtmektedirler. Ailenin kişinin akademik veya diğer alanlarda en iyi yerde olması için çaba gösterdiği söylenerek başarının ardındaki aile unsuruna dikkat çekilmektedir. Dışarıdan kolaylıkla gözlemlenebilen durumlar olduğuna bizzat katılımcıların örnekleri veri oluşturmaktadır. Kişinin ailesinden aldığı terbiye ve sorumluluk bilinciyle hareket ettiği zaman başarının kaçınılmaz olduğu da ifade edilmektedir. Günümüz modern toplumlarında ailenin çözüldüğünü, rekabet ortamının arttığını ve bu anlamda başarının çok zor yakalanan bir sonuç olduğu da farklı bir yaklaşım olarak gözlenmektedir. Başka bir kişi ise metropol kentlerdeki ahlaki değerlerin yozlaşmasıyla ailenin çocuklar için bir önem arz etmediğini belirterek aile faktörünün etkisini yok saymaktadır.

15. Aile ve arkadaşlarla iletişiminizde destek hizmeti aldıktan sonra bir değişiklik oldu mu?

İletişim kişinin sosyal hayatında olmazsa olmaz bir nitelik taşımaktadır. Katılımcılar sağlıklı ve doğru bir iletişime geçildiği takdirde toplum kurallarının kolaylıkla uygulanabileceğini belirtmektedir. Bir topluluk veya grupta iletişimin vazgeçilmez bir gereklilik olduğu vurgusu yapılarak uzman desteğinin öneminden bahsetmektedirler. İnsanların yaşamlarındaki alışkanlıklarından birisinin de iletişim olduğu ve bunların düzeltilmesinde profesyonel bir desteğe ihtiyaç olduğu belirtilmektedir.

"Gözle görülür bir değişiklik söz konusu tabi ki. Seanslara başlamadan önce karşımdaki kişinin olaya bakış açısını hiç düşünmezdim. Benim gibi düşündüğünü zannedip farklı fikirlerinin olabileceğini bilmiyordum. Tıpkı herkesin parmak izinin başka olduğu gibi her bireyin düşünce ve duyu dünyası da apayrıymış. Bu merkezdeki süreç boyunca ilk önce dinlemeyi öğrendim. Dinlemenin konuşmak kadar önemli olduğunu fark ettim. Çünkü dinlemediğin zaman birbirini anlamıyorsun bile. Annemle ya da

arkadaşlarımla tartıştığımızda haklı veya haksız hep üste çıkmaya çalışırdım. Karşıdaki insanı dinlemeden ortak bir yol bulup iletişime geçmek mümkün olmuyor" (MV, 31, E).

"Günümüzde zorlu yaşam şartları ve stres insanı yanlış anlamaya müsait hale getiriyor. Hepimiz sorunlar karşısında aceleci ve kavgacı davranıyoruz. Olaylar hızla birbirine giriyor ve ilişkiler kopma noktasına geliyor. Aile içi iletişimin sağlıklı bir şekilde devam etmesi için önce sakinliğimizi korumalıyız. Arkadaşlarımla iletişimi zedeledikten arkadaşlığımızı kurtarma yollarını öğrendim. Karşıdaki insana saygı duyarak iletişime geçerseniz problem olma ihtimali azalıyor. Kendi adıma iletişim adına yaşadığım bu değişim kendime olan saygımı artırdı böylece de etrafımdaki insanların değerli olduğunu anımsattı. Bu ana kadar edindiğim tüm alışkanlıkları yok ederek düzgün iletişime geçmeyi hayat boyu sürdürebilirim değişimin kalıcılığı açısından önemini gösterecektir" (SA, 25, K).

"Problem anında kişilerle iletişime geçemiyordum. Susarak kendimi haklı görüp saygın olduğumu düşünüyordum. Böyle yaparak kendimi ne kadar yıprattığımı ve yordüğümü destek esnasında öğrendim. Susmanın erdem olduğunu zannederek nasıl da yanılmışım. Gerek ailemle gerekse arkadaşlarımla sorunlar yaşadığımda hep onları suçluyordum. Kimseye selam veremez hale gelmiştim. Şimdi ise kendimle barışarak sohbet etmeye başladım. Tüm bunların yanlış olduğunu hissettiğim şeyleri karşı tarafa söylemem gerektiğini öğrendim. Bendeki bu değişimin olumlu olması başka yönlerde de sirayet etti. Tabii en başta bu değişimin olacağına inanmak ve uzmanın etkinliğine güvenmek her şeyin başında geliyor " (ŞŞ, 32, K).

"Filmlerde, TV. de duyduğum "empati" kelimesinin tam olarak ne anlama geldiğini yaşayarak anladım. Uzmana da eşimle karşılıklı oturup konuşamadığımız için gelmiştik. Burada birkaç denemede yanlış tavırlarımızı gördük. Söylediklerimiz karşı tarafa bizim söylemek istediğimiz manada anlaşılabilir. Karşıdaki insan bambaşka bir şey anlayabiliyor. Gerek aile içi gerekse toplumsal yaşamımızdaki meseleler kişilerin birbirine tahammül etmemesinden kaynaklanıyor. Birbirimizi hor görmek gibi bir

lüksümüz yok hiçbirimizin. Ailemizi, kardeşimizi, çocuğumuzu olduğu gibi kabul ederek hayatımızı kolaylaştırmalıyız" (ZP, 40, K).

Katılımcıların hepsi destek hizmeti aldıktan sonra mevcut iletişimlerinin değiştiğini belirtmektedirler. Daha öncesinde problem durumlarında iletişim kopukluklarının olduğunu seanslar sonrasında iletişimi kesmeden devam etmeyi öğrendiklerini ifade etmektedirler. Dinlemenin ve dinlediğini gösteren tepkiler vermenin önemini fark ettiklerini söyleyen katılımcıların şu an ki durumlarından memnuniyetleri gözlenmektedir. Karşıdaki kişiyle iletişim başlatabildiklerini söyleyen katılımcılar her şeyden önce özgüvenlerini kazandıklarını ve kendilerini daha iyi hissettiklerini belirtmektedirler. Ayrıca iletişim tekniklerini bilmenin kişiye sağladığı avantajlara da vurgu yapılmaktadır.

2.3.7. Şiddet ve İletişimsizliğe Çözüm Arayışı

16. Aile içi şiddet nedir? Aklınıza ilk olarak hangi tür şiddet gelmektedir? Şiddete maruz kaldıysanız nasıl bir tepki verdiniz?

Aile üyelerinin birbirlerine karşı zor kullanması olarak tanımlanan aile içi şiddet konusunda katılımcıların çekingен davrandıkları gözlenmektedir. Aynı evin içerisinde rahatsız eden bireylerin şiddete yönelik davranışlarda bulunarak diğer kişiyi rahatsız ettiği ifade edilmektedir. Katılımcılar şiddeti sadece fiziksel olarak değil tehdit, hakaret, baskı ve zorlama gibi kavramlar etrafında tanımlamaya çalışmışlardır. Çoğu katılımcı ilk olarak fiziksel şiddetin akla geldiğini, bunda da en bilinen türün olmasından kaynaklandığını belirtmektedir. Şiddete maruz kalan katılımcılar bunu açıklamaktan çekinmekle birlikte ya tepkisiz ya da aynı şekilde şiddetle cevap verdiklerini söylemektedirler.

"Aile içi şiddet denilince ilk olarak akla fiziksel şiddet gelir. Çoğumuz şiddeti darpla tanımlarız. Erkekler problem çözmeye çalışmak yerine güç kullanmayı tercih ediyorlar. Oysa sorunun ne olduğunu anlamak ve onu halletmek daha insancıl bir tavidir. Erkeğe şiddet kullanma hakkını kimse vermiyor aslında. Bunun cahillik olduğunu ve kendilerindeki eksiklikleri

bastırmak için yaptıklarının farkında değiller. Psikolojik şiddet denilen bir tür daha var ki en az fiziksel şiddet kadar etkilidir. Şiddete maruz kalmış biri olarak söylüyorum bunları. İlk darbe karşısında susup oturduysanız devamını kabul etmiş oluyorsunuz. En başta tavrınızı ortaya koyarak buna bir set çekmek gerekiyor bence" (HE, 28, K).

"Eşlerin birbirine karşı anlayış göstermemesi de bir tür şiddettir. Saygısızlık ve sürekli olumsuz eleştiriler derecelendirirsek en ağır belki. Ailemden ve etrafımdan görmediğiniz saygısızlığı eşinizden görünce alt üst oluyorsunuz. Umursamaz tavırla sessizce beklemek kaşınızdaki insanı gerçekten yıpratıyor. Psikolojik bir savaş ortamı içerisinde yoruluyor insan. Aşağılanma, küçük görülme kişinin kendisine olan saygısını, güvenini kaybettiriyor zamanla. Fiziksel bir şiddet söz konusu olsa emniyet güçlerine başvurursunuz ama psikolojik şiddete maruz kalınca çok fazla bir çözümü yok gibi. Bütün şiddet türlerinin cezası olmalıdır bence. Ancak uzman desteğiyle kendinizi toparlayabilirsiniz" (AÇ, 34, K).

"Eşimden fiziksel şiddet görmedim ama psikolojik ve özellikle ekonomik şiddete maruz kaldığım bir gerçektir. Bunları neden yaptığını bir türlü anlayamıyorum. Kıskançlık mı, cimrilik mi, tutumlu olmak mı ya da kendisini kabul ettirmek güç dengesi mi ne dersiniz deyin. Çalışan bir bayan olarak kendi ayaklarımın üstünde duran birisiyim ama ne kadar maaş aldığımı bilmiyorum. İlk başlarda seslenmedim, doğal karşıladım ama zaman geçtikçe ihtiyacım olan şeyleri almama bile engel oldu. Sizin kazandığınızı, emeğinizin karşılığınızı alamamanız bazıları için önemsiz görülebilir ama ciddi manada şiddetti benim için. Bu durum benim için bir problem durumuydu çözmek için ilk önce ailesinden yardım istedim. Konuşmak, tartışmak çözüm getirmedi hatta diğer problemlere zemin hazırladı. Sağlıklı bir iletişime geçerek düzeltebiliriz umuduyla uzmana başvurdum" (AO, 38, K).

"Şiddet deyince illa ki fiziksel şiddet akla gelmez. Ailelerin çocukları korkutup bastırarak büyütmeleri de bir tür şiddettir. Küçükken uyutmak için anneler, biraz daha büyüyünce okul zamanında notla öğretmenler daha sonra iş yaşamında müdürler hep korkuyla hâkimiyeti sağlamışlardır. Sizden büyükler

hem fiziksel anlamda hem de mecazi anlamda her zaman şiddeti kullanıyorlar. Korku ve baskıyla sizi ele geçirip düzeni devam ettiriyorlar. Bu dediklerime çoğumuz maruz kaldık. İlkokul ve lisede bu sisteme hep başkaldırdım. Öğretmenlerden yardım istedim ama sonuç alamadım. Maalesef ben de düzenin bir parçası oldum" (MV, 31, E).

"Bu soruya herkes kendince tanımlar yapabilir çünkü farklı yorumlamalara açık bir konudur. Şiddet insanın aile içerisine kabul edilmemesi, saygıya layık görülmemesi ve sevginin esirgenmesidir. Eşimin ailesi beni onaylamadı, kabullenemedi diyebilirim. Eşim kapanır mısın diye sorduğunda ona yakın tarihte olamayacağını söylemiştim. Buna kendim hazır değildim her şeyden önce. Eşimin ailesinin bu konudaki ısrarı devam edince eşimle araları bozuldu. Bizimle konuşmamaya, evimize gelmemeye başladılar. Benim şeklimden dolayı etrafa mahcup oluyorlarmış. Beni inancımın zayıf olmasıyla suçladılar hatta küfre kadar uzanan bir boyut söz konusuydu. Ama ben hep sakinliğimi korudum beni anlayacakları günü bekledim sabırla. Çok şükür beni aralarına aldılar ama yıllar sonra" (TK, 33, K).

Şiddeti genel olarak fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak ayıran katılımcılar hepsinin insan onuruna yakışmadığını ve suç sayılması gerektiğini ifade etmektedirler. Ayrıca herhangi birisine maruz kalan kişinin mağdur konumunda olduğu kabul edilerek bunların yaptırımlarının netleştirilmesi konusunda durulmaktadır. Başka bir katılımcı ise şiddet denilince şiddete maruz kalan kişinin eşyalarına zarar verilmesini söylemesi dikkat çekicidir. İzinsiz kişisel eşyalara el konularak zarar verilmesini şiddet sayan katılımcı güvensizliğe işaret etmektedir. Hangi şiddet türü olursa olsun hepsinin temelinde korkutma ve sindirme amacı taşıdığı katılımcılar tarafından belirtilmektedir.

17. Çevrenizde şiddeti benimseyen birileri var mı? Bunun sebebi sizce ne olabilir?

Tüm katılımcıların çevresinde şiddeti benimseyen birileri bulunmaktadır. Şiddeti hiçbir şekilde onaylamayan bu kişiler anlayışla karşılanacak bir tarafının olmadığını belirtmektedirler. Şiddeti uygulayan kişilerin yanlış bir şey yaptıklarının farkında olmadıklarını söyleyen katılımcılar ilk önce bu bilincin yerleşmesi konusunda çalışma yapılmasını istemektedirler. Toplumsal açıdan cinsiyet üstünlüğü kabul edilmekle birlikte şiddet onaylanmayan bir davranış türü olarak adlandırılmaktadır. Şiddetin sebebi olarak da kültürel, sosyal ve ekonomik etkenler gösterilmektedir.

"Etrafımda şiddeti normal kabul eden kimseler var maalesef. İnsan ailesinden öğrendiklerini doğru kabul ediyor. Onları kendisine örnek alıyor ve zamanı gelip kendi yuvasını kurduğu zaman onlar gibi hareket ediyor. Şiddetin yanlış olduğunu bilmemek bir yana onu benimseyip hayatının bir kenarında tutan insanlar mevcut çevremde. Ben bunun sebebini sevgisiz bir ortamda büyümeye bağlıyorum. Sevgi çok önemli çocuğun kişiliğinin oluşmasında. İlgisiz ve şefkatten mahrum bırakılan çocuk hırçınlaşarak şiddete başvurabiliyor" (MA, 55, K).

"Çevremde şiddet yanlısı insanlar var tabi ki de. Ne yazık ki etrafımızda bu tarz insanların olmasını kanıksamışız. İnsanlar kendi güçsüzlüğünün üstünü kapatmak için şiddete meyil edebiliyorlar. Ailesinde baskıya maruz kalmış kişi bir yerden sonra patlama noktasına gelerek şiddet uygulamaya başlıyor. Şiddetin nedenini çocuk yetiştirme tutumunun yanlış olmasına bağlıyorum. Yaşadığımız yerde erkek ve kız çocuklar aynı tutumla yetiştirilmiyor. Erkeğe sonsuz haklar verilerek şımartılıyorlar. İsteklerinin karşılanması onları daha fazlasını istemeye yönlendiriyor. Doyumsuz bir kişi haline gelerek her şeyi yapma hakkını kendisinde görüyor olabilir" (ŞŞ, 32, K).

"Çevremde şiddeti onaylayan ve benimseyen bir kişi oldu. Bunda ailenin dini bilgisinin yetersiz olmasının büyük etkisinin olduğunu düşünüyorum. Hayatını gerçekten dini koşullara göre yaşayan insanlarda şiddeti göremezsiniz. Samimi ve doğru ahlakla yetiştirilmiş kişi bunu aklının ucundan

bile geçirmez. Ben ailemden herhangi bir şiddet görmedim. Bir insanın neden şiddete başvurabileceğini de hiç anlayamıyorum" (AS, 29, E).

"Çevremizde şiddeti benimseyen insanlar hep var oldu. Şimdilerde polis ve asker engel oluyor. Şikâyetler yerini buluyor. Devlet desteğiyle kadınların bilgisi de arttı. Önceden kimse eşinden şiddet gördüğü için polisi aramıyordu. Kimse hakkını arayamıyordu. İslamiyet doğru yol anlatılsaydı bugün bu kadar yaygın şiddet haberleri olmazdı. Aileler gerekli dini eğitimi evlatlarına vererek şiddet önlenbilir" (AÇ, 34, K).

Katılımcıların etrafında şiddeti benimseyen bireylerin ahlaki yönüne değinerek yanlış olduğu vurgulanmaktadır. Bunun sebebini çocuk yetiştirme tarzına ve dini bilgisizliğe bağlayan katılımcılar öncelikle ebeveynlerin bilinçlendirilmesinin önemi üzerinde durulmaktadır. Şiddet uygulayan kişinin hiçbir zaman affedilmemesi de dikkat çekici bir ifadedir. Ayrıca sosyo-ekonomik nedenler doğrultusunda aileye karşı tepkiler gösterildiği belirtilmektedir. Ekonomik temelli eksiklikler nedeniyle aile içi çatışmaların meydana geldiği ve eğitimsiz kişilerin şiddete eğilimlerinin yüksek olması belirtilmektedir. Bir katılımcı ise kötü alışkanlıkları olan kişilerin şiddeti benimsediklerini ifade etmektedir.

18. Eşiniz ile etkili bir iletişim kurduğunuz takdirde şiddetin önlenebileceğine inanıyor musunuz?

Aile içerisinde yaşanan problemlerin düzeltilmesinde etkili bir iletişim son derece önemli görülmektedir. Sözlü ya da sözsüz ifadelerin birbiriyle uyumlu olması etkili iletişimin bir göstergesi kabul edilmektedir. Karşıdaki kişiyi incitmeden ve tutarlı bir şekilde davranmanın şiddetin önlenmesinde büyük rol oynadığı belirtilmektedir. Ortak bir yol bulup anlaşmak ve karşılıklı birbirini suçlamamak etkili iletişimde yol almayı sağladığı gözlenmektedir. Sorunların çözümünde doğru zaman ve dili kullanarak şiddetin engellenebildiği vurgusu yapılmaktadır.

"İletişim aile içi davranışların yerleşmesinde önemli bir etkendir. İletişim olursa aile birliği ve dirliği bozulmaz. Aile içi problemlerin çözümünde sakin

bir tavır takınarak sükûnet içerisinde olaylara yaklaşım gösterilirse şiddet boyutuna gelmeden sorunlar çözülebilir. Karşılıklı olarak doğru bir muhabbet kurulursa her şey konuşularak halledilebilir. Sağlıklı bir iletişim olmadan ilişki sekteye uğruyor. İster eşiniz isterse de çocuğunuzla olan iletişiminizde kurallara uyararak hareket edilirse şiddet önlenir" (SA, 25, K).

"Uzmana başvurma sebebimiz iletişim kopukluğuydu. Bu durum zaman zaman şiddete dönüşüyordu. Birlikte hareket edemez hale gelmiştik. Ortak bir paydada buluşup beraber konuşamıyorduk. Birbirimizi dinlemiyorduk bile. O kadar şartlanmışız ki karşılıklı söylediklerimize, duyduklarımıza inanmıyorduk. Böyle olunca şiddet kaçınılmaz oluyordu. Uzun bir süre yanlış olduğunu bile bile fiziksel değil ama psikolojik şiddet uyguladık birbirimize. Doğru iletişim kurmayı öğrenerek ve yaptığımız hatalardan ders çıkarıyoruz. Şimdi önceki yaptıklarımız için pişmanız" (ÇK, 26, K).

"İletişim sadece sözle kurulan bir şey değildir. İnsanlar konuştuklarımızın çok azını dikkate alırlar. Beden dili, jest veya mimikler önemsemediğimiz aksine etkisi büyüktür. Beden dilini kullanarak iletişiminizi etkili hale getirebiliriz. Etkili bir iletişim sayesinde kriz anına gelmeden sorunun en başında çözümlenir. Problem anında kavga etmek yerine bulunduğumuz mekanı terk etmek en mantıklı yoldur. Sakinleşince olaylara dışarıdan bir gözle bakarak daha doğru davranışlar sergileyebiliriz. Karşımızdaki insanla düzgün bir zeminde iletişime geçerseniz şiddetin önüne geçilebilir" (HS, 56, E).

Katılımcılar doğru bir zeminde buluşup sorunları çözmek istemenin şiddeti önleyeceğine dair düşünceleri hemfikirdir. İletişim konusundaki eksikliklerin tamamlanarak şiddet eğiliminin azalacağı düşüncesi yaygınlık göstermektedir. Katılımcılar ima ve suçlayıcı tavırları doğru kabul ederek davrandıklarını açıklayarak yanlış olduğunu öğrendiklerinde sorunların daha kolay çözümlendiğini fark etmektedirler. Ayrıca sürekli olumsuz eleştirinin kişiyi yıprattığı hususunda önemle durularak şiddetin önüne geçilmesinde ciddi adımlar atılması gerekliliği anlatılmaktadır. Şiddetin önlenmesi için empati yaparak somut alternatifler sunmanın etkili olabileceği tartışılmaktadır.

19. Problemlerinizin çözümü konusunda ailenizden yardım edenler oldu mu?

Katılımcılar sorunların çözümlenmesinde ilk olarak aile bireylerinden yardım istemektedirler. Çünkü aile suçlamadan, sorgulamadan ve koruyucu tavrıyla kişileri oldukları kabul etme özelliğine sahiptir. Aile kişiler için huzuru temsil ettiği için onlara güvenerek yardım talebinde bulunmaktadırlar. Aile kişileri en iyi tanıyan kurum olma özelliğiyle katılımcıların problem esnasında yardım istedikleri bir adres olmuştur. Endişe ve kaygı duymadan ilk olarak aileye yönelen kişiler sorularına cevap alabildiklerini belirtmektedirler.

"Problemlerimizi çözüme kavuşturamadığımız zamanlarda aile büyüklerinden yardım istedik. Anne babalarımız bize yol göstererek sorunların büyütülmemesi gerektiğini söylediler. Yapıcı bir tavırla sıkıntılarımızın üstesinden gelebilmemizde destek oldular. Birbirimizden hiç bir şey gizlemeden ve soruna üçüncü kişileri dâhil etmeden kendi kendimize halletmemiz gerektiğini öğütlediler" (AO, 38, K).

"Ben altı çocuklu bir aileden geliyorum. Hayatım boyunca kardeşlerimle hem arkadaş olduk hem dost. Birbirimize yetiyorduk, dışarıdan herhangi bir arkadaşta ihtiyaç duymuyorduk. Yaşadığım sorunları ilk önce kardeşlerimle paylaşıyorum her zaman. Birbirimizi iyi tanıdığımız için yanlışlarımızı rahatlıkla yüzümüze söyleriz. Onun için kardeşlerim, ailem sorunların çözümünde başvurduğum ilk adres olmuştur. Çekinmeden yardım istediğimde geri çevirmeyerek desteklerini esirgemediler" (MK, 55, K).

"Problemlerimiz çözümünde ilk olarak eşimle konuşmayı deneriz. Çünkü sorunu kim yaşadıysa konuya o hâkim oluyor. Dışarıdan birileri ne kadar yansız davranmak istese bile bir taraf tutmuş oluyor. Bizim halledemediğimiz büyük çaplı sorunlarda ailemizden güvendiğimiz kişilerin akıl danışırız. Altından kalkamadığımız sorunlar karşısında en yakınlarımıza başvurduk. Benim açımdan sıkıntı anlarındaki ailemdeki ilk kaynağım ablamdır. Ablam benim her zaman yanımda olarak sorunların çözümlenmesinde birlikte uğraşırdık. Bir araya gelerek gerçekçi ve akılcı yaklaşımlarla sıkıntıların

üstesinden gelmeyi başarırız. Küçüklüğümden beri her kriz anımda beni yalnız bırakmayarak yanımda oldu" (TK, 33, K).

Aile uzlaşmacı bir taraf olarak katılımcıların sorunlarında yanında olmaktadır. Anlayış içerisinde aile üyelerinin rehberlik ettiklerini belirterek çözüm arayışında ailenin ilk sıralarda geldiği belirtilmektedir. Anne, baba veya kardeşlerin problem durumunda daha gerçekçi öneriler sunduğu ifadesi göze çarpmaktadır. Ailenin kişilerin yanında kalarak onlara ihtiyaç duydukları desteği verme konusunda cömert davrandığı gözlenmektedir.

20. Kadınların eğitim seviyelerinin yüksek olması veya çalışması mutlu bir aile için gerekli midir?

Eğitim hayatın ve kişiliğin şekillenmesinde önemli bir araçtır. Kadınların eğitim ve iş hayatında fazlasıyla görmek artan okuma yazma oranlarından anlaşılabilir. Eğitime daha fazla önem verilmesi neticesinde aktif çalışan kadın sayısı giderek artmaktadır. Katılımcılar eğitim seviyelerinin yükselmesini onaylayarak bunun olumlu yönlerinden bahsetmektedirler. Ailelerin mutluluğu için kendini yetiştirmiş kadın faktörü önemsenmektedir. Kadının çalışması konusunda farklı görüşlere sahip olan katılımcılar bu farklılığı kültür ve inanç değişikliklerine bağlamaktadırlar.

"Kadınların eğitimi ne kadar yüksek olursa gelecek neslin donanımlı bireyler olması o oranda yüksek olur. Çünkü eğitim kişiye neyi nasıl yapacağını öğretir. Kadın demek toplumdaki herkesi yetiştiren, eğiten bir anne demektir. Eğitimli bir kadın kaliteli ve terbiyeli çocuklar demektir. Doğru şekilde yetiştirilen çocuklar ailesine mutluluğu kendiliğinden getirirler. Düzgün bir ahlakla donatılmış bireyler anne babasını gururlandırır. Yuvanızın mutluluğunda eğitim faktörünün etkisi yadsınamaz" (AÇ, 34, K).

"Günümüzde temel eğitimin zorunlu tutulmasının yanı sıra kişilerin ilgi alanlarına göre değişik kursların açılması da kadının yeterli ölçüde kendini geliştirmesi açısından önemlidir. Kendi yeteneklerine göre ilerleyen bir kadın

evde veya işte mutluluğu yakaladığı zaman ailesinin mutlu olmamasına imkân yoktur. Çünkü kendi huzurlu ve mutluysa ailesi için gerekli olan her şeyi yapmaya istekli olacaktır" (HE, 28, K).

"Kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesi ve çalışma hayatına aktif bir şekilde katılımları ailelerin mutluluğuna yansımaktadır. Evde duran kadın bir şeylerle ilgilenmediği için problem yaratmaktadır. İşe başlaması, bir şeylerle uğraşması, enerjisini belirli bir alana yoğunlaştırması evdeki mutluluğu artırır. Çünkü kendisinin veya ailesinin ihtiyaçlarını karşılayan kişi bundan haz duyacaktır. Dışarıda vakit geçiren kişi evde sorun olmaktan çıkar ve huzurlu bir aileye zemin hazırlar" (HK, 45, E).

"Günümüz şehir hayatında evi geçindirmek, yaşamınızı sürdürmek zorlaştı. Kadının da çalışıp ev ekonomisine katkıda bulunması gerekli görülmektedir. Fakat erkeğin kazancı ihtiyaçları karşılayabilecek ölçüdeyse kadının evde çocuk yetiştirmesi ve onlarla ilgilenmesi daha sağlıklı olacaktır. Çocuğun anneye ihtiyacı olduğu zamanlarda işte olması onun geleceği açısından endişe verici bir durumdur. Bakıcıya bırakılan çocuğun mutluluğu veya kişiliği tartışılır. Çünkü yaşamın ilk yılları çocuğun geleceği için büyük önem taşımaktadır. Bütün bunlardan dolayı aile mutluluğu için kadının eğitilmiş olması evet ama çalışması gerekli değildir" (AÇ, 38, E).

Bu sorunun cevaplanmasında da cinsiyet farklılıkları belirleyici etkiye sahip olmaktadır. Kadının kent hayatında ev dışında çalışmaya başlaması erkek katılımcıları rahatsız eden bir durum olarak gözlenmektedir. Kadının daha çok evde çocuk eğitimiyle ilgilenmesini bekleyen kişiler çalışma hayatını kadınlara göre bulmamaktadırlar. Kadının eğitilmiş olması konusunda hemfikir olmaları katılımcıların gelecek neslin kaliteli, ahlaklı ve donanımlı bireyler olması isteklerinden anlaşılmaktadır. Büyük bir çoğunluk kadının iş hayatına girmesini benimseyerek aile mutluluğu için gerekli görmektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın genel kabulü aile destek hizmetlerinin gerekliliği üzerinedir. İnsan sürekli olarak bir aile içerisinde kendini tanımlamıştır. Aile insanın yaşamı boyunca yanında yer almaktadır. Kişiler beklentileri, ihtiyaçları, istekleri doğrultusunda aileyi şekillendirmektedirler. Aile fiziksel, kültürel ve sosyal bir birliktelik ortamı olarak toplumun temelinde yer almaktadır. Aile kişiye değer, kimlik ve statü sağlayarak sosyalleşmenin zeminini hazırlamaktadır.

1950li yıllarda kırdan kente doğru başlayan göç hareketleri zamanla kentten kentte de yoğunlaşarak kent nüfusunun hızla artmasına neden olmaktadır. Kentlerdeki yoğunlaşan nüfus çeşitli sorunlara zemin oluşturmaktadır. Ayrıca sanayileşme ve teknolojideki yenilikler topluma yansımaktadır. Kent kişilere kolaylıklar sağlamakla birlikte beraberinde iş, eğitim, sosyal ve kültürel alanlarda belirli zorlukları da bünyesinde barındırmaktadır. Bu noktada aile destek merkezleri sorunların çözüme kavuşturulmasında karşımıza çıkmaktadır.

Bir yerleşme zemini olan kent olgusu göçlerle birlikte yoksulluk ve işsizlikle iç içe geçerek kompleks bir yapıya bürünmüştür. Toplumsal hayatı kendisine göre düzenleyen kentlerde özellikle günümüzde farklı sorunlar yaşanmaktadır. Toplumsal değişim ve dönüşümü izleyebildiğimiz kent yaşantısındaki değerlendirmeler aile yapısını yansıtmaktadır. Toplumun önemli öğeleri olan kurumlar sayesinde bu değişiklikleri görmek mümkündür. Değişime en kapalı olan aile kurumu diğerlerinden daha sonra farklılaşmaya gitmiştir. Zamanla yaşanan sıkıntıların çözümsüz kalmasıyla yeni bir anlayış olarak destek birimleri kurulmuştur. Bundan dolayı çalışma, birey ve aile destek hizmetinin birbirinden ayrılmaz olduğu yargısı üzerinde yürütülmüştür. Aile içinde yaşanan sorunların çözümünde destek merkezlerinin önemi gözlenmiştir.

Çalışmanın uygulama bölümünde örneklemde elde edilen bilgiye göre Konya'nın aile destek hizmetleri konusundaki bilgisi yetersizdir. Muhafazakâr bir kent kimliğine sahip olan Konya'da aile içi sorunların çözümü için uzman yardımı önemsenmemektedir. Başvuran kısım ise çevre veya tanıdık tarafından tavsiye aldığı için başvurmaktadır. Yeni bir olgu olan aile destek merkezlerini Konya tam olarak

benimseyememiştir. Kişiler genel olarak geleneksel yöntemlerle problemlerine çözüm aradıkları için uzman desteğine güvenmemekle birlikte uzmanın önemini kavrayamamışlardır. Örnekleme oluşturan üç merkez ilçeden Karatay'ın Meram ve Selçuklu' dan farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu durumu Karatay'ın kırsal alandan göç alması ve diğer ilçelerin nüfus yoğunluklarının çeşitlilik göstermesiyle izah edilebilir. Örneklemedeki birbirine yakın sayıdaki kadın ve erkek katılımcıların tutumları farklılık içermektedir. Kadınların yeni bir duruma alışma süreci erkeklerden daha kolay olduğu gözlemlenmektedir. Bu durumu kadınların aile destek merkezlerine başvuran ilk kişi olduğu gerçeğiyle açıklamak mümkündür.

Araştırmada sorgulanan temel problemlerin sınanması ile yapılan yorumlar aile destek hizmetlerinin algılanması ve sorunlar karşısında uzman desteğine ihtiyaç duyulması bağlamında ele alınmıştır. Genel olarak aile destek hizmetlerinin önemi görülerek gerekliliği ifade edilmektedir. Kişiler aile destek hizmetleri konusunda yeterince bilgi sahibi olmamakla birlikte kendini gerçekleştirmede faydalı olacağını düşünmektedirler. Konya halkı tarafından aile destek hizmetlerinin yeterince araştırılmadığı genel bir söylem olarak önemsenebilir. Yeni bir olgu olan aile destek hizmetlerine karşı genelde kişilerde önyargı bulunmakta bunu da çevre baskısıyla açıklamaktadırlar. Ayrıca aile destek uzmanına başvuran kişiler problemlerini saklama ve gizleme eğilimi içerisindedirler. Çeşitli kamu kurumlarında veya yerel yönetimlerin sağladığı imkânlar dâhilinde kurulan merkezlerin bilinmemesi kişilerde farklı düşüncelere sebep olmaktadır. Bu duruma Konya özelinde bakarak araştırmanın sınırlı bir örneklem üzerinden yürütüldüğü göz önünde bulundurulmalıdır.

Türkiye'de devlet bu zamana kadar politikalarını fiziksel alanlara ağırlık vererek yürütmüştür. Bu durum yerel yönetimlerde de aynı şekilde devam ederek kentlerin fiziksel ihtiyaçlarına cevaplar aranmıştır. Oysa kentlerin fiziksel olduğu kadar sosyal mekânlara da ihtiyacı bulunmaktadır. Son yıllarda aile ve sosyal politikalar bakanlığı aileye yönelik projelerini sunarak bu konudaki eksiklikler belirlenmiştir. Devletin bizzat kendi eliyle aile destek merkezleri kurduğu bazı iller olmakla birlikte Konya o iller içinde değildir. Devletin yetersiz kaldığı yerde gerek sivil toplum kuruluşlarının gerekse yerel yönetimin aile sorunlarını ön plana alarak

merkezler yapma eğilimleri devam etmelidir. Özellikle merkezlerin faaliyetleri, önemi ve gerekliliği üzerine tanıtımlar yapılarak kişiler bilinçlendirilmelidir. Problem karşısında gidilebilecek bir merkez, yardım istenilebilecek bir uzman olduğu konusunda bilgilendirmeler yapılarak kişiler tarafından benimsenen bir olgu halini alabilir.

Son yıllarda ekonomik refahın büyümesine rağmen kentlerde kitle haline gelen nüfusun birtakım sorunları oluşmaktadır. Bu açıdan Konya'da halkın sorunlar karşısında başvurabileceği bir danışman olması kentleşme ve siyasi alandaki yatırımlardan daha önemlidir. Fiziksel alandan çok insani yardım yapılması bilinçli ve somut bir olgu olması sağlanmalıdır. İnsan için yapılan yatırımlar o topluma ve kültüre yansıtacağından sağlıklı toplumlar tesadüf olmaktan çıkacaktır. Aile destek hizmetlerine bu açıdan yaklaşmak daha net ve kalıcı çözümler sağlayacaktır.

Belediyeler sosyal hizmet uygulamalarını kendi sorumluluklarında görmeyerek bu alanı ihmal etmektedirler. Daha çok nakdi yardım ve fiziksel alanlarda iyileştirme şeklinde yatırımlar yapılmaktadır. Yerel yönetimlerin şehir içerisinde yaşayan insanlarla birebir irtibata geçmesi daha kolay olmasına rağmen Konya'da aile destek hizmetlerine dair eksiklikler bulunmaktadır. Konya Büyükşehir Belediyesi bünyesinde KADEM(Konya Aile Destek Merkezi) bulunmasına rağmen Konya'da aile destek hizmetleri etkili bir şekilde yürütülememektedir. Yerel yönetim ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın il müdürlüklerinden çalışma için izin verilmediğinden araştırma Konya'daki özel aile danışma merkezlerinde yürütülmüştür. Araştırmanın bu hususta bilimsel geçerlilik adına eksiklikleri bilinmektedir. Bilimsel çalışmalara kurumların önyargısı ve muhalefet olması çalışmanın uygulama süresini uzatarak handikapla sonuçlanmıştır. Bu açıdan genelde Türkiye'de özelde ise Konya'da akademik çalışmaların gerçekleşmesi sürecinde set çekmek yerine, bilimsel etik ilkelerine uygun davranılması gerekmektedir.

Çalışmanın uygulama kısmında hem aile destek hizmeti alan kişilerle hem de bu hizmeti veren uzman kişilerle görüşülmüştür. Uzmanlar aile destek hizmetlerinin kapsamlı bir içeriğe sahip olduğunu fakat bunların yeterinde bilinmediğini belirtmektedirler. Bunlar; evliliğe karar verme, boşanma kararsızlığı, duygusal kopukluk ve güven problemleri gibi konulardan bazılarıdır. Ayrıca sosyo- ekonomik

seviyesi yüksek kişilerin aile kavramına önem verdiklerini ifade etmektedirler. Önceden aile içi problemleri aile toplantılarında ve kahvehanelerde gibi yerlerde çözüm bulunurken günümüzde aile çekirdek aileden bireysel aileye dönüştüğü için merkezlerin ihtiyaç haline geldiği üzerinde durulmuştur. Konya'da hala aile içi problemlerin çözümünde aile büyüklerinin önemi üzerinde durularak geleneksel yöntemlerin varlığı gösterilmektedir. Aile destek hizmetlerinde ilk olarak yakın çevreyle irtibata geçilmesi geleneksel yöntemlerin göz önüne alındığını göstermektedir. Bu noktada kültürel duyarlılıkların problemlerin çözümlenmesinde etkili bir yol olabileceği unutulmamalıdır. Aile destek hizmetleri kapsamında kültürel öğelerin etkinliği önemsenerek alternatif olarak düşünülmesi de bir başka öneridir. Ayrıca modern dünyada bireyselliğin artmasıyla kişilerin profesyonel bir yardıma ihtiyaç duydukları da söylenmektedir. Toplumsal dinamiklerden etkilenen ailenin kurtarılmasına özen gösterildiği gözlenmektedir. Bir başka konu ise kişilerin sorunu saklamasıyla ilgilidir. Genel olarak kişiler problemleri gizlemeyi tercih etmekte fakat çözümsüz hale geldikten sonra sorunu dillendirmeye başlamaktadırlar. Uzmanlar kişilerin eğitim seviyesi ne kadar üst seviyede olursa olsun saklama eğiliminde olduklarını belirtmektedirler. Sürece başlarken aile üyeleri ayrı ayrı seansa alınarak karşı tarafla paylaşılmayan ve anlatılmayan şeylerin gizli kalacağı sözü verilerek güven sağlanmaya çalışılmaktadır. Katılımcılar eğitilmiş ve toplumda belirli bir saygınlığı olan kişiler olsa da endişelenmekte ve aile mahremiyetinin üçüncü kişiler tarafından konuşulmasından rahatsız olmaktadır. Anlayışlı, entelektüel ve çalışan kesimin daha çok başvurmasına rağmen çoğunlukla kişilerin somut bir şey elde etmeyi beklemedikleri, göremedikleri takdirde de hoşnutsuzluk yaşadığı belirtilmektedir. Ayrıca kişilerin profesyonel yardıma inanmadıkları dolayısıyla da gerek görmemeleri bir başka dikkat çekici noktadır.

Toplum yapısının ve kişilerin hayat görüşlerinin değişmesiyle sorunları kabullenme oranının düştüğü, bireylerin tahammüllerinin olmadığı parçalanmış ailelerin temel sebebi olarak gösterilmektedir. Bu konuda yaşanan çevre ile kişilerin davranışları arasında büyük bir bağın olduğu belirtilmektedir. Konya'da aile dinamiklerinin çok baskın olması kişilerin tutucu olmasına etki ederek özerk ailelerin kurulamadığı ifade edilmektedir. Genel olarak orta üst grubun bu desteği aldıklarını

belirten uzmanlar aile destek hizmetlerinin fizyolojik ihtiyaç gibi bir hal aldığını belirtmektedirler.

Son yıllarda toplumda medya, popüler kültür ve reklam aracılığıyla genel bir farkındalık olmakla birlikte bireylerin bilinç seviyesi uzmanlarca yeterli görülmemektedir. Psikologa akıl hastaları gider şeklindeki yargı toplumca kabul görmüş yaygın bir paradigma halini almaktadır. Ailelerin problem anında uzman desteği almak yerine sorunları görmezden geldikleri veya sakladıkları da bir başka gerçektir.

Devletin son dönemlerde ailevi sorunlara eğilmesiyle aile destek merkezlerinin popülerleşmesi konusunda uzmanlar hemfikirdir. Danışan kişilerin daha çok genel problemler olmakla birlikte özel problemle merkeze gelen bireylerin sayıları da azımsanmayacak orandadır. Aile destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve toplum nezdinde kabul görmesi için uzmanlar öneri ve tavsiyelerde bulunmaktadırlar. Öncelikle olarak devlet desteğinin şart olduğu belirtilerek devletin yönlendirmesi gerekliliği de önemsenmektedir. Destek hizmeti karşılığı olarak alınan ücretin yüksek olması bu tarz uygulamaların önündeki en büyük engel olarak görülmektedir. Bu hizmetleri alan kişileri devletin desteklemesi halinde çoğu kişinin sorunu kapatmak yerine profesyonel bir yardım alma fikrinde hızlı karar alacağı düşünülmektedir. Yazılı ve görsel basının aile mahremiyetinden dolayı birçok şeyi paylaşmadığı ve yerel televizyonlarda konu edilmediği gibi eksikliklerden bahsedilmiştir. Boşanma esnasında mahkemelerin aile destek merkezlerine yönlendirdiğini aslında evlenmeden önce gerekli bakanlığın yönlendirmesiyle kişilerin seminerlere katılması gerekliliği düşünülmektedir. Son olarak aile destek merkezlerinin özel eğitim, konuşma bozuklukları, yaygın gelişimsel bozukluklar, kişisel gelişim, otizm gibi özel alanlarda çalışmalar yaparak ailenin her alanına yardımcı olmak istemektedirler.

EK. 1- MÜLAKAT SORU FORMU

Bu çalışma Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan "Konya'da Aile Destek Çalışmalarının Sosyolojik Açısından İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinin araştırmasına yönelik soruları içermektedir. Hiçbir soruyu cevapsız bırakmamanız çalışmanın bilimselliği açısından çok önemlidir. Cevaplandırmayı rahatça yapabilmemiz için kimlik bilgilerinize yer verilmemiştir.

Katkınız için teşekkür ederim.

DÖNE AYHAN

KONYA'DA AİLE DESTEK ÇALIŞMALARININ SOSYOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ

SOSYO-EKONOMİK ve DEMOGRAFİK BİLGİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Adı Soyadı:
2. Yaş:
3. Medeni Durum:
4. Eğitim Durumu:
5. Meslek:
6. Aylık Gelir:
7. Çocuğunuz var mı? Varsa kaç tane ve eğitim seviyeleri ne durumdadır?
8. Kaç yaşınızda evlendiniz? Şu anki evlilik durumunuz nedir?(Evli,boşanmış, ikinci evlilik vs.)
9. Konyalı mısınız?
10. Konya'da kaç yıldır yaşamaktasınız?
11. Konya'da hangi ilçede ikamet etmektesiniz?

AİLE DESTEK HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Aile nedir, nasıl bir birlikteliktir? Aile denilince aklınıza ilk önce neler gelir? Aileyi temsil eden şeyler nelerdir?
2. İdeal aile nasıldır? Sizin aileniz nasıl bir ailedir? İdealinizdeki aile nasıldır?
3. Eve ilişkin düşünceleriniz nelerdir? Yuva, aile mutluluğu sizin için neler ifade etmektedir?
4. Anne babanın sizdeki karşılığı nedir? Anne baba size ne hatırlatır?
5. Aile birliğinizi bozan etkenler arasında ekonomik faktörler kaçınıcı sıradadır?
6. Aile destek uzmanından beklentileriniz nelerdir?
7. Aile destek uzmanına başvurmayı düşündüğünüzde tedirginlik yaşadınız mı?
8. Bir aileye ne zaman aile destek uzmanı gereklidir?
9. Aile destek hizmeti almak istediğinizi belirttiğinizde ailenizde önyargıyla karşılandınız mı? Merkeze başvurunuzda ailenizden ya da çevrenizden herhangi bir tepkiyle karşılaştınız mı?
10. Eşinizle nasıl evlendiniz?(Tanışarak, görücü, vs...)Evlilikten beklentiniz nelerdi? Evlendikten sonra beklentileriniz ne ölçüde karşılandı?
11. Ne tür bir problemle uzmana başvurduunuz? Problemleriniz ne zaman başladı? Sorunlarınızın kaynağı nedir, nasıl çözümler aradınız? Problemler karşısında hukuki veya psikolojik yolları biliyor musunuz, bunları denediniz mi?
12. Aile bütünlüğünü tehdit edici olaylar karşısında nasıl bir yol izlediniz? Bu mücadelede neyle hayata tutundunuz?
13. Gelecekle ilgili hedefleriniz nelerdir?
14. Başarılı bir gelecekte sizce aile faktörü ne kadar etkilidir?
15. Aile ve arkadaşlarla iletişiminizde destek hizmeti aldıktan sonra bir değişiklik oldu mu?

16. Aile içi şiddet sizce nedir? Aklınıza ilk olarak hangi tür şiddet gelmektedir? Şiddete maruz kaldıysanız nasıl bir tepki verdiniz?
17. Çevreniz tarafından şiddeti benimseyen birileri var mıdır? Bunun sebebi sizce ne olabilir?
18. Eşiniz ile etkili bir iletişim kurduğunuz takdirde şiddetin önleneceğine inanıyor musunuz?
19. Problemlerinizin çözümü konusunda ailenizden yardım edenler oldu mu?
20. Kadınların eğitim seviyelerinin yüksek olması veya çalışması mutlu bir aile için gerekli midir?

EK.2- KATILIMCILAR LİSTESİ

- 1) Çiğdem K. (ÇK,26,K): 26 yaşında, Konya doğumlu, üniversite mezunu, evli, İngilizce öğretmeni.
- 2) Mehmet K. (MK,31,E): 31 yaşında, Konya doğumlu, üniversite mezunu, evli, mali müşavir.
- 3) Medine A. (MA,55,K): 55 yaşında, Erzurum doğumlu, ilkokul mezunu, boşanmış, ev hanımı.
- 4) Aslı Ç. (AÇ,34,K):34 yaşında, Konya doğumlu, lise mezunu, evli, ev hanımı.
- 5) Ahmet Ç. (AÇ, 38,E):38 yaşında, Konya doğumlu, üniversite mezunu, evli, mimar.
- 6) Abdullatif S. (AS,29,E):29 yaşında, Ankara doğumlu, yüksek lisans mezunu, nişanlı, elektrik elektronik mühendisi.
- 7) Havva E. (HE,28,K): 28 yaşında, Konya doğumlu, üniversite mezunu, boşanmış, banka memuru.
- 8) Mustafa V. (MV, 31,E): 31 yaşında, Karaman doğumlu, lise mezunu, boşanmış, galerici.
- 9) Halil K. (HK,45,E): 45 yaşında, Isparta doğumlu, üniversite mezunu, evli, avukat.
- 10) Hakkı S. (HS,56,E): 56 yaşında, Aydın doğumlu, üniversite mezunu, evli, öğretim görevlisi.
- 11) Şerife Ş. (ŞŞ,32,K): 32 yaşında, Konya doğumlu, üniversite mezunu, boşanmış, hemşire.
- 12) Sibel A. (SA,25,K):25 yaşında, Konya doğumlu, ortaokul mezunu, nişanlı, bayan kuaförü.
- 13) Ayşe O. (AO,38,K) 38 yaşında, Konya doğumlu, üniversite mezunu, evli, Türkçe öğretmeni.
- 14) Zühal P. (ZP,40,K) 40 yaşında, Konya doğumlu, üniversite mezunu, boşanmış, öğretmen.
- 15) Tuba K. (TK, 33,K) 33 yaşında, Konya doğumlu, üniversite mezunu, evli, ev hanımı.

KAYNAKÇA

- AFŞAR ÇELİK, Nesrin, (2007), "Aile Politikaları ve Yasal Sorunlar", Günümüzde Aile, Uluslararası Aile Sempozyumu, İslami İlimler Araştırma Vakfı, İstanbul.
- AKGÜN, Rümeysa, POLAT ULUOCAK, Gonca, (2010), "Evlilikte Etkili İletişim ve Problem Çözme: Bir Toplum Merkezindeki Kadınlarla Gerçekleştirilen Grup Çalışması", Aile ve Toplum, Yıl:11, Cilt:6, Sayı:23, Ekim-Kasım-Aralık, Sayfa: 9-21.
- AKTAN, Hamza, (1992), "İslam Aile Hukuku", Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi Cilt II, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.
- AKTAŞ, Aliye Mavili, (2009), Evlilik ve Sadakatsizlik, Kanguru Yayınları, Ankara.
- AKTAY, Yasin, (2004), "Modern Dünyada Ailenin Toplumsal Dönüşümü ve Muhtemel Geleceği Üzerine Mülahazalar", Fikir Dünyası Düşünce Dergisi, Sayı:2, Kış/2004, Sayfa:70-77, İstanbul.
- ALTAN, Ömer Zühtü, (2004), Sosyal Politika Dersleri, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- ALTINOK, Ramazan, BENSGHİR, Türksel Kaya, (2007), "Bir İletişim Aracı Olarak İnternetin Aile İçi İlişkilere Etkileri", Günümüzde Aile Uluslararası Aile Sempozyumu, Der: Ömer Çaha, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- APAYDIN, H. Yunus, (2007), "İslam Hukukunda Aile", Günümüzde Aile, İsav Yayınları, İstanbul.
- ARABACI, Caner, (2008), "Popüler Kültür ve Aile" Aile Yapımız ve Sorunları Sempozyumu, Selçuklu Belediyesi Kültür Yayınları, Konya.
- AYDEMİR, Mehmet Ali, (2005), "Büyük Alışveriş Merkezlerinin Aile İçi Tüketim Alışkanlıkları Üzerindeki Etkisi (Konya Örneği)", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.

- AYDIN, Mustafa, (2000), Kurumlar Sosyolojisi, 2. Baskı, Vadi Yayınları, Ankara.
- AZİZ, Aysel, (2011), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri, 6.Baskı, Nobel Yayınları, Ankara.
- BAYDAR, Mustafa Çetin, (1990), Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- BEŞER, Faruk, (2004), İslam'da Sosyal Güvenlik, Bilge Yayınları, İstanbul.
- BİLİR, Şule, (1990), "Günümüzde Aile Danışmanlığı ve Rehberliğinin Önemi ve Yaygınlaştırılması", I. Aile Şurası Bildirileri, Editör: Rahime Beder Şen, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- BİLİR, Şule, DABANLI, Duyan, (1991), "Ailelerde Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler", Aile Yazıları III, Derleyen: Beylü Dikeçligil-Ahmet Çiğdem, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- BUĞRA, Ayşe, KEYDER, Çağlar, (2003), Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İçin Hazırlanan Proje Raporu, Ankara.
- CANATAN, Ayşe, (2004), "Yoksulluk ve Yaşlılık", IV. Aile Şurası Bildirileri- Aile ve Yoksulluk, T.C. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- CANATAN, Kadir, (2011), "Türk Ailesinin Tarihsel Gelişimi" Aile Sosyolojisi, Derleyen: Kadir Canatan-Ergün Yıldırım, Açılım Yayınları, İstanbul.
- CANSEL, Erol, (1991), "Sosyal Devlet ve Aile" Aile Yazıları II, Derleyen: Beylü Dikeçligil-Ahmet Çiğdem, 2.Baskı, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- ÇAĞAN, Kenan, (2011), "Ailenin İşlevleri" Aile Sosyolojisi, Derleyen: Kadir Canatan-Ergün Yıldırım, Açılım Yayınları, İstanbul.
- ÇAYBOYLU, İrfan, (1991), Aile Eğitim Paneli, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.

- DOĞAN, İsmail, (2009), Dünden Bugüne Türk Ailesi Sosyolojik Bir Değerlendirme, AKDITYK Atatürk Kültür Merkezi, Ankara.
- DUMAN, M. Zeki, (2012), "Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakâr İdeolojinin Aileye Bakışı", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi, Cilt:1 Sayı:4,Sayfa:19-51, İstanbul.
- DUMAN, Nurdan, (2005), "Aile Tedavisinde Etik İlkeler ve Terapistin Tutumu", Aile Danışmanlığı El Kitabı, Matus Basımevi, Ankara.
- DUYAN, Veli, (2003), "Sosyal Hizmetin İşlev ve Rollerini", Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, Sayı:14/2, Sayfa:1-22,Ankara.
- ECEVİT, Yıldız, (1991), "Aile, Kadın ve Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni Yaklaşımlar", Değişen Dünyada Birey-Aile-Toplum Semineri, İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Uygulama Merkezi, İstanbul.
- EKİZ, Durmuş, (2009), Bilimsel Araştırma Yöntemleri, 2.Baskı, Anı Yayınları, Ankara.
- ERDİL, Kemaleddin, (2011), Aile Okulu, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,6. Baskı, Ankara.
- ERDUT, Zeki, (2002), Küreselleşme Bağlamında Uluslararası Sosyal Politika ve Türkiye, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir.
- ERSÖZ, Halil Yunus, (2011), "Doğuşundan Günümüze Sosyal Politika Anlayışı ve Sosyal Politika Kurumlarının Değişen Rolü", İktisat Mecmua, Sayfa:119-144, İstanbul.
- FİNK, Arthur, (1963), Sosyal Hizmet Alanı, (Çev: Lütfiye Yasa ve Necil Ulusoy), SHGM Yayınları, Ankara.
- GİDDENS, Antony, (2000), Sosyoloji, Ayraç Yayınları, Ankara.
- GLADDING, Samuel, (2012), Aile Terapisi, Çev. İbrahim Keklik-İbrahim Yıldırım, 5.Baskı, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları, Ankara.

- GORDON, Marshall, (1999), Sosyoloji Sözlüğü, Çev. Osman Akınhay-Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- GÖKÇE, Birsen, (1991), "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", Aile Yazıları I, T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- GÖKÇE, Birsen, (2004), Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar, 2.Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara.
- GÜRAN, Nesrin, (1991), "Aile Hizmetleri", Aile Yazıları IV, Derleyen: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, 2. Baskı, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- GÜVEN, Sami, (1995), Sosyal Politikanın Temelleri, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- HACIMAHMUTOĞLU, Hande, (2009), Türkiye'deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi, DPT Yayınları, Ankara.
- İKİZOĞLU, Musa, (2001), "Türkiye'de Yoksulluk ve Sosyal Yardım Uygulamalarının Bugünkü Durumu", İnsani Gelişme ve Sosyal Hizmet, Derleyen: Kasım Karataş-Çiğdem Arıkan, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yayınları, Ankara.
- İSLAMOĞLU, Hamdi, (2009), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Beta Yayınları, İstanbul.
- KAPTAN, Saim, (1998), Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri, Bilim Yayıncılık, Ankara.
- KARAKAŞ, Kasım, (2001), "Toplumsal Değişme ve Aile", Toplum ve Sosyal Hizmet 12/2, Sayfa:87-96, Ankara.
- KARATAŞ, Kasım, (1999), "Toplum Merkezleri Düşüncesinin Doğuşu ve Gelişimi" Çağdaşlaşma Sürecinde Toplum Merkezlerinin Yeri ve İşlevleri Sempozyumu, Derleyen: Kasım Karataş, Çağdaş Kadın ve Gençlik Vakfı Yayınları, Ankara.

- KARATAŞ, Kasım, (2001), "Belediyeler ve Sosyal Görevleri" İnsani Gelişme ve Sosyal Hizmet, Derleyen: Kasım Karataş- Çiğdem Arıkan, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları, Ankara.
- KINCAL, Remzi, (2010), Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Nobel Yayınları, Ankara.
- KONGAR, Emre, (1972), İzmir'de Kentsel Aile, Türkiye Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara.
- KONGAR, Emre, (1976), Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Cem Yayınları, İstanbul.
- KONGAR, Emre, (1978), İnsanı Yönlendirme ve Sosyal Hizmetler: Sosyal Çalışmaya Giriş, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- KONGAR, Emre, (1991), "Türkiye'de Aile: Yapısı, Evrimi ve Bürokratik Örgütlerle İlişkileri" Aile Yazıları II, Derleyen: Beylü Dikeçligil-Ahmet Çiğdem, 2.Baskı, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- KORAY, Meryem-TOPÇUOĞLU, Alper, (1995), Sosyal Politika, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- KOŞAR, Nestrin, (1990), "Sosyal Hizmetler Açısından Aile", I. Aile Şurası Bildirileri, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- KÖSE, Saffet, (2014), Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu, Mehir Vakfı Yayınları, Konya.
- MARAŞLI, Sema, (2012), Sevmek Bu Kadar Güzelken, 4.Baskı, Hayat Yayınları, İstanbul.
- MERİÇ, Ümit, (1991), "İslam'da Aile" Aile Yazıları II, Derleyen: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- NAZLI, Serap, (2000), Aile Danışması, Nobel Yayınları, Ankara.
- NİRUN, Nihat, (1991), Sistemik Sosyoloji Yönünden Sosyal Dinamik Bünye Analizi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara.

- NİRÜN, Nihat, (1994), Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- ORTAYLI, İlber, (2002), Osmanlı Toplumunda Aile, Pan Yayıncılık, 5.Basım, İstanbul.
- ORUÇ, Yeşim, (2001), "Küresel Yoksulluk ve Birleşmiş Milletler", Toplum ve Bilim, Sayı:89, Sayfa: 73-87. İstanbul.
- ÖNEN, Engin, (1990), "Ailenin Grupsal ve Kurumsal Değişme Boyutları ve Bir Örnek Olay", Aile Yazıları II, Derleyenler: Beylü Dikeçligil-Ahmet Çığdem, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, Ankara.
- ÖZDEMİR, İsmail Mansur, (2008), "Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- ÖZENSEL, Ertan, (1992), "Kentlileşemeyen Ailelerin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Kökenine Dair Sosyolojik Bir İnceleme", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- ÖZKAN, Yasemin, KILIÇ, Esra, (2013), "Ailenin Psiko-Sosyal İhtiyacını Karşılama Yeni Bir Model Önerisi: Aile Sağlığı Merkezlerinde Aile Psiko-Sosyal Destek Birimi", T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Hakemli Araştırma Dergisi, Yıl: 13 Cilt: 7 Sayı: 30 Ocak-Haziran, Sayfa:25-45, Ankara.
- SAYIN, Önal, (1990), Aile Sosyolojisi, Ailenin Toplumdaki Yeri, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- SEZAL, İhsan, (2003), "Toplum ve Aile", Sosyolojiye Giriş, Derleyen: İhsan Sezal, Martı Yayınevi, Ankara.
- SEZGİN, Özden, (2008), Aile Destek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi ve Kalite Standartları Geliştirilmesi, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

- SÖZER, Ali Nazım, (1994), Türkiye'de Sosyal Hukuk, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- SÖZER, Ali Nazım, (1997), Sosyal Devlet Uygulamaları, Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti, İzmir.
- SUNAR, Lütfi, (2003), "Yoksulluğun Önlenmesinde Sivil Toplumun Rolü ve Gönül Kuşağı Derneği", Yoksulluk, Editörler: Ahmet Emre Bilgili- İbrahim Altan, Deniz Feneri Yayınları, İstanbul.
- TALAS, Cahit, (1992), Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- TALAS, Cahit, (1997), Toplumsal Politika, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- TAŞÇI, Faruk, (2010), Sosyal Politikalarda Can Simidi Sosyal Yardım, Nobel Yayınları, Ankara.
- TATLIDİL, Ercan, (1991), "Kentle Bütünleşmenin Bir Yolu Gecekondulaşma" Aile Yazıları II, Derleyen: Beylü Dikeçligil-Ahmet Çiğdem, 2.Baskı, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- TAYLAN, Hasan Hüseyin, (2003), " Köy Ailesinde Aile İçi İlişkiler- Selçuklu Köyü Örneği", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- TEKİN, Mustafa, (2011), "Dinlerin Perspektifinden Aile Kurumu" Aile Sosyolojisi, Derleyen: Kadir Canatan- Ergün Yıldırım, Açılım Yayınları, İstanbul.
- TOLAN, Barlas, (1991), "Geleneksel Aileden Çağdaş Aile Yapısına Doğru" Aile Yazıları II, Derleyen: Beylü Dikeçligil-Ahmet Çiğdem, 2.Baskı, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- TOLAN, Barlas, (1991), "Geleneksel Aileden Çağdaş Aile Yapısına Doğru.. Dünyada ve Türkiye'de Aile Yapısının Evrimi, Aile Yazıları II, Derleyenler: Beylü Dikeçligil- Ahmet Çiğdem, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.

- TUNCAY, Can, (1986), Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Beta Yayınları, 14.Baskı, İstanbul.
- TURİNAY, Necmettin, (1996), Değişen Toplum ve Aile, Akçağ Yayınları, Ankara.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, (1993), "Türk Ailesinin Genel Yapısı" Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, Hazırlayan: Hakkı Dursun Yıldız, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÜRKMEZ, Mediha, GÜLER OGURTAN Semin, (2007), Aile Olmak Aile Kurmak, 2.Baskı, Çizgi Kitabevi, Konya.
- YILDIRIM, Ergün, (2011), "Aile ve Evlilik Türleri" Aile Sosyolojisi, Derleyen: Kadir Canatan-Ergün Yıldırım, Açılım Yayınları, İstanbul.
- YÖRÜKOĞLU, Atalay, (1983), Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, Aydın Kitabevi, Ankara.